मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आ.व. २०७९/०८० – २०८१/०८२)

Mid-term Expenditure Framework

(FY 2022/23 – FY 2024/25)

मधेश प्रदेश सरकार
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
जनकपुरधाम, धनुषा

२०७९

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०७९/०८० – २०८१/०८२),
२०७९

प्रतिलिपि अधिकार © २०२२
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग,
मधेश प्रदेश, जनकपुर, नेपाल

सहयोग: समुन्नति Economic Policy Incubator

सम्मुन्नति *(Economic Policy Incubator)*, काठमाडौँ, नेपाल

Ph No.- 041522919
Fax No.- 041-522919
Email: statepcp2@gmail.com
website: pc.p2.gov.np

मधेश प्रदेश सरकार

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

जनकपुरधाम, धनुषा

भूमिका

वार्षिक बजेट र आवधिक योजना बीच तादात्म्यता ल्याउने प्रमुख औजार मध्यमकालीन खर्च संरचना हो । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन २०७४ मा तीनै तहको सरकारले मध्यमकालिन खर्च संरचनाको निर्माण गर्नुपर्ने तथा आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तिय उत्तरदायित्व ऐन २०७६ ले आवधिक योजनाको आधारमा तीन वर्षीय स्रोतको आकंलन सहितको मध्यमकालिन खर्चको संरचना निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

सार्वजनिक खर्चलाई प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी प्रदेश सरकारको आवधिक योजनाले लिएको लक्ष्यलाई पुरा गर्न मध्यमकालिन खर्च संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसै अनुरुप योजना तथा वजेटमा तालमेल ल्याउन विगतका वर्षमा भएको आम्दानी तथा खर्च, चालु आर्थिक वर्षको समीक्षा र अगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने वित्तिय समानीकरण अनुदान, राजस्वको बाँडफाँड तथा आन्तरिक आयको आधारमा आर्थिक वर्ष २०७९/२०८० देखि २०८१/२०८२ सम्म तीन आर्थिक वर्षको लागी प्रदेश सरकारको मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरिएको हो । यो मध्यमकालिन खर्च संरचनाको निर्माण गर्दा प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना, सरकारको विकास निर्माणका प्राथमिकताहरु, नेपाल सरकारले २०८७ सम्म दिगो विकासका लक्ष्यहरु पुरा गर्न गरेका प्रतिवद्धतालाई मध्यनजर राख्दै कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु स्रोत सँग तालमेल हुने गरी राखिएको छ । विगत दुई आर्थिक वर्षमा कोभिड १९ को प्रभावले आन्तरिक आयको स्रोत अन्य अनुदान तथा राजस्वको स्रोतको बाँडपाँडबाट प्राप्त हुने रकममा कमीको कारणले वार्षिक बजेटको आकार संकुचित देखिए पनि आगामी आर्थिक वर्ष देखि अर्थतन्त्रमा देखिएको सुधार तथा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने सर्शत, समपूरक तथा विशेष अनुदानको बजेटको आकार बृद्धि भए अनुरुप वार्षिक बजेटको आकार बृद्धि गरी मध्यमकालिन खर्च संरचनामा प्रदेशको सन्तुलित विकासका अवधारणालाई सम्बोधन गर्ने गरि तीन वर्षको स्रोत परिचालन तथा ती स्रोत परिचालनबाट प्राप्त हुने नतिजा तथा सूचकहरु लाई प्रक्षेपित गरिएकोछ । यस संरचनामा कृषि अर्थतन्त्रमा आधारित प्रदेश सरकारको आर्थिक क्रियाकलापहरुलाई रोजगारी तथा उद्योग मैत्री बनाउने विकासका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ। वार्षिक विकास कार्यक्रमलाई गरिबीलाई सम्बोधन गर्ने,दिगो विकास लक्ष्य मैत्री,लैगिंक मैत्री तथा जलवायु परिवर्तन मैत्री बनाउने प्रयास गरिएकोछ ।

यस मध्यमकालिन खर्च संरचनाले प्रदेश सरकारको आगामी तीन आर्थिक वर्षको कार्यक्रमको लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने तथा विनियोजित स्रोतको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न मद्दत पुग्ने आशा एवम् विश्वास लिएकोछु ।

अन्तमा, यस मध्यमकालिन खर्च संरचनाको निर्माणमा सहयोग गर्ने प्रदेश सरकारका सम्पूर्ण मन्त्रालय, निकाय,प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सम्पूर्ण कर्मचारी तथा परामर्शदाताहरुलाइ धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसैगरी यसको निर्माणमा प्राविधिक तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापनको लागी EPI साथै प्राविधिक सहकार्यको लागी Reorienting Public Finance for SDGs Acceleration and Leveraging Additional Resources in Nepal Project, UN Joint Fund – UNDP/UNCDF/UN Women प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद ।

जेष्ठ,२०७९

....

डा. भोगेन्द्र झा
उपाध्यक्ष
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

विषय सुची

विषय क्रम	शिर्षक	पेज
परिच्छेद-१	परिचय	१-१२
१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	अवधारणा	३
१.३	उद्देश्य	३
१.४	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको वैधानिक तथा कानूनी आधार	४
१.५	मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था	५
१.६	कोभिड १९ ले पारेको असर	७
१.७	बजेट सीमा र मार्गदर्शन	८
१.८	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया	१०
१.९	दिगो विकास लक्ष्य मैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना	११
परिच्छेद-२	मध्यमकालीन खर्च संरचना	१३-३२
२.१	पृष्ठभूमि	१३
२.२	प्रमुख चुनौती र अवसर	१४
२.३	दीर्घकालीन सोच , लक्ष्य, परिमाणात्मक लक्ष्य र समग्र रणनीति	१६
२.४	प्रमुख नतीजा, सूचक तथा लक्ष्य	१८
२.५	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको बजेट बिनियोजन र प्रक्षेपण	१९
२.६	श्रोत प्रक्षेपणका आधारहरु	१९
२.७	आय अनुमान	२०
२.८	आवधिक योजनामा त्रि-बर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण	२२
२.९	ग्राहस्थ उत्पादन वृद्धिदर र संरचना तथा आर्थिक वृद्धिदर	२३
२.१०	मध्यमकालिन खर्च संरचनालागि त्रि-वर्षिय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण	२६
परिच्छेद-३	प्राथमिकता निर्धारण र त्रि-वर्षिय श्रोत प्रक्षेपण	३३-८०
३.१	प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण	३३
३.१.१	आयोजना र कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण	४०
३.१.२	दिगो विकास लक्ष्यको सांकेतिकरण	४१
३.१.३	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको सांकेतिकरण	४१
३.१.४	गरिबी न्यूनीकरण बजेट र यसको सांकेतिकरण	४३
३.१.५	जलवायु परिवर्तन बजेट र यसको सांकेतिकरण	४३

३.२	उपलब्धी सूचक,उपलव्धि तथा कार्यक्रम र आयोजनागत तीन वर्षको खर्च प्रक्षेपण	४३
अनुसूची १	कार्यक्रम प्राथमिकीकरणका आधार र अंक भार	८१
अनुसूची २	बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकासका लक्ष्यको सांकेतिकरण	९१
अनुसूची ३	बजेट तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको सांकेतिकरण	९४
अनुसूची ४	गरिबी न्यूनीकरण बजेट र यसको संकेत गर्ने तरिका	१००
अनुसूची ५	जलवायु परिवर्तन बजेट र यसको संकेत गर्ने तरिका	१०१
अनुसूची ६	सशर्त अनुदानबाट संचालन हुने स्थानिय तहका कार्यक्रम	१०३
अनुसूची ७	बिशेष अनुदानबाट संचालन हुने स्थानीय तहका कार्यक्रम	१०४
अनुसूची ८	समपुरक अनुदानबाट संचालन हुने स्थानीय तहका कार्यक्रम	१०६
अनुसूची ९	आन्तरिक ऋणबाट संचालन हुने कार्यक्रम	१०८

परिच्छेद १
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाल जस्ता सीमित स्रोत र साधन भएका देशकालागि सार्वजनिक श्रोतको समुचित विनियोजन तथा विनयोजित रकमको प्रभावकारी ढंगले उपयोग गर्नु प्राथमिकताको विषय हो । सार्वजनिक श्रोतको समुचित विनियोजन गरी उपलब्ध स्रोतको समुचित परिचालन तथा परिचालित स्रोतको उच्चतम, प्रभावकारी तथा दीगो ढंगले उपयोग गर्नु सरकारको पहिलो प्राथमिकताको विषय भए पनि सवै तहका सरकारकालागि यो कार्य चुनौतीपूर्ण रहदै आएको छ ।यी चुनौतीको सामना गर्ने सन्दर्भमा सार्वजनिक स्रोतको समुचित विनियोजन तथा विनयोजित रकमको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्नु सवै तहका सरकारको पहिलो प्राथमिकतामा रहनु पर्दछ। यसको लागि सार्वजनिक स्रोतको विनियोजन गर्ने सम्बन्धमा स्रोतको सीमिततालाई मध्यनजर गरी पूर्वाधार विकासका साथै उत्पादनसँग सम्बन्धित र सामाजिक क्षेत्रका विषयलाई प्राथमिकतामा राखी अधिकांश स्रोत यस्ता क्षेत्र र विषयमा प्रयोग हुने प्रणालीको विकास गर्नु पनि त्यतिकै आवश्यकता हुन्छ ।यसो गर्दा सम्पन्न गरिनुपर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाको लागि स्रोतको सुनिश्चितताको विषयले पनि त्यतिकै महत्व राख्दछ।यस पृष्ठभूमिमा सार्वजनिक खर्चको व्यवस्थापनलाई उत्पादनमुखी, अनुशासित,अनुमानयोग्य र प्रभावकारी बनाउने उपयोगी माध्यमको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई लिने गरिएको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा खर्च संरचनामा समावेश हुने योजना, कार्यक्रम तथा परियोजनाको उद्देश्य, खर्चको पुष्ट्याईं, आगामी वर्ष र त्यसपछिका दुई वर्षमा प्राप्त हुने अनुमानित प्रतिफल तथा उपलब्धि समेत समावेश भएको हुनुपर्दछ।साथै मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सरकारले परिचालन गर्न सक्ने स्रोतसाधनको वैज्ञानिक ढङ्गले अनुमान गरी स्रोत र साधनलाई आवधिक योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँड गरी स्रोत साधनको प्रयोगको प्रभावकारिता बढाउनमा मद्दत गर्दछ।मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई पारदर्शी, अनुमानयोग्य, सहभागितामुलक र वैज्ञानिक बनाउने भएकाले यसलाई एउटा जीवन्त दस्तावेजको रूपमा लिने गरिएकोछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य तथा सोको सम्भाव्यता अध्ययनका साथै योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक बजेट छुट्याउनु अघि आवश्यकताको पुष्ट्याईंलाई समेटिनु पर्ने, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धि समेत राखिनु पर्ने व्यवस्था छ । यसका अतिरिक्त योजना

लागु गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण र सो रकम कुन कुन स्रोतबाट के कति ब्यहोर्ने र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण समेत गरिएको हुनु पर्ने प्रावधान रहेको छ । साथै प्रस्तावित योजना / आयोजना/ कार्यक्रमहरुको मध्यकालीन अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादाम्यता, सञ्चालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याइएको खर्च अनुसार उपलब्धी हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण आदि निर्धारित ढाँचामा तयार गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था समेत रहेको छ ।

प्रदेशको सिमित श्रोत र साधनलाई प्रभावकारी रुपमा उपयोग गर्नका साथै प्रदेश सरकारले आफ्नो आवधिक योजनामा राखेका बृहद् प्रदेश लक्ष्य र नीति कार्यान्वयनका साथै राष्ट्रिय लक्ष्यहरु र दिगो विकास लक्ष्यहरू प्राप्ति सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता पूरा गर्नका लागि पनि सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापन हुनु पूर्व शर्त भित्र पर्दछ । यीनै कतिपय कुराहरूलाई ध्यानमा राखि अन्तर सरकारी वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई बार्षिक बजेट र योजना तर्जुमा गर्दा मध्यमकालिन खर्च संरचना अनुरुप गरिनु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरेको छ ।

प्रदेश सरकारको आर्थिक कार्यविधि ऐन,२०७४ को दफा ५ को उपदफा (१) मा आगामी ३ आर्थिक बर्षको आम्दानी र खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु पर्नेछ र यस्तो खर्च संरचना बनाउदा आवधिक विकास योजनालाई मार्गदर्शकको रूपमा लिनु पर्ने र उपदफा (२) बमोजिम मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, प्रत्येक क्रियाकलापका प्रति ईकाइ लागत, सन्चालनमा लाग्ने अनुमानित समय र सोबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल समेत खुलाई प्रत्येक योजना वा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्नु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।कानूनमा रहेको व्यवस्था अनुसार पनि सरकारी खर्चलाई समग्र आकार मानी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका आधारमा बजेट छुट्याउने र बजेट खर्चको उपलब्धी, खर्चको पारदर्शीता, कार्यान्वयनको जिम्मेवारी बहन गर्ने निकायको जवाफदेहिता र सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु पर्ने हुन्छ । कानूनत: मध्यकालीन खर्च संरचना तयारी एवम् स्वीकृति बिना बजेट र योजना कार्यान्वयन गर्न मिल्दैन ।

नेपालको वर्तमान संविधान लागू भएपछि अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आआफ्नो व्यवस्थापकीय संस्था (संसद, सभा वा परिषद्) मा वार्षिक अनुमान प्रस्तुत गर्दा त्यससँगै मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत तयार गरी प्रस्तुत गर्नुपर्ने व्यवस्था भए अनुरुप प्रदेश सरकारले प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाले लिएका सोच, उद्देश्य तथा प्राथमिकताको आधारमा यो मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई आधार लिईएको छ । प्रस्तुत तीन बर्षीय खर्च संरचनाको आगामी पहिलो आर्थिक वर्ष २०७९/८० को हकमा बिनियोजन प्रस्तावको

धारमा र त्यस पछिका दुई आर्थिक वर्षको (आ.व.२०८०/०८१–२०८१/०८२) को हकमा आयोजना कार्यान्वयनको स्थिति, उपलब्ध साधन स्रोत र खर्च गर्ने क्षमतालाई आधार मानी रकम अनुमान गरिएको छ ।यसैगरी प्रदेश मन्त्रालय तथा अन्तर्गत निकायले सञ्चालन गर्ने योजना / आयोजना / कार्यक्रमका विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रति एकाई खर्च अनुमान गर्नुका साथै विभिन्न क्षेत्रमा आगामी तीन वर्षभित्र गरिने लगानीबाट प्राप्त हुने लक्षित प्रतिफल तथा नतिजा सूचकहरू प्रस्तुत हुने गरी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ अवधारणा

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा औजारको रूपमा उपलव्ध साधन श्रोतको आंकलन गर्ने र उपलव्ध साधन श्रोतलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बांडफाँड गर्दछ । यस अन्तर्गत आन्तरिक आय र बाह्य आयको आंकलन गरी समष्टीगत आर्थिक खाका तयार गरीन्छ।यस्को आधारमा क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत निकायहरूको नीति र कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्न मध्यमकालीन खर्च अनुमान खाका तयार गरीन्छ।यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन बर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरीन्छ ।यस्मा पहिलो वर्षको खर्च र श्रोत अनुमानको बार्षिक बजेटसंग तादात्मकता रहन्छ र बाँकी दुई आर्थिक बर्षको प्रक्षेपण गरीन्छ।पहिलो बर्ष बजेट कार्यान्वयन भएपछि नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरीन्छ,जसमा पहिलो वर्षको प्रगती समीक्षा गरीन्छ भने बाँकी दुई आ.व.को विगतमा गरेको प्रक्षेपण अनुमानलाई परिमार्जन गरी एक बर्षको बजेट प्रक्षेपण गरीन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसावले प्रत्येक वर्षका लागि बजेट तयार पार्दा तीन बर्षको बजेट आंकलन गर्नु पर्ने हुन्छ । विकासको आवश्यकता,योजना कार्यान्वयनको अवस्था तथा राजस्व र बाह्य श्रोतको अनुमान समेतको आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गर्नु पर्ने हुन्छ । समग्रमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र बस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमीका खेल्दछ ।

१.३ उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख ध्येय सार्वजनिक खर्चको व्यवस्थापनलाई उत्पादनमुखी, अनुशासित र प्रभावकारी बनाउनु हो । यसले सीमित वित्तीय श्रोत भित्रै प्राथमिकताको क्रम अनुरुप वार्षिक योजना कार्यान्वयनको लागि सुनिश्चितता खोजेर समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वलाई

दीगो तथा भरपर्दो बनाउने प्रयास गर्दछ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाका प्रमुख उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेको छ :

(क) प्रदेश सरकारसँग उपलब्ध स्रोत र साधनलाई नतिजा सँग आवद्ध गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता प्रदान गर्न साधन श्रोतको विनियोजन प्रक्रियाको पुनःसंरचना गरी विकास आयोजनाका प्राथमिकता प्राप्त विषयगत क्षेत्रका कार्यक्रममा मध्यम अवधिको लागि बजेट बाँडफाँट गर्ने,

(ख) प्राथमिकता प्राप्त आयोजना/कार्यक्रममा स्रोतको सुनिश्चितता गर्दा विश्वव्यापी रूपमा देखिएको कोभिड-१९को महामारी र संक्रमणको कारण अर्थतन्त्रमा देखिएको नकारात्मक प्रभावहरूलाई यथासक्य न्यूनीकरण गर्ने गरी समग्र अर्थतन्त्रको सबलीकरण हुने व्यवस्था मिलाउने ,

(ग) प्रदेशस्तरमा हुने सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गरी समष्टीगत आर्थिक स्थायीत्व प्राप्त गर्नका लागि सरकारी स्रोत, राजस्व, आन्तरिक ऋण, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको आँकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गर्ने,

(घ) खर्च गर्दा क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरुप विषयगत मन्त्रालय र सरकारका अन्य निकायहरू मार्फत संचालन हुने कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको बजेट विनियोजन गर्ने ,

(ङ) स्थानीय तहको सरकारलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गर्ने,

(च) प्रदेशका सम्वन्धित मन्त्रालय/निकायहरूको बजेट अनुमान वास्तविक बनाई प्रदेशस्तरमा हुने सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारीता बृध्दि गरी लक्षित प्रतिफल प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने,

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको वैधानिक तथा कानूनी आधार

नेपालको संविधानको धारा ५६ र ५७ ले तीनै तहलाई आफ्नो अधिकार भित्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानून बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने समेतका अधिकार दिएको छ । यसैगरी नेपालको संविधानको धारा २०७ ले प्रदेशको अर्थमन्त्रीले प्रत्येक आर्थिक वर्षको सम्बन्धमा प्रदेशसभा समक्ष राजस्वको अनुमान, प्रदेश सञ्चित कोषमाथि व्ययभार हुने आवश्यक रकमहरू र प्रदेश विनियोजन ऐन बमोजिम व्यय हुने आवश्यक रकमहरू

समेत खुलाई वार्षिक अनुमान पेश गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । यसरी वार्षिक अनुमान पेश गर्दा अघिल्लो आर्थिक वर्षमा प्रत्येक मन्त्रालयलाई छुट्याइएको खर्चको रकम र खर्च अनुसारको लक्ष्य हासिल भयो वा भएन त्यसको विवरण पनि साथै पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यसै गरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले अनिवार्य रुपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सो ऐनको दफा १७ अनुसार प्रदेश सरकारले यसै ऐनको दफा १६ अनुसारको खर्च विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था छ ।

यस्तो खर्च संरचनामा योजनाको उद्देश्य, योजनाको संभाव्यता अध्ययन वा खर्चको आवश्यकताको विवरण, कार्यान्वयन आगामी आर्थिक वर्ष तथा त्यसपछिका दुई वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफल र उपलब्धि, योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्च विवरण, खर्च व्यहोर्ने स्रोत र प्रतिफल तथा उपलब्धि प्रक्षेपण, मध्यम अवधिको खर्च रणनीति र वार्षिक खर्चसँगको तादाम्यता, चालु आयोजना भए गत वर्षको खर्च र लक्ष्य प्राप्ति समेतका कुरा खुलाउनु पर्दछ ।

उल्लेखित कानूनी व्यवस्थालाई ध्यानमा राखी प्रदेश सरकारबाट यो मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.ब. २०७९/८० - २०८१/२०८२) तर्जुमा गरिएको छ। माथि उल्लेख गरिएका कानूनी दस्तावेजका अतिरिक्त मधेश प्रदेशको प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०७४, प्रथम पञ्चवर्षीय योजना (२०७६/७७-२०८०/८१), प्रदेश योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७७ का साथै, प्रदेशको बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन,२०७७ लाई समेत खर्च संरचना निर्माणका लागि आधारभुत दस्तावेजको रुपमा ग्रहण गरिएको छ। प्रदेशको खर्च संरचनालाई राष्ट्रिय सन्दर्भसँग जोडी यसलाई अझ बढी परिष्कृत र प्रभावकारी बनाउन नेपाल सरकारको १५ औं आवधिक योजनाको आधारपत्र २०७६, प्रदेश योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन २०७७, मध्यमकालीन खर्च संरचना,२०७८ लगायतका दस्तावेजलाई सन्दर्भ दस्तावेजको रुपमा प्रयोग गरिएको छ।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको संस्थागत व्यवस्था

प्रदेश आर्थिक कार्यविधी ऐन २०७४ को दफा १३ को उपदफा २ (ख) अनुसार आर्थिक वर्षको बजेट अगावै प्रदेश सरकारले प्रदेश सभाबाट पारित गर्ने बार्षिक आयव्यय प्रस्ताव मध्यमकालिन खर्च संरचनाका आधारमा बनाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ।वार्षिक बजेट प्रदेश सभामा ल्याउनु अघि खर्च संरचना सम्बन्धी तयारी टुङ्ग्याउनु पर्छ ।यसै

व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रदेश योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७७ मा निम्न अनुसारको संस्थागत व्यवस्था गरिएको छ ।

१.५.१ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निर्देशक समिति

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यको समग्र निर्देशनका लागि नीति तथा योजना आयोगका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको निर्देशक समितिको व्यवस्था गरिएको छ

१) उपाध्यक्ष, नीति तथा योजना आयोग — संयोजक
२) सदस्यहरू नीति तथा योजना आयोग — सदस्य
३) प्रमुख सचिव/सचिव, मुख्यमन्त्री तथा म प कार्यालय — सदस्य
४) सचिवहरू, विषयगत मन्त्रालय — सदस्य
५) सचिव/प्रशासकीय प्रमुख, नीति तथा योजना आयोग — सदस्य सचिव

१.५.२ प्रदेश बजेट तथा श्रोत समिति

अर्थतन्त्रको आर्थिक परिसूचकहरूको विश्लेषण गरी समष्टिगत आर्थिक संरचना तयारी, आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेटको कुल सीमा प्रक्षेपण, खर्च तथा स्रोत सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना सीमा निर्धारण र बजेटको कार्यान्वयन स्थितिको समीक्षा गरी आगामी आर्थिक वर्ष सहित तीन वर्षको बजेट प्रक्षेपण गर्न देहाय बमोजिमको स्रोत समितिको व्यवस्था रहेको छ।

उपाध्यक्ष, नीति तथा योजना आयोग	अध्यक्ष
सदस्य ,नीति तथा योजना आयोग	सदस्य
सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
सचिव वा प्रशासकीय प्रमुख, नीति तथा योजना आयोग	सदस्य
प्रमुख, प्रदेश कार्यालय, नेपाल राष्ट्र बैंक	सदस्य
प्रमुख,प्रदेश लेखा नियन्त्रकको कार्यालय	सदस्य
प्रमुख, योजना तथा वजेट महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
उपसचिव, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सदस्य सचिव

१.५.३ प्रदेश मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक समिति

विषयगत निकायमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्न्धी कार्यको समन्वय लगायतका कार्य गर्न देहाय अनुसारको विषय क्षेत्रगत प्राविधिक समिति रहने ब्यबस्था रहेको छ ।

१ सचिव वा प्रशासकीय प्रमुख, नीति तथा योजना आयोग संयोजक

२ प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा, नीति तथा योजना आयोग सदस्य

३ प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा,आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय सदस्य

४ प्रमुख ,योजना तथा अनुगमन महाशाखा,सबै प्रादेशिक मन्त्रालय वा निकाय सदस्य

५ शा.अ.योजना तथा वजेट महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय सदस्य सचीव

१.५.४ निकायगत मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल

सम्बन्धीत मन्त्रालय वा निकायको प्रत्येक क्रियाकलापको ईकाईगत लागत आकलन र परिमार्जनका साथै मन्त्रालय वा निकायको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्न्धी कार्यको समन्वय गर्न बजेट सम्बधी कार्य गर्न देहाय अनुसारको कार्यदल रहने ब्यबस्था रहेको छ।

१, प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा, सवै मन्त्रालय वा निकाय	सदस्य
२ प्रमुख,सम्बन्धित निकायको आ प्र शाखा प्रमुख	सदस्य
३ सम्बधित निकाय अन्तर्गतको बिभागको कार्यालय प्रतिनिधि	सदस्य
४ प्रमुख, योजना तथा वजेट शाखा सवै मन्त्रालय वा निकाय	सदस्य सचिव

१.६ कोभिड १९ ले पारेको असर

विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९को संक्रमण फैलिनबाट रोकथामका लागि अवलम्वन गरिएको लकडाउन लगायतका कारणले विगत दुई वर्ष देखि प्रदेशको अर्थतन्त्रमा समेत संकुचन आई समग्र आर्थिक अवस्थामा नकारात्मक असर पर्न गएको हो। उद्योग, कृषि, शीक्षा, स्वास्थ्य, पुर्वाधार निर्माण लगायत सबै क्षेत्रमा परेको असरका कारणले गर्दा आर्थिक बर्ष २०७६।७७ मा समग्र देशको आर्थिक बृद्धिदरमा -२.१ ले नकारात्मक हुदा प्रदेशको आर्थिक बृद्धिदर समेत -२.१ ले नकारात्मक हुन गयो । यस अवस्थामा विगत र चालु आ.व.को सवै प्रदेशको आर्थिक बृद्धिदरमा गत आर्थिक बर्षको तुलनामा केही सुधार हुने देखिए पनि अर्थतन्त्र सुस्तनै हुने अनुमान गरिएको छ ।तथ्याङ्क विभागले सार्वजनिक गरेको विबरणमा यस प्रदेशको गतः आर्थिक बर्षमा ३.७७ प्रतिशत आर्थिक बृद्धि भएको देखिएको छ भने चालु आर्थिक बर्षमा

४.८२ प्रतिशतको आर्थिक बृद्धि हुने अनुमान रहेको छ जुन कुरा तालिका १० मा सविस्तार उल्लेख छ ।

१.७ बजेट सीमा र मार्गदर्शन

प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०७४ को दफा ७ बमोजिम गठन भएको श्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित श्रोत तथा खर्च सीमाको अधिनमा रहि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमाका लागि बजेट सीमा र बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन सवै मन्त्रालय/निकायहरूमा पठाउने व्यवस्था अनुसार प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका माननीय उपाध्यक्षज्यूको संयोजकत्वमा गठित स्रोत अनुमान समितिले कोभिड-१९ को प्रकोप लगायतका कुरा र चालु आर्थिक बर्षमा भएको खर्च समेतलाई मध्यनजर गरी प्रदेशको आन्तरिक र बाह्य आम्दानी जम्मा रू ३४ अर्ब ४८ करोड ५४ लाख ४५ हजार हुने अनुमान गरिएको थियो । यसमा आन्तरिक राजस्वबाट रू ८ अर्ब ७४ करोड ९५ लाख ४३ हजार, राजस्व बाडफाट बाट रू ९ अर्ब ६५ करोड ८५ लाख ६९ हजार, समानिकरण अनुदान बाट रू १५ अर्ब ०७ करोड ७३ लाख ३३ हजार र आन्तरिक ऋण बाट १ अर्ब रकम प्राप्त हुने अनुमान गरिएको थियो। श्रोत अनुमान समितिबाट गरिएको आगामी तीन वर्षको आय अनुमान तलको तालिकामा दिईएको छ ।

तालिकाः १ श्रोत अनुमान समितिबाट गरिएको आगामी तीन वर्षको आय अनुमान

आगामी तीन वर्षको आयको अनुमान (रु. हजारमा)				
सि.न.	शिर्षक	आ.व.२०७९/८० को आयको अनुमान	आ.व.२०८०/८१ को आयको अनुमान	आ.व.२०८१/८२ को आयको अनुमान
१	आन्तरिक राजस्व	८,७४,९५,४२	९,१८,७०,१९	९,९२,१९,८१
२	नेपाल सरकार अनुदान	१५,०७,७३,३३	१५,८३,११,९९	१६,६२,२७,५९
३	बाँडफाँड हुने राजस्व	९,६५,८५,६९	९,९८,७७,२०	१०,०८,७५,९८
४	आन्तरिक ऋण	१,००,००,००	१,००,००,००	१,००,००,००

	जम्मा	३४,४८,५४,४५	३६,००,५९,४०	३७,६३,२३,३९

गत विगत वर्षको तुलनामा यो वर्ष कोभिड-१९ को संक्रमण दर घट्न गई आर्थिक कृयाकलाप विस्तार हुँदा आर्थिक परिसूचकहरू सकारात्क दिशा उन्मुख हुदै गएका छन् ।फलस्वरुप प्रदेश सरकारको आन्तरिक आयको अनुमानमा गरिएको वृद्धि, संघीय सरकारबाट सशर्त अनुदानमा प्राप्त हुने रकममा वृद्धि, बिभिन्न दातृ निकाय बाट प्राप्त हुने सहयोग र आन्तरिक ऋण बाट समेत केहि विकास निर्माणका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने गरि प्रदेश सरकारले आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा श्रोत अनुमान समितिको पुर्ब निर्णयको तुलनामा प्रदेशको आम्दानी तथा खर्च दुबैमा वृद्धि गरि आ.ब. २०७९/८० को लागि तालिका २ मा उल्लेख भए अनुसार चालु तथा पुँजीगत बजेटको पुनः सिमा निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका-२ मन्त्रालय / सचिवालय / निकायहरूलाई उपलव्ध गराईएको संशोधित वजेट सीमा (रू हजार)

क्र. सं.	मन्त्रालय/ सचिवालय/ निकाय	चालु	पूँजीगत	जम्मा बजेट सिलिङ
१	प्रदेश सभा	३७२५४७	१६२००	३८८७४७
२	प्रदेश लोक सेवा आयोग	७८५७३	१८०९४	९६६६७
३	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	४०९६८	२०५०	४३०१८
४	मुख्यमन्त्रि तथा मं.प. कार्यालय	१४४९१७३	२९०२१८	१७३९३९१
५	आर्थि मन्त्रालय	२२७५९५	२१४५०	२४९०४५
६	उद्योग पर्यटन, वन तथा वातावरण	२६२२६८९	२२२३७७१	४८४६४६०
७	कानून,न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला मन्त्रालय	४९५७८	३७५०	५३३२८
८	खानेपानी तथा ऊर्जा विकास मन्त्रालय	१६३८७१	१५२४८००	१६८८६७१
९	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	१७१५९१०	१०२६५९०	२७४२५००
१०	गृह तथा सञ्चार मन्त्रालय	३१५९२०	३२७४००	६४३३२०
११	वाणिज्य,आपूर्ति तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्रालय	२३५७४	२४४०	२६०१४
१२	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	१७१२९३७	१६३७१६२७	१८०८४५६४
१३	महिला,बालबालिका,युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	२८६७५७	३३३१००	६१९८५७
१४	सामाजिक विकास मन्त्रालय	४५५४०६८	३२५५५९०	७८०९६५८
१५	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	७६५०७	५०००	८१५०७
१६	अर्थ बिबिध	५५६००००	५५००००	६११००००

१७	अर्थ — आन्तरिक ऋण भूक्तानी	१६६४५६		१६६४५६
१८	स्थानीय तह तथा अन्य	१४९१७४३		१४९१७४३
	जम्मा	२०९०८८६६	२५९७२०८०	४६८८०९४६

चालु आ.व. २०७८।७९ मा स्वीकृत कार्यक्रम तथा आगामी आ.ब.मा समेत निरन्तरता दिनु पर्ने कार्यक्रमहरू प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७८ अनुसार मन्त्रालयहरूको संख्या र कार्यक्षेत्र अनुसारनै मन्त्रालयहरूको बजेट व्यवस्था हुनेगरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लेख गरिएको छ ।

१.८ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा विषयक्षेत्रगत परिच्छेदका लागि आवधिक योजनाको आधारपत्रलाई आधार मानी विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य सहितको तीन वर्षको प्रक्षेपण गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा र आयोजनाहरुको प्राथमिकता निर्धारण प्रदेश नीति तथा योजना आयोगद्वारा जारी प्रदेश योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७७ बमोजिम गरिएको छ ।

विनियोजन प्रक्षेपण गर्दा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको प्रक्षेपित अवस्था र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा सम्बन्धित निकाय/मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय र नीति तथा योजना आयोगले छलफल गरी आगामी तीन वर्षको खर्च प्रक्षेपण सहितको खाका तयार गरेको हो । यस्का लागि सम्बन्धित मन्त्रालयहरूले खर्च संरचना कार्यदलको संलग्नतामा मन्त्रालयगत रुपमा कार्यक्रमहरुको नतिजा एवम् सूचक निर्माण र प्राथमिकता सम्बन्धी कार्यहरु सम्पादन गरेका थिए ।प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट जारी भएको प्रदेश योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन,२०७७ मा प्रदेश बजेट तथा श्रोत समितिको व्यवस्था गरी सो समितिमा रहने सदस्यहरु तथा तिनका काम ,कर्तव्यको व्यवस्था समेत गरेको छ। बजेट तथा श्रोत समितिको कार्यमा सहजिकरणकालागि मधेश प्रदेशको अर्थ मन्त्रालयले मिति २०७८।०९।०१ को निर्णयानुसार श्रोत अनुमान तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना मस्यौदा समिति समेत गठन गरि मस्यौदा समितिलाई श्रोत अनुमानको प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयारी गरी प्रदेश बजेट तथा श्रोत समितिमा पेश गर्ने कार्य जिम्मेवारी तोकिएको थियो । यसरी विभिन्न समिति र कार्यदलहरुद्वारा सम्पादित कामलाई समग्रमा प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट पुनरावलोकन गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको हो ।

गत विगतका दुई वर्ष विश्वव्यापी महामारीको रूपमा देखिएको कोभिड १९ को कारणले प्रदेशको आर्थिक क्रियाकलापमा नराम्रोसंग धक्का पुग्न गएको छ । सामान्य अवस्थामा समेत पूँजीगत खर्च गर्ने व्यवस्थापकीय क्षमताको अभाव झेलिरहेको प्रदेशको संयन्त्र

कोभिड १९ महामारीको संकमणको कारण नराम्रोसंग प्रभावित हुन पुगेको छ । निषेधाज्ञा र बन्दावन्दी (Lockdown) को कारण समग्र आर्थिक परिसूचकहरू नकारात्मक उन्मुख भएका कारण अर्थतन्त्रमा देखिएको शिथिलता पूरै सकिएको छैन ।यो वर्ष पनि यस्को प्रभाव र असर पुरै गै नसकेको भएता पनि प्रदेश सरकारको आन्तरिक आयको अनुमानमा गरिएको वृद्धि, संघीय सरकारबाट सशर्त अनुदानमा प्राप्त हुने रकममा वृद्धि, बिभिन्न दातृ निकाय बाट प्राप्त हुने सहयोग र आन्तरिक ऋण बाट समेत केहि विकास निर्माणका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने गरि प्रदेश सरकारले आर्थिक वर्ष २०७९/८० को लागि सिलिंगमा पुनरावलोकन गरी संशोधित वजेट सीमा तोकेको हुँदा आगामी आ.ब.को बजेटको आकार बढ्न गएको छ । श्रोत समितिले प्रदेशको समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, पहिलो आवधिक योजना, कुल गार्हस्थ उत्पादनको प्रक्षेपण, बित्तीय स्थिति, बाह्य एवम् आन्तरिक वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजश्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षहरुको लागि स्रोत प्रक्षेपण गरेको देखिदा सोही आधारमा यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार पारिएको हो।

१.९ दिगो विकास लक्ष्य मैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना

मध्यकालिन खर्च संरचनाको एउटा महत्वपूर्ण पक्ष यसमा समेटिएका आयोजना र कार्यक्रमहरुलाई संवन्धित दिगो विकास लक्ष्यसंग आवध्द गराउनु र त्यसको साङ्केतीकरण गर्नु हो। सन् २०१५ मा नेपाल लगायत संयुक्त राष्ट्रसंघका सबै सदस्य राष्ट्रहरूले अनुमोदन गरेका दिगो विकास लक्ष्य विश्वव्यापी सम्वृद्धिको सृजना (Generating Prosperity), वितरण (Sharing) र दिगोपना (Sustaining) हासिल गर्ने कार्यसंग जोडिएको विश्वव्यापी कार्यसुची हो। दिगो विकास लक्ष्य अहिले विश्वकै विकासको मूल एजेन्डाका रूपमा स्थापित भएको छ। यसले केवल लक्ष्यहरूको प्राप्तितिर मात्रै उन्मुख नभई “कसैलाई पनि पछाडि नछाड्ने ”मूल ध्येयका साथ विश्वका जटिल र गहिरो आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय र राजनीतिक समस्याका जरैसम्म पुगेर सम्बोधन गर्ने अपेक्षा राखिएको छ।

दिगो विकास लक्ष्यमा आधारित नतिजामुखी योजना, बजेट र कार्यान्वयन चक्र

स्रोत: दिगो विकास लक्ष्य: स्थानीय स्रोत पुस्तिका, २०७७

नेपालले पनि दिगो विकासका लक्ष्यहरू कार्यान्वयनको मार्गचित्र २०१६-२०३० निर्धारण गरी सो अनुसार कार्यान्वयन भए नभएको हेर्न २०१६-२०१९ सम्मको आवधिक प्रगति मूल्याङ्कन समेत सम्पन्न गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि प्रदेशको अहं भुमिका हुने हुदा संघीयताको अभ्यास अनुरुप आफ्नो एकल तथा साझा अधिकारको सूची तथा कार्य जिम्मेवारी अनुसार हाम्रो प्रदेशले दिगो विकास लक्ष्यको आन्तरिकीकरण गरिसकेको छ भने करिव सबै स्थानीय तहहरुले स्थानीयकरण गरिसकेका छन्। तसर्थ यसको प्राप्तिलाई अझ पारदर्शी बनाउन र स्रोतको संतुलित ढंगले सुनिश्चित गर्नका लागि मध्यकालिन खर्च संरचनालाई दिगो विकास लक्ष्य मैत्री बनाइएको छ।

मध्यकालिन खर्च संरचनामा पनि दिगो विकास लक्ष्यहरु संवोधन हुने गरेको भएता पनि अर्थ मंत्रालयले हालै तयार पारेको Web-based PLMBIS पूर्ण नभएको हुदा यो पटकको बजेटमा दिगो विकास लक्ष्यहरु PLMBIS मा साङ्केतीकरण गर्न संभव भएन। तथापि मध्यकालिन खर्च संरचनामा कार्यक्रमगत रुपमा दिगो विकास लक्ष्य साङ्केतीकरण गरी तोकिएका ढाँचा अनुसारका सूचीहरु तयार गरिएको छ।

परिच्छेद २

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग ४ मा उल्लेखित राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूका सम्वन्धमा धारा ५० को उपधारा ३ मा सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागित तथा विकास मार्फत उपलव्ध साधन र श्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तीब्र आर्थिक विकास गर्ने तथा प्राप्त उपलव्धिहरूको न्यायोचित वितरण गरी आर्थिक असमानताको अन्त्य गर्दै शोषणरहित समाजको निर्माण गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र, तथा उन्नतिशील बनाउदै समाजबाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने राज्यको आर्थिक उद्देश्य हुनेछ भनिएको छ । संघीयता कार्यान्वयनमा टेवा पुग्ने गरि विगत आ.व.बाट कार्यान्वयनमा आएको १५ औ योजना "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को दीर्धकालीन सोच र अवधारणामा आधारित रहेको छ ।

प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनाको आधारपत्रले "उच्च मानव विकास र पहिचान – समृद्ध मधेश समाज " को सोच अगाडी सारेको छ । मूलभूत रूपमा यो सोच १५ औ योजनाको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को दीर्धकालीन सोच कै समपूरक सोच हो भन्न सकिन्छ, किनकि दुवै सोच समग्रमा नेपाली जनताको समृद्धी कै सेरोफेरोमा घुमी रहेको छ ।

१५ औ योजनाले नेपाललाई अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नती गर्ने र वि.सं. २०८७ अर्थात सन २०३० सम्म दिगो विकासका निर्धारित राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्दै उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा पुग्ने लक्ष लिएको छ । सामाजिक आर्थिक लगायत समग्र विकास र समृद्धिका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसका लागि साधनको विनियोजनमा कुशलता, कार्यान्वयनमा दक्षता तथा वित्तीय अनुशासन पालनामा कठोरता जस्ता तीनबटै पक्ष उतिकै प्रभावकारी हुनु पर्दछ। यी तीन वटै पक्षहरुमा सुधार गर्ने उपाय तथा औजारको रुपमा मध्यकालीन खर्च संरचनालाई लिइएको छ ।

प्रदेश सरकारको गठन पश्चात प्रदेश सरकार, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयद्वारा आ.व.२०७५/७६ मा प्रदेश स्तरीय पहिलो मध्यकालीन खर्च संरचना तयारीको अभ्यास गरिएको थियो । मधेस प्रदेश सरकारद्वारा नीति आयोगको गठन तथा कार्य संचालन गर्न बनेको ऐन २०७५ बमोजिम प्रदेश नीति आयोगको गठन २०७५ सालमा भए पश्चात् वि.सं.२०७६/७७-२०७८/७९को लागि दोश्रो अवधिको मध्यमकालीन खर्च

संरचना तयार गरिएको थियो भने आ.व.२०७७/७८ को बार्षिक कार्यक्रम र बजेट तयारीसंगै सो पछिका दुई आर्थिक बर्ष (२०७८/७९ र २०७९/८०) समेत समेटी तीन आर्थिक बर्षको लागि अर्को मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको थियो ।त्यो मध्यमकालीन खर्च संरचना पछि आ.व.२०७८/७९ को बार्षिक कार्यक्रम र बजेट तयारी संगै त्यस पछिको अर्को मध्यमकालीन खर्च संरचना पछिका दुई आर्थिक बर्ष अर्थात् आर्थिक बर्ष २०७९/८० र २०८०/८१ का लागि तयार पारिएको थियो। यो मध्यमकालीन खर्च संरचना आर्थिक बर्ष २०७९/८० र त्यो पछिका दुई आर्थिक बर्ष अर्थात् आर्थिक बर्ष २०८०/८१ र २०८१/८२ का लागि तयार पारिएको हो । यो दस्ताबेज तयार गर्दा पनि नेपालको संविधान, अन्तर सरकारी वित्तीय व्यवस्थापन ऐन २०७४ र मधेस प्रदेश को पहिलो आवधिक योजना लगायत प्रदेश सरकारका विद्यमान नीति समेत सँग सामन्जस्य हुने गरी तर्जुमा गरिएको छ ।यसमा प्रदेश आवधिक योजनाका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता एवं प्रदेश सरकारका नीति र प्राथमिकता लगायत दिगो विकास लक्ष्य समेतलाई मार्गदर्शनको रुपमा ग्रहण गरिएको छ ।

२.२ प्रमुख चुनौति र अवसर

आवधिक योजनाले इंगीत गरेका प्रमुख चुनौतीहरु र अन्य निम्न चुनौती समेत को आधारलाई यो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेटिएका छन्

- कृषि उत्पादनमा अपेक्षित वृद्धि भै नसकेकाले कृषिजन्य उद्योगहरुलाई पुर्नस्थापन र संचालन गर्न,
- कोभिड १९ को कारणले समग्र अर्थतन्त्रमा असर परेको हुँदा विकास निर्माण लगायतका कार्यहरु संचालन गर्न कठिनाई हुने,
- जलवायु परिवर्तनका कारणले गर्दा वाढि र वर्षामा पानीको जमाव र उत्पन्न कटान तथा विपद जोखिम कम गर्न ,
- चुरे क्षेत्रको अत्याधिक दोहनका कारण निम्त्याइएको विनासले प्राकृतिक विपदको तुलनामा लगातार वृद्धि भै यसको नकारात्मक प्रभाव पार्नु,
- अन्तरप्रदेश तीव्र वसाई सराईको कारण कृषि क्षेत्र र वन क्षेत्रको उचित संरक्षण एवम् व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
- खासगरी युवाहरुमा रोजगारीका निम्ति विदेश जाने प्रवृतिका कारण श्रम वजारमा श्रमको माग र आपूर्ति विच सन्तुलन मिलाउन नसक्नु,
- संघीय राज्य व्यवस्था नौलो भएकाले तीनै तहका सरकार विच कार्य विभाजनमा अझै अस्पष्टता हुनु,

- प्रसिद्ध धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुलाइ आर्थिक पक्षसग जोड्न नसक्नु,
- औद्योगिक वजार प्रवद्र्धनका लागि भौतिक पूर्वाधारहरुको पर्याप्त व्यवस्था नहुनु र भएकाको हकमा पनि उचित मर्मत संभार नहुनु,
- मानवीय पूजिँ निर्माणका निम्ति गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्यको सहज पहुँच नहुनु,
- अन्धविश्वास, कुरीति र घरेलु हिंसा हटाउन सामाजिक विश्वास बनाई शान्ति सुरक्षा कायम राख्नु,
- स्वीकृत दरवन्दी अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था हुन नसकेको लगायतका कारणले गर्दा खासगरी पूजीगत बजेट खर्चको स्थितिमा सुधार हुन नसक्नु।
- दिगो विकास लक्ष्य तोकिएको समयमा हासिल गर्न बजेट पर्याप्त र सन्तुलित नहुनु।

यी चुनौतिका साथै प्रदेशलाई निम्न अवसर पनि प्राप्त छन्ः

- केन्द्र देखि प्रदेश स्थानीय तह सम्म स्थीर सरकार रहेकाले राजनैतिक वातावरण अनुकुल हुनु,
- नतिजामूखि योजना व्यवस्थापनलाई स्थानीय सरकारले अवलम्वन गर्न थाल्नु,
- अर्थ व्यवस्थालाई चलायमान राख्न आवश्यक उत्पादन र खपत तथा श्रम शक्तिको दृष्टिकोणले प्रदेशको जनसंख्या सवल रहनु,
- प्रदेशमा औद्योगिक पुर्वाधारको स्थिति राम्रो रहनु,
- समथर भूभाग भएकाले प्रदेशमा सडक मार्ग, रेलमार्ग जस्ता पूर्वाधार निर्माण गर्न सजिलो हुनु,
- कृषि क्षेत्रलाइ यान्त्रिकरण, विविधिकरण र व्यवसायिकरण गरेर कृषि पेशालाई मर्यादित बनाई यस क्षेत्रमा युवाहरुलाइ आकर्षण गर्न सकिने अवसर रहनु,
- पर्यटन तथा धार्मिक क्षेत्रको विकासका प्रचुर संभावना रहनु,
- कृषि लगायत औद्योगिक श्रम शक्तिको अभाव पूर्ति गर्न र प्रादेशिक अर्थतन्त्रका लागि आवश्यक सीप र क्षमता भएका जनशक्तिहरु उपलव्ध हुनु,
- राजश्वमा हुने वृद्धिको सकारात्मक आकलन,
- बिभिन्न दातृ निकायले चासो राखेर बिभिन्न क्षेत्र मा प्रदेश सरकारलाई सहायता प्रदान गर्ने प्रतिबद्धता आउने क्रममा वृद्धि हुनु,
- कोभिड १९ को असर कम हुँदै गएकाले विकास निर्माण लगायतका कार्यहरु संचालन गर्न सहजता आउनु,

- स्थानीय निकायका जन प्रतिनिधिको दोश्रो कार्यकालको चुनाब सम्पन्न भै स्थानीय तहमा पाँच वर्ष सम्मका लागि निर्बाचित जन प्रतिनिधि रहने सुनिस्चितता हुनु आदि।
- दिगो विकास लक्ष्य अनुरुप बजेट र कार्यक्रमको साङ्केतीकरण भएकोले उपलव्धीको लगत राख्न सहज हुने जसले गर्दा कुन लक्ष्यका लागि बजेट कम भयो भन्ने जानकारी हुनु।

२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, परिमाणात्मक लक्ष र समग्र रणनीति :

प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनामा उल्लेखित प्रदेशको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र समग्र रणनीति देहाय बमोजिम रहेकोले यो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा पनि यी कुराहरू लाई आधार लिईएको छ ।

२.३.१ "*उच्च मानव विकास र पहिचान – समृद्ध मधेश समाज* "

प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना तयार पार्दा प्रदेशको सोच निर्माणमा देहायका प्रमुख गन्तब्यलाई दृष्टिगत गरिएको देखिन्छ।

- कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि र खाद्य बचतद्वारा अन्तरप्रदेश माग आपूर्तिमा योगदान,
- प्रदेशभर उपलब्ध कृयाशील उमेरका जनसङ्ख्या समूहका जनशक्तिकालागि रोजगारी सृजना,
- औद्योगिकरणमा स्थानीय उत्पादन आबद्ध,
- गुणात्मक स्वास्थ्य, शिक्षामा लगानी,

२.३.२ लक्ष्य

- प्रदेशवासिको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउन उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्ने ।

२.३.३ आवधिक योजना अवधिमा हासिल हुने परिमाणात्मक लक्ष्य

आवधिक योजनाको ५ बर्षे योजनाको अन्तमा हासिल हुने अवस्था र परिमाणात्मक लक्ष्य निम्न तालिका अनुसार रहेका भएतापनि माथि उल्लेख गरिएका कारणले गर्दा ती लक्ष्य भने पूरा हुने भने देखिदैनन् ।

तालिका-३ : आवधिक योजना अबधिमा हासिल हुने परिमाणात्मक लक्ष्य*

	आधार वर्ष २०७५/७६	**अन्तिम वर्ष २०८०/८१**
प्रादेशिक आर्थिक बृध्दी दर (%)	६.५३	११
समग्र गरिवी दर (%)	२७.७	२१
कुल गार्हस्थ उत्पादन (रूपैया)	४८८ अर्ब	६०० अर्ब
गैर कृषि कृयाकलापहरूको योगदान(%)	५८	६५
प्रति व्यक्ति आय (अमेरिकी डलर)	७९९	१०००
बाल मृत्युदर (प्रति हजार)	९	७
खानेपानी सुविधा पुगेका घरपरिवार (%)	९३.८%	९९%
सिंचाईयोग्य क्षेत्रमा सिंचाई सुविधा (%)	६५.८%	७५%

*श्रोत प्रदेशको आवधिक योजना

२.३.४ समग्र रणनीति :

आवधिक योजनाका लक्ष्यहरू हासिल गर्न अपनाईएका रणनीतिहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

- आर्थिक आत्मनिर्भरताको स्थिति निर्माण गर्न तुलनात्मक लाभ हुनसक्ने स्थानीय कृषिबाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।
- कृषि तथा उद्योग क्षेत्रमा सृजना भएका स्थानीय रोजगारी र सम्भाव्य रोजगारी क्षेत्रका लागि चाहिने क्षमता र सीपयुक्त जनशक्ति निर्माण र विकासमा लगानी गर्ने ।
- विद्यमान सडक सञ्जालको उपयोग हुनेगरी आर्थिक सम्भावनाका आधारमा कृषि, पर्यटन क्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने उद्योग स्थापना र सञ्चालनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- व्यवसायीकरण, विविधीकरण र आधुनिकीकरण गरि कृषिजन्य उद्योगलाई विकासको संवाहक बनाउने ।
- कृषि अनुसन्धान क्षेत्रमा आधुनिक तथा नवीनतम प्रविधि विकास गरीने ।
- चुरीया क्षेत्रलाई जलसंरक्षणका लागि आधारस्तम्भ मानी जलसंरक्षणलाई प्रतिकुल असर गर्ने कृयाकलाप रोकथाम हुने गरी भूसंरक्षण तथा उपयोग नीति बनाईने ।
- अनिवार्य आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा पद्धतिलाई रोजगारी र उद्यमशीलतामूलक बनाउने ।

- शैक्षिक सामाजिक चेतनास्तर कमजोर रहेको जातीय समूह, समुदायका लागि स्थानीय रुपमा उपलब्ध अवसरहरुमा विशेष प्राथमिकता दिने ।
- स्थानीय तथा भारतीय पर्यटकको साँस्कृतिक र धार्मिक अभिरुची सम्बोधन हुने गरी सबै मौसममा चलायमान पर्यटन र मनोरञ्जन स्थल निर्माण तथा विकास गर्ने ।
- अन्तरप्रदेश तीब्र बसाई सराईको व्यवस्थापनका लागि प्रदेशले आफ्नो क्षेत्रको भूमी सम्वन्धि नीति बनाउदा स्थानीय तहहरूलाई भूउपयोग योजना तर्जुमा गर्न प्रोत्साहित गर्ने र एकीकृत बस्ती विकासको रणनीति लिने ।
- कृषि योग्य भूमी र वन क्षेत्रको संरक्षण गर्न एवं युवाहरूलाई कृषि पेशा तर्फ आकर्षित गराएर विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- प्रादेशिक विकास सन्तुलनमा योगदान गर्ने आयोजनाहरुलाई मात्र प्रदेश गौरवका आयोजनाका रुपमा छनोट गरी कार्यान्वयनमा प्राथमिकता दिने ।

२.४ प्रमुख नतीजा सूचक तथा लक्ष्य

आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको दीर्घकालीन लक्ष्य हासिल गर्न आर्थिक वर्ष ०८०/८१ भित्र तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिएको उपलब्धि हासील हुने अनुमान गरिएको भएपनि आवधिक योजनाको अन्तीम वर्ष भित्र यस्तो उपलब्धी हासील हुने स्थिती भने देखिदैन ।

तालिका ४ : प्रमुख समष्टिगत सूचक र लक्ष्य*

क्र.सं	सूचक लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष ०७५।७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	०८०/८१
१	प्रादेशिक आर्थिक वृध्दी दर	प्रतिशत	६.५३	६.५४	७.४१	८.२६	९.०९	९.९१
	कृषि	प्रतिशत		४.१४	४.९७	५.७८	६.५६	७.३४
	उद्योग	प्रतिशत		१०.०१	१०.७१	११.४२	१२.१२	१२.८२
	सेवा	प्रतिशत		७.५२	८.३७	९.२०	१०.०२	१०.८२

*श्रोतः प्रदेश नं. २ को पहिलो आवधिक योजना २०७७

केन्द्रीय तथ्यांक विभागले हालै सार्बजनिक गरेको विवरणमा यो प्रदेशको आर्थिक बर्ष २०७६/७७ र २०७७/७८ को क्रमश -२.०३ र ३.७७ प्रतिशत र आर्थिक बर्ष

०७८/७९ मा ४.८२ प्रतिशतको कूल गार्हस्थ उत्पादनको वृद्धि रहने उल्लेख गरेको देखिदा पहिलो आवधिक योजनाले गरेको अनुमान मेल नखाने देखिन्छ ।

२.५ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको श्रोत आंकलन, बजेट अनुमान र प्रक्षेपण गर्दा देहायका आधारहरु अवलम्बन गरिएको छ ।

- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार संघीय सरकारले संकलन गर्ने अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक अन्तःशुल्क रकमको १५ % बाँडफाँट अनुमान र प्रक्षेपण ।
- रोयल्टी (पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत) बाट संकलन भएको राजस्व रकमको २५ % अनुमान र प्रक्षेपण ।
- भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग अन्तर्गत मालपोत कार्यालयहरू मार्फत संकलन हुने राजस्व मध्ये जग्गा खरिद बिक्रि वापत प्राप्त रजिष्ट्रेशन दस्तुर रकम ।
- प्रदेश यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु मार्फत संकलन गरीने राजस्व रकमबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर रकम ।
- स्थानीय तहहरुबाट संकलन हुने विज्ञापन कर तथा मनोरञ्जन करको अनुमान ।
- प्रदेश कानून अनुसार संकलन हुने दण्ड जरिवाना ।
- संघबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान र राजस्व बाँडफाँटको रकम ।
- समपुरक अनुदान, सशर्त अनुदान, वैदेशिक सहयोग तथा प्राकृतिक स्रोत साधनको बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम ।
- प्रदेशका क्षेत्राधिकार भित्रका सेवा शुल्क र दस्तुर वापतको रकम।

२.६ स्रोत प्रक्षेपणका आधारहरु

स्रोत प्रक्षेपण तयार गर्दा देहायका आधारहरू लिइएको छ :

- कोभिड १९ को असर कम हुदै गएकाले आगामी आ.व.२०८०/८१ र २०८१/८२ का लागि समेत प्राप्त हुने विभिन्न अनुदान रकमहरुको प्रक्षेपण गर्दा नेपाल सरकारबाट आ.व. २०७९/८० मा प्राप्त हुने विभिन्न अनुदान रकमलाई

आधार मानी सो पछिका दुई आर्थिक बर्षहरुका लागि पनि सोही अनुसारका दरले अनुदान रकम थप गर्दै लगिएको छ । नेपाल सरकारले संकलन गर्ने राजस्वको वृद्धिदर र बढदो बजेट आकारका आधारमा यो वृद्धि दरलाई लिईएको छ ।

- प्रदेश सरकारबाट परिचालन हुने कर तथा गैर कर राजस्वको वृद्धिदर आ.व. २०८०/८१ र २०८१/८२ मा १० प्रतिशत भन्दा माथि नै हुने अनुमान गरि श्रोतको प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- आन्तरिक ऋणको सन्दर्भमा नेपाल सरकारको सहमतिमा उल्लेखित रकम परिचालन गर्न सकिने व्यवस्था बमोजिम आन्तरिक ऋणको प्रक्षेपण गरिएको छ।
- मधेश प्रदेशले A Report on SDGs: Baseline and Roadmap (२०१९-२०३०) प्रकाशन गरेको छ। बजेटको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा त्यसमा उल्लेखित आधारहरुलाई पनि मनन् गरिएको छ।

२.७ आगामी वर्षको आय अनुमान

नेपालको संविधानको अनुसूची ६ को प्रदेशको एकल अधिकारको सूची र अनुसूची ९ को संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूचीमा उल्लेखित अधिकार कार्यान्वयन गर्न बनेको प्रचलित कानून अनुसार प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्र भित्रको कर, दस्तुर र अन्य शुल्कहरुका आधार बर्ष आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ आन्तरिक राजस्व र वाह्य अनुदान वापतको शिर्षकगत आय , आ.व. २०७८/७९ को संशोधित आय र आगामी आ.व. २०७९/८० को अनुमानित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।यस आयको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको त्रिवर्षिय आय अनुमान सहित कुल श्रोतको निम्न अनुसार आयगत प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

तालिका ५ : राजश्व प्राप्तिको अनुमान (रू हजारमा)*

क्र.सं	आय विवरण	आ.व २०७७/७८ को यथार्थ आय	आ.व.२०७८।७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९।८० को अनुमानित आय	कैफियत
१	*करबाट हुने जम्मा आम्दानी*	*११३९९१०२*	*१११९२४२५*	*१२६६५८८५*	
	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन	७९७४७७	७५९९६८	१०४९९६०	
	मू.अ.कर बाँडफाँट	६४८७१२८	६७३७६२३	८४४३८६६	
	अन्तशुल्क बाँडफाँट	२३०७३३७	२३०७२००	३१७१९३४	
	मनोररंजन तथा विज्ञापन कर	५५००	४३०९५	१२५	
	सवारी साधन कर	१७२०३५२	१३१२३५३	०	
	बन क्षेत्रको रोयल्टी	८१३०८	३२१८६	०	

२	*अन्य राजस्व*	*१८९९४७८*	*२६२१६८२*	*३१३९२९०*	
	सम्पत्तिबाट बाँडफाँट भै **प्राप्त हुने भाडा र रोयल्टी आय**	**२५९२३**	**३९३५७**	**५१९४०**	
	राजश्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने आय सवारी साधन कर	**१०३२२११**	१४९९८३२	१९७४७९०	
	वस्तु तथा सेवा विक्रीबाट प्राप्त आयः				
	कृषि उत्पादनको बिक्रि बाट प्राप्त रकम	**६८१४**	३१५५	३९४५	
	सरकारी सम्पतिको बिक्रीबाट प्राप्त रकम	४४	११३	१४२	
	अन्य बिक्रि बाट प्राप्त रकम	**२९८**	०	०	
	निजि धारा बापतको शुल्क	**३६४**	१३३	१६७	
	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्रि	**२२१००**	१६९२४	२११५५	
	प्रशासनिक सेवा शुल्क तथा दस्तुरहरुः				
	न्यायिक दस्तुर	**१६१९**	४८८७	६११०	
	शिक्षा क्षेत्र को आम्दानी	४३	१३९	१७३	
	परिक्षा शुल्क	४६२२	२९५००	५०७०५	
	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	**७८६९५**	५७३६४	१०७३६९	
	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	**८१४३०**	७९६९३	९९६१७	
	ब्यबसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर	**१४६८०१**	१६०५६२	१८०७०३	
	चालक अनुमति पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धि दस्तुर	**४७२६३०**	७०३१२५	६०८९०६	
	जलश्रोत सम्बन्धि अन्य दस्तुर	६४	६५	२५	
	बन क्षेत्रको अन्य आय	४२६३	२४५८	३०७४	
	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	**१९**	९७	१२२	
	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	६७५६	६१२२	७६५३	
	विविध राजस्व चालु दाबी तथा अन्य शुल्कहरु	२४	१८६	२३२	
	अन्य राजश्व	१४७५८	१७९७०	२२४६२	
३	***विविध प्राप्ति***	***१०९०१९७१***	*४३२९३८४*	***१००५०५०६***	
	बेरुजु	**९९१३७**	१३१६३१	१०००	
	निकासा फिर्ता	**१३०५४**	८४९७	९५१७	
	अनुदान फिर्ता	**१९९९१४**	१८९२५६	१७०३३०	
	गत बर्षको नगद मौन्दात बाँकी	**१०५८९८६६**	४००००००	९८६९६५९	
४	*अनुदान बापत अन्तर्राष्ट्रिय संस्था बाट प्राप्त हुने रकम*	*०*	*०*	*४३३४७*	
५	*अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अनुदान*	*१४४३९८८८*	*१९३६८१२*	*१९१५०९००*	
	समानिकरण अनुदान	७०२०१५२	७०२०१५२	७८१५८००	

	सशर्त अनुदान चालु	६९७००२३	१२४७९८२	२३१८५००	
	सशर्त अनुदान पूँजीगत	०	१६४४५५०	७७४६६००	
	विशेष अनुदान चालु	४१८०१३	१२१८०	२३००००	
	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०	२६००००	
	समपूरक अनुदान चालु	३१७००	१२०००	७८००००	
	समपूरक अनुदान पूँजीगत	०	०		
	राजस्व र अनुदान जम्मा	*३८६४०४३९*	*२८०८०३०३*	*४५०४९९२८*	
	आन्तरिक ऋण परिचालन			*१८२१०८०*	
	कुल जम्मा	*३८६४०४३९*	*२८०८०३०३*	*४६८८०९४६*	

*श्रोत मधेश प्रदेश अर्थ मन्त्रालय

संघिय संसदमा मिति २०७९/०२/१५ मा प्रस्तुत भएको आगामी २०७९/८० को प्रस्तावित बजेट अनुसार सात प्रदेशको लागि वित्तीय हस्तान्तरण बापत जम्मा रु १ खर्ब २९ अर्ब ४६ करोड ६ लाख छुट्याईएको मध्ये मधेश प्रदेशको लागि १९ अर्ब १५ करोड ९ लाख छुट्याईएको हुदा वित्तीय हस्तान्तरणबाट सोही अनुसारको रकम प्राप्त हुनेछ । प्रदेशको श्रोत अनुमान समितिले शुरूमा प्रक्षेपण गरेको आर्थिक वर्ष २०७९/८० को वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन् सक्ने भनी गरेको आकलन भन्दा यथार्थमा संघले देखाएको रकममा वढोत्तरि हुदा सोही अनुसार आय उल्लेख गरिएको छ ।

२.८ आवधिक योजनामा त्रि-वर्षिय खर्च प्रक्षेपणः

चालु आ.व.को बजेट गत वर्ष प्रदेश सभामा प्रस्तुत हुदा ३३ अर्ब, ७९ करोड १४ लाख पेश भएकोमा कोभिड १९ का कारणले गर्दा समग्र अर्थतन्त्रमानै यस्को प्रभाव र असर परेको भएता पनि प्रदेश सरकारको आन्तरिक आयको अनुमानमा गरिएको वृद्धि, संघीय सरकारबाट सशर्त अनुदानमा प्राप्त हुने रकममा वृद्धि, बिभिन्न दातृ निकाय बाट प्राप्त हुने सहयोग र आन्तरिक ऋण बाट समेत केहि विकास निर्माणका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने गरि प्रदेश सरकारले आर्थिक वर्ष २०७९/८० को लागि सिलिंग तोके अनुसार आगामी आ.ब. २०७९/८० को बिनियोजन बजेटको आकार बढ्न गइ रु. ४६ अर्ब ८८ करोड ०९ लाख हुन् गएको छ । गत विगतमा प्रदेश सरकारबाट हुने गरेको बिनियोजन बजेट खर्च गर्ने क्षमता न्यून भएको पाईएता पनि आगामी वर्ष समग्रमा प्रदेशको खर्च गर्ने क्षमतामा सुधारभै प्रदेश सरकारका बिभिन्न कार्यक्रम संचालन हुने आंकलन गरिएको छ । प्रदेशको आवधिक योजनामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आगामी तीन बर्षको अवधिको लागि प्रस्तावित खर्चको प्रक्षेपण विवरण तलको तालिकामा खुलाईए अनुसारको भएकालेपनि प्रदेश सरकारलाई रकम खर्च गर्न दवाव रहेको छ ।

समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, पहिलो आवधिक योजना, कुल गार्हस्थ उत्पादनको प्रक्षेपण, बित्तीय स्थिति, बाह्य एवम् आन्तरिक वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजश्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षहरुको लागि तालिका ६ मा उल्लेख भएबमोजिम यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार पारिएको छ ।

तालिका ६ : चालु आ व २०७८/७९ को विनियोजित बजेट ,चैत्र सम्मको खर्च र मध्यमकालीन त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपण,

विवरण	चालु आ. व. २०७८/७९ को विनियोजित बजेट	चालु आ. व.को चैत्र सम्मको खर्च*	जम्मा खर्च प्रतिशत	आगामी तीन आ. व.को खर्च प्रक्षेपण (रू हजारमा)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
कुल जम्मा	३४,२०,२७,८०	८,६७,५१,९०	२५.३६	४६८८०९४६	५२५०६६६०	६०३८२६५९
चालु तर्फ	१५,२०,४३,११	५,३१,२३,०२	३४.९४	२०९०८८६६	२३४१७९३०	२६९३०६१९
पुँजीगत तर्फ	१८,९९,८४,६९	३,३६,२८,८८	१७.७०	२५९७२०८०	२९०८८७३०	३३४५२०४०

***श्रोतः प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय, मधेस प्रदेश**

कोभिड १९ को कारण उत्पन्न असहज अवस्था रहदा रहदै पनि अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन आगामी आर्थिक वर्षका लागि नीति योजना आयोगबाट पठाईएको वजेट सीमामा केही हेरफेर भएको छ । प्रदेशको राजस्व अनुमान तथा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान लगायत सशर्त र निशर्त अनुदानको आंकलन र चालु बर्षमा कोभिड १९ महामारीको कारण बजेट खर्च स्वभाविक रूपमा घटन गई हुन सक्ने वचत हुन जाने रकम समेत जोड्दा र आगामी दिनमा कोभिड १९को प्रकोप कम हुने आंकलन गरी आगामी आर्थिक बर्षको बजेट आकारमा शुरूको बजेट सिलिङले तोकेको सीमा भन्दा केही बढ्न गएको हो ।

२.९ ग्राहस्थ उत्पादनको बृध्दि दर र संरचना तथा आर्थिक बृध्दि दर

क) आवधिक योजनाले प्रक्षेपण गरेको आर्थिक चित्रण :

मधेश प्रदेशको आ.व. २०७५।७६ को आर्थिक बृद्धि दर ६.५३ % रहने प्रक्षेपणलाई आधार मानी पहिलो आवधिक योजनाको ५ वर्षे अवधिका लागि प्रदेशको ग्राहस्थ उत्पादनमा निम्न अनुसार गरिएको प्रक्षेपण पनि **हाल सम्मको स्थितिमा मेल खाने नदेखिदा** आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस्तो बृद्धि दर ८ प्रतिशत भन्दा माथि जाने देखिँदैन ।

तालिका ७:क्षेत्रगत मुल्य अभिवृद्धि र ग्राहस्थ उत्पादन प्रक्षेपण (आर्थिक बर्ष २०७५/७६को स्थीर मुल्यमा)*

(रु. अर्ब मा)

आ.व.	कृषि	उद्योग	सेवा	कूल	बृध्दि प्रतिशत
२०७५।७६ आधार वर्ष	१७७.८०	५७.७८	२०८.९१	४४४.४९	६.५३%
२०७६।७७	१८५.४८	६४.२१	२२५.९१	४७५.६०	७.०%
२०७७।७८	१९५.१९	७१.९१	२४६.५५	५१३.६५	८.०%
२०७८।७९	२०७.१६	८१.१८	२७१.५४	५५९.८८	९.० %
२०७९।८०	२२१.७१	९२.३८	३०१.७८	६१५.८७	१०%
२०८०।८१	२३९.२७	१०५.९६	३३८.३९	६८३.६२	११%
२०८१/८२					

*श्रोतः मधेस प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना

ख) प्रदेशको आर्थिक बृध्दि दरको प्रक्षेपण र यथार्थ अवस्था

आवधिक योजनाको ५ वर्षको अवधिमा कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्र गरी प्रदेशले औसतमा आर्थिक ९ % बृद्धिदर दर हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको थियो । क्षेत्रगत रूपमा योजना अवधिमा कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्रमा क्रमस ६,१२ र १०.२ प्रतिशत बृद्धि हुने लक्ष्य रहेको थियो ।गत आ.व.मा प्रदेशको कुल गार्हस्थ उत्पादनको बृद्धिदर १.७ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको थियो । यो बर्ष प्रदेशको औसत बृद्धि दर ३.५ प्रतिशत र राष्ट्रिय औसत बृद्धि दर ४ प्रतिशतमा हुने अनुमान गरिएको छ । प्रदेशको खेतीयोग्य जमीनको ६१ प्रतिशत भूभागमा कृषि कार्य हुने गरेको र प्रदेशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान ४० प्रतिशत रहेको छ । नेपालको गार्हस्थ उत्पादनमा २५ प्रतिशत बैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने विप्रेषणको योगदान रहेकोमा यस प्रदेशको धनुषा, महोत्तरी, सिरहा, सप्तरी जिल्लाहरूबाट सवैभन्दा बढी कामदार बैदेशिक रोजगारीमा निर्भर रहेकोमा कोभिड–१९ महामारीका कारण रोजगारी गुम्न गई कामदार बेरोजगार हुन सक्ने अवस्थाले गरिवी बढने जोखिम बढन गएको छ । प्रदेशको आवधिक योजनामा भने योजना अवधिभरकालागि प्रक्षेपित आर्थिक वृद्धिदरको अनुमान तल उल्लेख गरिए अनुसारको हुने भएपनि यथार्थमा यस्तो आर्थिक वृद्धिदर हुने स्थिति छैन ।

तालिका ८ : प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर (%)*

आ.ब.	कृषि %	उद्योग %	सेवा %	कूल %

२०७६।७७	४.३	११.१	८.१	७.०
२०७७।७८	५.४	१२.०	९.१	८.०
२०७८।७९	६.१	१२.९	१०.१	९.०
२०७९।८०	७.०	१३.८	११.५	१०.०
२०८०।८१	७.९	१४.७	१२.१	११.०
औसत	६.१	१२.९	१०.२	९.०

श्रोतः मधेस प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना

विश्वव्यापि रूपमा फैलिएको कोभिड-१९का कारणले गर्दा आवधिक योजनाले प्रक्षेपण गरे अनुसार प्रदेशको आर्थिक वृद्धि हुने स्थिति नरहेपनि प्रदेशको नीति तथा कार्यक्रमहरूमा कतिपय रोजगारमूलक कार्यक्रमहरू समेत समावेश गरिएकाले कोभिड-१९को सक्रमण कारणले गर्दा शिथिल रहेको अर्थतन्त्रमा आगामी दिनमा केही सुधारको अपेक्षा भने रहेको छ ।

केन्द्रीय तथ्यांक विभागले केही समयअघि सार्वजनिक गरेको विवरणमा भने यो वर्ष प्रदेशगत रूपमा सातै प्रदेशको निम्न क्षेत्रमा निम्न अनुसारको आर्थिक वृद्धिदर हुने अनुमान देखाएको छ ।

तालिका ९ : **प्रदेशको आर्थिक बृध्दि दर (%)**

प्रदेश	सेवा क्षेत्र	उद्योग क्षेत्र	प्राथमिक क्षेत्र	जम्मा
१ न प्रदेश	४९.१०	१७.३२	३३.५८	१००
मधेश प्रदेश	५३.५८	११.९३	३४.४९	१००
बागमती प्रदेश	७६.६९	११.४३	११.८८	१००
गण्डकी प्रदेश	५५.६१	१७.५६	२६.८३	१००
लुम्वीनी प्रदेश	५४.५४	१५.३९	३०.८७	१००
कर्णाली प्रदेश	५७.४३	१०.८६	३१.७१	१००
सुदुर पश्चीम प्रदेश	५१.८४	१४.३१	३३.८६	१००

श्रोतः **केन्द्रीय तथ्यांक बिभाग**

प्रदेश तहमा भएको आर्थिक गतिविधीको मापन गर्न र प्रदेशहरूमा देखिएका सामाजिक तथा आर्थिक विभेदहरूलाई न्यून गर्न आवश्यक नीति निर्माण गर्नका साथसाथै विकासका गतिविधिलाई प्रभावकारी बनाउन अत्यावश्यक पर्ने समष्टिगत आर्थिक सूचकहरू मध्येको महत्वपूर्ण सूचक प्रदेश स्तरको कुल गार्हस्थ उत्पादनको अनुमान गर्ने काम विगत आर्थिक बर्ष देखि केन्द्रीय तथ्यांक विभागबाट शुरु गरिएको थियो ।

मधेश प्रदेशमा आ.व. २०७८/०७९मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान ५३.५८ प्रतिशत रहने अनुमान रहेको छ भने उद्योग र प्राथमिक क्षेत्र को योगदान क्रमश ११.९३ र ३४.४९ रहने अनुमान छ । आ.व. २०७७/०७८मा प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन भने ५ अर्व ६२ अर्व हुने अनुमान तथ्यांक बिभागले प्रकाशित गरेको तथ्यांकमा उल्लेख छ ।

ग) प्रदेशगत कुल गार्हस्थ उत्पादनको अवस्था

चालु आ.व.को चैत्र सम्म समग्र आर्थिक गतिविधिहरूमा केही विस्तार हुदै गएको भए पनि विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ संक्रमण फैलिनबाट रोकथामका लागि अवलम्वन गरिएको लकडाउन लगायतका कारणले अर्थतन्त्रमा नकारात्मक असर पर्न शुरू भई सकेको छ । यस अवस्थामा चालु आ.व.को सवै प्रदेशको आर्थिक बृद्धिदरमा गत आर्थिक बर्षको तुलनामा केही सुधार हुने देखिएपनि अर्थतन्त्र सुस्तनै हुने अनुमान गरिएको छ । केन्द्रीय तथ्यांक विभागले सार्वजनिक गरेको निम्न विवरणबाट पनि यो अझ अस्पष्ट हुन्छ ।

तालिका १०: प्रदेशगत कुल गार्हस्थ उत्पादनको बृद्धिदर*

प्रदेश	गत आ.व.को बृद्धि दर %	चालु आ.व.को बृद्धि दर% (अनुमानित)	कैफियत
प्रदेश १	४.३४	५.४१	
मधेश प्रदेश	३.७७	४.८२	
बागमति	४.५८	६.७४	
गण्डकी	३.७३	६.१७	
प्रदेश ५	४.०६	५.३६	
कर्णाली	४.३४	५.४७	
सुदूर पश्चिम	४.२४	४.९३	
राष्ट्रिय जम्मा	४.३	५.८	

* श्रोतः केन्द्रीय तथ्यांक बिभाग

२.१० मध्यमकालिन खर्च संरचनालागि त्रि-बर्षिय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्रदेशको आवधिक योजनामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको लागि योजना अवधिको बाकि आगामी दुई बर्ष मध्ये आ.व. २०७९/८० र २०८०/८१ मा क्रमश रु. ५५अर्व ८० करोड र रु. ६६ अर्व ९५ करोड प्रस्तावित खर्चको प्रक्षेपण गरिएको भएपनि कोंभिड १९ लगायतका कारणले प्रक्षेपण गरिएअनुसार खर्च हुने स्थिति भने देखिदैन । महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको गत विगतको निम्न अनुसारको वित्तिय विवरणलाई विशलेषण गर्दा आगामी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रदेशको प्रस्तावित खर्चको प्रक्षेपण तालिका १३ मा उल्लेख गरिए अनुसार आ.व. २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२मा क्रमश ४६ अर्ब, ८८ करोड, ५२ अर्ब

५० करोड र ६० अर्ब ३८ करोड हुने अनुमान बढि भरपर्दो हुने देखिदा मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेत त्यसैलाई आधार लिईएको छ ।

तालिका ११ : प्रदेशको विगत तीन सालको पुँजीगत खर्चको प्रबृत्ति *(रु करोडमा)

आ.व.	कूल खर्च	पुँजीगत खर्च को हिस्सा
२०७५।७६	१५०९.२४	५६.०९
२०७६।७७	१८०१.७२	४५.७१
२०७७।७८	२२५४.५८	६१.६७

* श्रोतः **म ले नि का २०७८**

२.१०.१ आबधिक योजनामा प्रमुख विषय क्षेत्रगत आधारमा रकम बाँडफाँट

प्रदेश सरकारको प्रथम योजना अवधि (२०७६/०७७ - २०८०/०८१) मा जम्मा रु २४१.६६ अर्व खर्च गर्ने प्रक्षेपण रहेको छ । यसरी प्रक्षेपण गरिएको रकम मध्ये चालु तर्फ रु ११०.३३ अर्व र पूजिगत तर्फ रु १३१.३३ अर्व रहेको छ । खर्च गर्न प्रक्षेपण गरिएको रकममा तालिका १२ मा उल्लेख गरिए अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६/ ०७७ मा जम्मा रु ३३.०८ अर्व, आर्थिक वर्ष २०७७/ ०७८ मा जम्मा रु ३९.४७ अर्व, आर्थिक वर्ष २०७८/ ०७९ मा जम्मा रु ४६.९६ अर्व, आर्थिक वर्ष २०७९/ ०८० मा जम्मा रु ५५.८० अर्व र आर्थिक वर्ष २०८०/ ०८१ मा जम्मा रु ६६.३५ अर्व खर्च हुने अनुमान रहेको देखाइएको छ ।

तालिका १२: आवधिक योजना अनुसार त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपण, आ.ब.०७५/७६को स्थिर मुल्यमा (अर्वमा)

विवरण	आर्थिक वर्ष					कुल जम्मा
	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	
कुल जम्मा	३३.०८	३९.४७	४६.९६	५५.८०	६६.३५	२४१.६६
चालु तर्फ	१५.८८	१८.५५	२१.६०	२५.११	२९.१९	११०.३३
पुँजीगत तर्फ	१७.२०	२०.९२	२५.३६	३०.६९	३७.१६	१३१.३३

पंचवर्षिय योजना तयार गर्दा गरिएको खर्च अनुमान पश्चात् विश्वव्यापी रुपमा फैलिएको कोभिड १९ को कारणले गर्दा समग्र अर्थतन्त्रमा प्रतिकुल प्रभाव परी राजस्व प्रासिमा आएको कमिका साथै प्रदेश सरकारबाट गत विगत वर्षमा गरिएको बजेट खर्चको स्थिति समेतलाई मध्यनजर

गर्दा पंचवर्षिय योजनामा गरिएको खर्च अनुमान महत्वाकांक्षी भएको पाइयो । यो वर्ष कोभिड १९ महामारीको प्रभाव र असर कम हुँदै गएको अवस्था तथा समग्र अर्थतन्त्र सुधारोन्मुख भएको देखिएकोले आगामी तीन वर्ष (आ. व. २०७९/८० - आ. व. २०८१/८२) को खर्च अनुमानलाई सकभर यथार्थपरक बनाउन पहिलेको सहज अवस्थामा गरिएको प्रक्षेपणलाई पुनरावलोकन गरी केही वृद्धि गर्नुपर्ने स्थिति रहेको छ । यसर्थ यो मध्यावधि खर्च संरचनामा श्रोत समितिको अनुमान बमोजिम नै आ. व. २०७९/८०, आ. व. २०८०/८१ र आ. व. २०८१/८२ को खर्च संरचनामा क्रमश ४६ अर्ब ८८ करोड, ५२ अर्ब ५० करोड र ६० अर्ब ३८ करोड मा नवढ्ने गरी आगामी तीन वर्षकालागि मन्त्रालयगत खर्च हुने आकलन तालिका १३ र विषय क्षेत्रगत रुपमा आगामी तीन वर्षकालागि तालिका १४ मा देखाइए अनुसार खर्च हुने आंकलन गरिएको छ । यस अनुसार आगामी तीन वर्षकालागि खर्चको आंकलन गर्दा मूख्यतः निम्न कुराहरुलाइ दृष्टिगत गरिएको छ ।

- आगामी आ. व. २०७९/८० का निम्ति प्रदेश सरकारले प्रदेश सभामा पेस गरेको सरकारका नीति तथा कार्यक्रमा उल्लेखित प्रदेश सरकारका प्राथमिकताहरू,
- आगामी आ. व. २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ का निम्ति प्रदेश सरकारले अनुमान गरेको आय व्ययको अनुमान,
- मन्त्रालयगत रुपमा पहिचान भएका प्रस्तावित वहुबर्षिय र सालवसाली कार्यक्रमहरु
- प्रदेश सरकारको चालु आ. व. २०७९/८० को वार्षिक बजेटबाट दीर्धकालीन उपलव्धि हासिल हुन सहयोग पुग्ने गरी पहिचान भएका सालवसाली आयोजना/कार्यक्रमहरू ,
- १५ औ आवधिक योजनामा उल्लेखित प्राथमिक क्षेत्रका कार्यक्रमहरु,
- १५ औ आवधिक योजनाका राष्ट्रिय लक्ष तथा प्राथमिकताहरूसंग मिल्दो कार्यक्रमहरू,
- दिगो विकास लक्ष्य अनुसार निर्धारण गरिएको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा सहयोग पुग्न जाने कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू,
- कोभिड-१९ को कारण सिर्जित आर्थिक सामाजिक समस्या निराकरणमा टेवा पुग्ने खालका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू,
- प्रदेश सरकारबाट जारी गरिएका रोजगार प्रवर्द्धन उन्मुख नीति तया कार्यक्रमहरू,
- प्रदेश सरकारबाट थप भएका बिषयगत मन्त्रालयहरूका लागि गर्नु पर्ने बजेट व्यवस्था,
- प्रदेश सरकारको जनशक्तीको अवस्था,

- प्रदेश सरकारको खर्च गर्ने क्षमता आदि ।

खर्चको आकलन गर्दा कार्यक्रममा पुष्टयाई हुने खालका मन्त्रालय संबन्धीत रकमलाई अर्थ विविधमा नराखी संवन्धीत मन्त्रालयकै शिर्षकमा देखाईएको छ ।

तालिका १३: प्रदेश सरकारको मन्त्रालय/निकायगत तीन आर्थिक वर्षको खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु हजारमा)

क्र.सं.	विषयगत मन्त्रालय/कार्यालय	आर्थिक वर्ष २०७९/०८०			आर्थिक वर्ष २०८०/०८१			आर्थिक वर्ष २०८१/०८२		
		कुल जम्मा	चालु	पूँजीगत	कुल जम्मा	चालु	पूँजीगत	कुल जम्मा	चालु	पूँजीगत
१	प्रदेश सभा	३८८७४७	३७२५४७	१६२००	४३५३९७	४१७२५३	18144	50070७	479841	20866
२	प्रदेश लोक सेवा आयोग	९६६६७	७८५७३	१८०९४	१०८२६७	८८००२	20265	124507	101202	23305
३	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	४३०१८	४०९६८	२०५०	४८१८०	४५८८४	2296	55407	52767	2640
४	मुख्यमन्त्रि तथा मं. प. कार्यालय	१७३९३९१	१४४९१७३	२९०२१८	१९४८११८	१६२३०७४	325044	२२४०३३६	1866535	373801
५	अर्थ मन्त्रालय	२४९०४५	२२७५९५	२१४५०	२७८९३०	254906	24024	320770	293142	27628
६	उद्योग पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	४८४६४६०	२६२२६८९	२२२३७७१	५४२८०३५	2937412	2490624	6242240	3378023	2864217
७	कानून,न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला मन्त्रालय मन्त्रालय	५३३२८	४९५७८	३७५०	५९७२७	५५५२७	४२००	६८६८६	६३८५६	४८३०
८	खानेपानी तथा ऊर्जा विकास मन्त्रालय	१६८८६७१	१६३८७१	१५२४८००	१८९१३१२	१८३५३६	१७०७७७६	२१७५००८	२११०६६	१९६३९४२
९	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	२७४२५००	१७१५९१०	१०२६५९०	३०७१६००	१९२१८१९	११४९७८१	३५३२३४०	२२१००९२	१३२२२४८
१०	गृह तथा सञ्चार मन्त्रालय	६४३३२०	३१५९२०	३२७४००	७२०५१८	353830	366688	828596	406905	421691
११	वाणिज्य,आपूर्ति तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्रालय	२६०१४	२३५७४	२४४०	२९१३६	२६४०३	२७३३	३३५०६	३०३६३	३१४३
१२	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	१८०८४५६४	१७१२९३७	१६३७१६२७	२०२५४७१२	1918489	18336222	2329291९	2206263	21086656
१३	महिला,बालबालिका,युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	६१९८५७	२८६७५७	३३३१००	६९४२४०	३२११६८	३७३०७२	७९८३७६	३६९३४३	४२९०३३
१४	सामाजिक विकास मन्त्रालय	७८०९६५८	४५५४०६८	३२५५५९०	८७४६८१७	5100556	3646261	10058840	5865640	4193200
१५	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	८१५०७	७६५०७	५०००	९१२८८	85688	5600	104981	98541	6440
१६	अर्थ बिबिध	६११००००	५५६००००	५५००००	६८४३२००	6227200	616000	7869680	7161280	708400
१७	अर्थ — आन्तरिक ऋण भूक्तानी	१६६४५६	१६६४५६		१८६४३१	186431	0	214395	214395	0

१८	स्थानीय तह अनुदान	१४९१७४३	१४९१७४३		१६७०७५२	१६७०७५२	0	१९२१३६५	१९२१३६५	0
	प्रदेशको जम्मा प्रस्तावित बजेट	४६८८०९४६	२०९०८८६६	२५९७२०८०	**52506660**	**23417930**	**29088730**	६०३८२६५९	२६९३०६१९	**334520**४०

माथि तालिका १३ मा उल्लेख गरिए अनुसार मन्त्रालयगत रूपमा मध्यमकालिन खर्च संरचनाको ३ वर्षको अवधिभर भौतिक पूर्वाधार मन्त्रालयमा सबभन्दा बढि र वाणिज्य,आपूर्ति तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्रालयमा सबभन्दा कम रकम खर्च हुने अनुमान गरिएको छ । यो अनुमान मध्ये पहिलो वर्षको खर्च अनुमान चाही आ. व. २०७९/८० का लागि प्रदेश अर्थ मन्त्रीले प्रदेश सभामा पेश गरेको व्ययअनुमान अनुसारनै रहेको छ भने बाकी दुइ वर्षको हकमा भने श्रोत अनुमान समितिले गरेको अनुमान लगायतका कुरालाइ आधार लिइएको छ ।

कार्यगत क्षेत्र अनुसार प्रदेश सरकारको तीन आर्थिक वर्षको बिनियोजन अनुमान गर्दा भने आर्थिक मामिलामा सवभन्दा बढि अर्थात् ४७.९३ प्रतिशत र बाताबरण संरक्षणमा सवभन्दा कम अर्थात् ०.०५ प्रतिशत मात्र खर्च अनुमान गरिएको छ जसलाई तालिका १४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १४: कार्यगत क्षेत्र अनुसार प्रदेश सरकारको तीन आर्थिक वर्षको बिनियोजन अनुमान (रु हजारमा)

क्र. सं	विषय क्षेत्र	आर्थिक बर्ष ०७९।८०		आर्थिक बर्ष ०८०।८१		आर्थिक बर्ष ०८१।८२	
		कुल जम्मा	प्रतिशत	कुल जम्मा	प्रतिशत	कुल जम्मा	प्रतिशत
१	सामान्य सार्वजनिक सेवा	१०४०२८९८	२२.१९	११६५१२४६	२२.१९	१३३९८९३३	२२.१९
२	सार्वजनिक शान्ति सुरक्षा	६८६३३८	१.४६	७६८६९९	१.४६	८८४००३	१.४६
३	आर्थिक मामिला	२२४६८४६५	४७.९३	२५१६४६८१	४७.९३	२८९३९३८३	४७.९३
४	आवास तथा सामुदायिक सुबिधा	६२४३५५६	१३.३२	६९९२७८३	१३.३२	८०४१७००	१३.३२
५	बाताबरण संरक्षण	२२०००	०.०५	२४६४०	०.०५	२८३३६	०.०५
६	मनोरंजन संस्कृति तथा धर्म	८५३२७६	१.८२	९५५६६९	१.८२	१०९९०१९	१.८२
७	स्वास्थ्य तथा शिक्षा	५३२२९३९	११.३५	५९६१६९२	११.३५	६८५५९४५	११.३५
८	सामाजिक सुरक्षा	८८१४७४	१.८८	९८७२५१	१.८८	११३५३३९	१.८८
		४६८८०९४६	१००	५२५०६६६०	१००	६०३८२६५८	१००

परिच्छेद :३

आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण र त्रि-वर्षिय श्रोत प्रक्षेपण

३.१ प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण

प्रदेश सरकार मातहतका मन्त्रालय/निकाय अन्तर्गत संचालन हुने विकास कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गर्दा प्रदेश सरकारवाट जारी भएको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७७ अनुसार प्राथमिकता क्रम १ (P1) र प्राथमिकता क्रम २ (P2) मा वर्गिकरण गरी सोही अनुसार वजेटको सुनिश्चितता प्रदान हुने व्यवस्था गरिएको छ ।लैगिक उत्तरदायी वजेट, गरिवी न्युनिकरण वजेट र जलवायु परिवर्तन वजेटको सांकेतिकरण गर्दा भने संघीय सरकारले अपनाई आएको प्रकृया अनुसार वजेटको सांकेतिकरण गरिएको छ ।तीन आर्थिक वर्षको वजेटको प्राथमिकता क्रमका साथै दिगो विकास सान्दर्भिक वजेट, लैगिक उत्तरदायी वजेट, गरिवी न्युनिकरण वजेट र जलवायु परिवर्तन वजेटको सांकेतिकरणको स्थिति तालीका १५ अनुसार रहेको छ ।

तालिका १५: मन्त्रालयगत बजेटको प्राथमिकता क्रम, गरिबी, लैंगिक र जलवायु वजेटको सांकेतीकरण

क्र.स	बजेट कोड	कार्यक्रम / आयोजना	प्राथमिकता क्रम	दिगो बिकास लक्ष	लैंगिक संकेत	जलवायु परिवर्तन संकेत	रणनितिक संकेत
१	२०२०००१३	प्रदेश सभा	P1	१६	३	३	०८
२	२०२०००११३	प्रदेश सभा	P1	१६	३	३	०८
३	२०२०००१२३	प्रदेश सभा सचिवालय	P1	१६	३	३	०८
४	२०२०००१२४	प्रदेश सभा सचिवालय	P1	१६	३	३	०८
५	२१००१०२०३	प्रदेश लोक सेवा आयोग	P1	१६	२	३	०९
६	२१००१०११३	प्रदेश लोक सेवा आयोग	P2	१६	३	३	०९
७	२१००१०११४	प्रदेश लोक सेवा आयोग	P2	१६	३	३	०९
८	५०२०१००१३	राष्ट्रिय बचत पत्र	P1	१०	३		०१
९	२१६०००११३	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	P1	१०	३	३	०६
१०	२१६०००११४	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	P1	१०	३	३	०६
११	३०१०००११३	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद कार्यालय	P1	१६	३	३	०९
१२	३०१०००११४	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद कार्यालय	P1	१६	३	३	०९
१३	३०१००१२०३	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद कार्यालय (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१६	३	३	०८
१४	३०१००१२०४	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद कार्यालय (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१६	३	३	०८

१५	३०१९११२०३	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१७	१	३	०८
१६	३०१९११२०४	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१७	१	३	०८
१७	३०१९११२१३	स्थानीय बिकाश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान (संघ सशर्त अनुदान)	P2	१६	२	३	०८
१८	३०५०००११३	अर्थ मन्त्रालय	P1	१६	३	३	०९
१९	३०५०००११४	अर्थ मन्त्रालय	P1	८	३	३	०९
२०	३०५०१०११३	प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय	P1	१६	३	३	०९
२१	३०५०१०११४	प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय	P1	१६	३	३	०९
२२	३०५०१०१२३	प्रदेश लेखा इकाई कार्यालयहरु	P1	१६	३	३	०९
२३	३०५०१०१२४	प्रदेश लेखा इकाई कार्यालयहरु	P1	१६	३	३	०९
२४	३०७०००११३	उद्योग,पर्यटन, वन तथा वातावरण	P1	८	१	३	०९
२५	३०७०००११४	उद्योग,पर्यटन, वन तथा वातावरण	P1	८	१	३	०९
२६	३०७००१२०३	उद्योग,पर्यटन, वन तथा वातावरण (संघ सशर्त अनुदान)	P1	८	१	३	०८
२७	३०७००१२०४	उद्योग,पर्यटन, वन तथा वातावरण (संघ सशर्त अनुदान)	P1	८	१	३	०८
२८	३०७००९०१३	पर्यटन विकास कार्यालयहरु	P1	८	१	३	०८
२९	३०७००९०१४	पर्यटन विकास कार्यालयहरु	P1	८	१	३	०८
३०	३०७०१०११३	प्रदेश बन निर्देशालय	P1	१२	२	३	०७
३१	३०७०००११४	प्रदेश बन निर्देशालय	P1	१२	२	३	०७
३२	३०७०१०१२३	डिभीजन बन कार्यालयहरु	P1	१२	२	३	०७
३३	३०७०१०१२४	डिभीजन बन कार्यालयहरु	P1	१२	२	३	०७
३४	३०७०२०११३	बन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र	P2	१३	२	३	०८
३५	३०७०२०११४	बन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र	P2	१३	२	३	०८
३६	३०७०३०११३	उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालाय	P1	१३	२	३	०८
३७	३०७०३०११४	उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालाय	P1	१३	२	३	०८
३८	३०७०३०१२३	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयहरु	P1	८	१	३	०१
३९	३०७०३०१२४	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयहरु	P1	८	१	३	०१
४०	३०७०४०११३	भू तथा जलाधार ब्यबस्थापन कार्यालयहरु	P1	१३	३	३	०७
४१	३०७०४०११४	भू तथा जलाधार ब्यबस्थापन कार्यालयहरु	P1	१३	३	३	०७
४२	३०७९११२०३	सम्वृद्धिको लागि बन (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	१	३	०२
४३	३०७९११२१३	बन तथा भू संरक्षण बिभाग (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	२	३	०७
४४	३०७९११२२३	राष्ट्रिय बन बिकाश तथा ब्यबस्थापन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	१	३	०७
४५	३०७९११२२४	राष्ट्रिय बन बिकाश तथा ब्यबस्थापन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	१	३	०७
४६	३०७९११२४३	जडिबुटी बिकाश कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	२	३	०४
४७	३०७९११२४४	जडिबुटी बिकाश कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१२	२	३	०४
४८	३०७९११२५४	बाताबरण बिभाग (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१३	३	३	०७

४९	३०७९११२६३	डिभिजन बन कार्यालयहरु (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१५	२	३	०७
५०	३०७९११२७३	उद्योग बाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय (संघ सशर्त अनुदान)	P1	९	१	३	१
५१	३०७९११२८४	पर्यटन पुर्बाधार विकास आयोजना (संघ सशर्त अनुदान)	P1	८	१	३	०८
५२	३०७९११२९४	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार ब्यबस्थापन (संघ सशर्त अनुदान)	P1	१५	२	३	०७
५३	३०७९११३०४	जैविक बिबिधता तथा जलाधार ब्यबस्थापन कार्यक्रम (संघ सशर्त अनुदान)		११	१	३	०७
५४	३११०००११३	कानुन न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला मन्त्रालय	P1	१६	१	१	०६
५५	३११०००११४	कानुन न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला मन्त्रालय	P1	१६	१	१	०६
५६	३१२०००११३	भुमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	P1	२	२	२	०९
५७	३१२०००११४	भुमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	P1	२	२	२	०९
५८	३१२००१२०३	भुमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	२	०८
५९	३१२०१०११३	कृषि बिकाश निर्देशानालय	P1	२	२	२	०७
६०	३१२०१०११४	कृषि बिकाश निर्देशानालय	P1	२	२	२	०७
६१	३१२०१०१२३	कृषि ब्यबसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र	P1	२	१	२	०१
६२	३१२०१०१२४	कृषि ब्यबसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र	P1	२	१	२	०१
६३	३१२०१०१३३	उच्च प्रदेशीय बागबानी केन्द्र, जनकपुर	P1	२	१	२	०४
६४	३१२०१०१३४	उच्च प्रदेशीय बागबानी केन्द्र, जनकपुर	P1	२	१	२	०४
६५	३१२०१०१५३	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
६६	३१२०१०१५४	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
६७	३१२०१०१६३	बिउ बिजन प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
६८	३१२०१०१६४	बिउ बिजन प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
६९	३१२०१०१७३	बाली संरक्षण प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
७०	३१२०१०१७४	बाली संरक्षण प्रयोगशाला	P2	२	२	२	०४
७१	३१२०१०१८३	कृषि ज्ञान केन्द्रहरु	P1	२	२	२	०४
७२	३१२०१०१८४	कृषि ज्ञान केन्द्रहरु	P1	२	२	२	०४
७३	३१२०२०११३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	P1	२	२	२	०४
७४	३१२०२०११४	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	P1	२	२	२	०४

७५	३१२०२०१२३	पशु सेवा तालिम केन्द्र	P1	२	१	२	०१
७६	३१२०२०१२४	पशु सेवा तालिम केन्द्र	P1	२	१	२	०१
७७	३१२०२०१३३	मत्स्य विकास केन्द्र	P1	२	१	२	०१
७८	३१२०२०१३४	मत्स्य विकास केन्द्र	P1	२	१	२	०१
७९	३१२०२०१४३	भेटनरी अस्पताल तथा पशु सेवा बिज्ञ केन्द्रहरु	P1	२	१	२	०४
८०	३१२०२०१४४	भेटनरी अस्पताल तथा पशु सेवा बिज्ञ केन्द्रहरु	P1	२	१	२	०४
८१	३१२९११२०३	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम(संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	२	२	०४
८२	३१२९११२१३	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	२	०१
८३	३१२९११२२३	कृषि बिभाग (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	२	२	०४
८४	३१२९११२३३	पशु सेवा बिभाग (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	२	०४
८५	३१३०००११३	खानेपानी तथा उर्जा बिकास मन्त्रालय	P1	६	१	१	०२
८६	३१३०००११४	खानेपानी तथा उर्जा बिकास मन्त्रालय	P1	६	१	१	०२
८७	३१३९११२०४	खानेपानी तथा उर्जा बिकास मन्त्रालय (संघ शसर्त अनुदान)	P2	६	१	१	०२
८८	३१३९११२२४	डिप ट्युबवेल आयोजना मर्मत सुधार (संघ शसर्त अनुदान)	P1	६	२	१	०४
८९	३१३९११२३४	तराई मधेश खानेपानी सुधार कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	६	१	१	०३
९०	३१३९११२४४	खानेपानी सेवा बिभाग तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	६	२	१	०३
९१	३१३९११२५४	राष्ट्रिय ग्रामिण तथा नबिकरणय उर्जा कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	७	१	१	०३
९२	३१४०००११३	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय	P1	१६	३	३	०६
९३	३१४०००११४	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय	P1	१६	३	३	०६
९४	३३००००११३	बाणिज्य आपूर्ति तथा विज्ञान प्रबिधि मन्त्रालय	P2	१२	१	१	०४
९५	३३००००११४	बाणिज्य आपूर्ति तथा विज्ञान प्रबिधि मन्त्रालय	P2	१२	१	१	०४
९६	३३७०००११३	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	P1	९	१	१	०९
९७	३३७०००११४	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	P1	९	१	१	०९
९८	३३७०००२०३	सडक डिभीजन कार्यालयहरु	P1	९	१	१	०३
९९	३३७०००२०४	सडक डिभीजन कार्यालयहरु	P1	९	१	१	०३
१००	३३७००१२०४	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	२	१	०८
१०१	३३७०१०११३	यातायात पूर्वाधार निर्देशनालय	P1	११	१	१	०९
१०२	३३७०१०११४	यातायात पूर्वाधार निर्देशनालय	P1	९	१	१	०९
१०३	३३७०१०१२३	पूर्वाधार विकास कार्यालयहरु	P1	९	१	१	०९

१०४	३३७०१०१२४	पूर्वाधार विकास कार्यालयहरु	P1	९	१	१	०९
१०५	३३७०२०११३	यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु	P1	१६	१	१	०९
१०६	३३७०२०११४	यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु	P1	१६	१	१	०९
१०७	३३७०२०१२३	यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालयहरु	P1	१६	१	१	०९
१०८	३३७०२०१२४	यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालयहरु	P1	१६	१	१	०९
१०९	३३७०३०११३	जलश्रोत तथा सिंचाई विकास डिभीजन कार्यालयहरु	P1	२	२	१	०७
११०	३३७०३०११४	जलश्रोत तथा सिंचाई विकास डिभीजन कार्यालयहरु	P1	२	२	१	०७
१११	३३७०३०१२३	भूमिगत जलश्रोत तथा सिंचाई विकास डिभीजन कार्यालयहरु	P1	२	२	१	०७
११२	३३७०३०१२४	भूमिगत जलश्रोत तथा सिंचाई विकास डिभीजन कार्यालयहरु	P1	२	२	१	०७
११३	३३७०४०११३	शहरी विकास तथा भवन कार्यालयहरु	P1	११	१	१	०३
११४	३३७०४०११४	शहरी विकास तथा भवन कार्यालयहरु	P1	११	१	१	०३
११५	३३७०५०११३	खानेपानी तथा सरसफाई डिभीजन कार्यालयहरु	P1	११	१	१	०२
११६	३३७०५०११४	खानेपानी तथा सरसफाई डिभीजन कार्यालयहरु	P1	६	१	१	०२
११७	३३७९११२१४	समुदाय ब्यबस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	१	०४
११८	३३७९११२२४	नदि नियन्त्रण (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	१	१	०७
११९	३३७९११२३४	मर्मत सम्भार आयोजनाहरु (संघ शसर्त अनुदान)	P1	११	१	१	०४
१२०	३३७९११२४४	सिंचाई पुनर्स्थापन आयोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	१	०४
१२१	३३७९११२५४	समृद्ध तराई मधेश सिंचाई बिशेष कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	१	०४
१२२	३३७९११२६४	मझौला सिंचाई आयोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	१	०१
१२३	३३७९११२७४	अन्य उत्तर दक्षिण सडकहरू (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	१	१	०२
१२४	३३७९११२८४	सम्भावित रणनीतिक सडकहरु (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	१	१	०२
१२५	३३७९११२९४	सम्भावित प्रादेशिक सडकहरु (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	१	१	०२
१२६	३३७९११३०४	आवास व्यवस्था कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P2	११	१	१	०३
१२७	३३७९११३१४	झोलुंगेपुल क्षेत्रगत कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	२	१	०३
१२८	३३७९११३२४	स्थानीयस्तरका सडक पुल तथा सामुदायक पहुँच सुधार परियोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	१	१	०३
१२९	३३७९११३३४	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई बिशेष कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	२	१	०१

१३०	३३७९११३४४	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदि नियन्त्रण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	१३	२	१	०१
१३१	३३७९११३५४	तराई मधेश सडक पुर्वाधार विशेष कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	३	१	०२
१३२	३३७९११३६४	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाई आयोजना (संघ शसर्त अनुदान)	P1	२	१	१	०१
१३३	३३७९११३७४	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P2	६	२	१	०२
१३४	३३७९११३८४	सघन सहरी विकास कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)		११	२	१	०३
१३५	३३७९११३९४	सडक पुर्वाधार विकास कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	२	१	०२
१३६	३३७९११४०४	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	९	२	१	०२
१३७	३३७९११४१४	डिप ट्युबवेल आयोजना मर्मत सुधार (संघ शसर्त अनुदान)	P1	६	२	१	०१
१३८	३३७९११४२४	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)		९	१	१	०२
१३९	३३७९११४३४	बस्ति विकास कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	११	२	१	०३
१४०	३४००००११३	महिला, बालबालिका, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	P2	५	१	२	०५
१४१	३४००००११४	महिला, बालबालिका, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	P2	५	१	२	०५
१४२	३४०९११२०३	राष्ट्रिय युवा परिषद (संघ शसर्त अनुदान)	P1	४	३	३	०२
१४३	३४०९११२१३	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद (संघ शसर्त अनुदान)	P1	४	२	३	०२
१४४	३४०९११२१४	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद (संघ शसर्त अनुदान)	P1	४	२	३	०२
१४५	३४०९११२२३	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	४	२	३	०२
१४६	३५००००११३	सामाजिक विकास मन्त्रालय	P1	५	१	३	०२
१४७	३५००००११४	सामाजिक विकास मन्त्रालय	P1	५	१	३	०२
१४८	३५००००१३३	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	P1	२	२	३	०७
१४९	३५००००१३४	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	P1	२	२	३	०७
१५०	३५०००१२०३	सामाजिक विकास मन्त्रालय (संघ शसर्त अनुदान)	P1	५	१	३	०८
१५१	३५०००१२०४	सामाजिक विकास मन्त्रालय (संघ शसर्त अनुदान)	P1	५	१	३	०८
१५२	३५००१०११३	शिक्षा विकास निर्देशनालय	P1	४	१	३	०२
१५३	३५००१०११४	शिक्षा विकास निर्देशनालय	P1	४	१	३	०२
१५४	३५००१०१२३	शिक्षा तालिम केन्द्र	P1	४	१	३	०२
१५५	३५००१०१२४	शिक्षा तालिम केन्द्र	P1	४	१	३	०२
१५६	३५००२०११३	स्वास्थय निर्देशनालय	P1	४	१	३	०२
१५७	३५००२०११४	स्वास्थय निर्देशनालय	P1	४	१	३	०२
१५८	३५००२०१२३	अस्पतालहरु	P1	३	२	३	०२
१५९	३५००२०१२४	अस्पतालहरु	P1	३	२	३	०२
१६०	३५००२०१३३	स्वास्थय कार्यालयहरु	P1	३	२	३	०२

१६१	३५००२०१३४	स्वास्थय कार्यालयहरु	P1	३	२	३	०२
१६२	३५००२०१४३	आयुर्वेद औषधालयहरु	P1	३	२	३	०२
१६३	३५००२०१४४	आयुर्वेद औषधालयहरु	P1	३	२	३	०२
१६४	३५००२०१५३	जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थय केन्द्रहरु	P1	३	२	३	०२
१६५	३५००२०१५४	जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थय केन्द्रहरु	P1	३	२	३	०२
१६६	३५००४०११३	ब्यबसायिक सिप विकास तालिम केन्द्रहरु	P1	३	१	३	०४
१६७	३५००४०११४	ब्यबसायिक सिप विकास तालिम केन्द्रहरु	P1	३	१	३	०४
१६८	३५००५०११३	प्रदेश स्वास्थय तालिम केन्द्र	P1	३	३	३	०२
१६९	३५००५०११४	प्रदेश स्वास्थय तालिम केन्द्र	P1	३	३	३	०२
१७०	३५००६०११३	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	P1	३	२	३	०२
१७१	३५००६०११४	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	P1	३	२	३	०२
१७२	३५००७०११३	प्रदेश स्वास्थय आपूर्ति केन्द्र	P1	३	३	३	०२
१७३	३५००७०११४	प्रदेश स्वास्थय आपूर्ति केन्द्र	P1	३	३	३	०२
१७४	३५००८०५०३	प्रादेशिक अस्पताल, जनकपुरधाम	P1	३	१	३	०२
१७५	३५००८०५०४	प्रादेशिक अस्पताल, जनकपुरधाम	P1	३	१	३	०२
१७६	३५००९०५०३	सामाजिक विकास इकाई कार्यालयहरु	P2	५	१	३	०२
१७७	३५००९०५०४	सामाजिक विकास इकाई कार्यालयहरु	P2	५	१	३	०२
१७८	३५०१००२०३	प्रदेश प्राबिधिक शिक्षा तथा ब्यबसायिक तालिम परिषद	P1	४	१	३	०२
१७९	३५०१००२०४	प्रदेश प्राबिधिक शिक्षा तथा ब्यबसायिक तालिम परिषद	P1	४	१	३	०२
१८०	३५०९११२०३	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	०	२	३	०३
१८१	३५०९११२४३	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम-जिल्ला स्तर (संघ शसर्त अनुदान)	P1	४	१	३	०३
१८२	३५०९११२५३	राष्ट्रिय परिक्षा बोर्ड (संघ शसर्त अनुदान)	P2	०	१	३	०२
१८३	३५०९११२६३	प्राबिधिक शिक्षा तथा ब्यबसायिक तालिम परिषद बिशेष कार्यक्रम समेत (संघ शसर्त अनुदान)	P2	४	१	३	०२
१८४	३५०९११२६४	प्राबिधिक शिक्षा तथा ब्यबसायिक तालिम परिषद बिशेष कार्यक्रम समेत (संघ शसर्त अनुदान)	P2	४	१	३	०२
१८५	३५०९११२७३	क्षयरोग नियन्त्रण (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	२	३	०२
१८६	३५०९११२८३	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२

१८७	३५०९११२९३	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१८८	३५०९११२९४	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१८९	३५०९११३०३	महामारी तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	२	३	०२
१९०	३५०९११३१३	स्वास्थ्य ब्यबस्थापन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	२	३	०२
१९१	३५०९११३२३	राष्ट्रिय स्वास्थय शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र (संघ शसर्त अनुदान)	P2	३	१	३	०२
१९२	३५०९११३३३	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P2	३	२	३	०२
१९३	३५०९११३४३	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१९४	३५०९११३५३	नर्सिंगतथा समजिज सुरक्षा सेवा कार्यक्रम संघ (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१९५	३५०९११३६३	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P2	३	२	३	०२
१९६	३५०९११३७३	रोजगार प्रबर्दन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P2	२	२	३	०१
१९७	३५०९११३८३	परिवार कल्याण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१९८	३५०९११३८४	परिवार कल्याण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	१	३	०२
१९९	३५०९११३९३	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	२	३	०२
२००	३५०९११४०३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र (संघ शसर्त अनुदान)	P2	३	१	३	०२
२०१	३५०९११४१३	अपाङ्गता रोकथाम तथा कुष्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	P1	३	२	३	०२
२०२	३९१०२०११३	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	P1	१६	२	३	०८
२०३	३९१०२०११४	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	P1	१६	२	३	०८
२०४	६०१०००११३	कर्मचारी सुबिधा तथा सेवा निवृत सुबिधा (निबृतभरण)	P1	०	३	३	०९
२०५	६०२०००११३	अर्थ बिबिध (भैपरी आउने)	P2	०	३	३	०९
२०६	६०२०००१२४	अर्थ बिबिध (भैपरी आउने)	P2	०	३	३	०९
२०७	६०२०००१२४	स्थानीय तह अनुदान	P1	१७	३	१	१०

३.१.१ आयोजना र कार्यक्रमको प्राथमिकिकरण

प्रदेश मातहतका आयोजना र कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने कार्यका लागि सबै विकास आयोजनाहरुलाई विभिन्न ५ वटा प्रमुख क्षेत्रहरुमा वर्गिकरण गरी त्यस अन्तर्गत पर्ने उप क्षेत्रहरु समेत छुट्याइएको छ । आयोजना र कार्यक्रमलाई प्राथमिकिकरण गर्न ६ वटा सामान्य र २ वटा क्षेत्रगत आधार समेत गरी सामान्य आधारलाइ ७० र क्षेत्रगत आधारलाइ ३० अंक प्रदान

गरी कुल अंकमा ७५ प्रतिशत भन्दा वढि आउने भएमा प्राथमिकता क्रम १ र ७५ प्रतिशत भन्दा कम आउने भएमा प्राथमिकता क्रम २ गरी वर्गिकरण गरिएको छ । आयोजना र कार्यक्रम प्राथमिकताको विस्तृत आधारहरु अनुसूचि १ मा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.२ दिगो विकास लक्ष्यको सांकेतीकरण

दिगो विकासका लागि निर्धारण गरिएका १७ वटा लक्ष्यका सूचकहरु मध्ये प्रदेश सान्दर्भिक सूचकहरुमा संघीय सरकारले अपनाई आएको प्रकृया अनुसार वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको सांकेतीकरण गर्नु पर्ने भएकाले अनुसूचि २ मा उल्लेख गरिएको आधार र प्रक्रिया अनुसार तालिका १७ मा सांकेतीकरण गरिएको छ । यसरी सांकेतीकरण गर्दा दिगो विकास सँग सान्दर्भिक नरहेको बजेटलाई शुन्य अर्थात् ० कोड प्रदान गरी सांकेतीकरण गरिएको छ।
गत विगत वर्षमा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतीकरण नगरिएको ले गत वर्षको यथार्थ र चालु वर्षको शंसोधित अनुमान उल्लेख गरिएको छैन। दिगो विकास लक्ष्य अनुरुप गरिएको प्रक्षेपणका आधारमा सबै भन्दा बढी बजेट सुनिश्चितता लक्ष्य ९ उध्योग नविन खोज र पूर्वाधारमा गरिएको छ भने दोस्रोमा लक्ष्य ११ दिगो शहर र वस्तिमा रहेको छ भने सबै भन्दा कम लक्ष्य १२ दिगो उपभोग र उत्पादनमा गरिएको देखिन्छ।

कतिपय बजेटको प्रवृत्ती घट्दो पनि देखिन्छ किनकि कतिपय कार्यक्रमको लागि पछिल्ला समयका लागि बजेट प्रक्षेपण गरिएको छैन। त्यस्तै स्थानीय तहमा जाने विशेष तथा समपुरक अनुदान र आन्तरिक ऋणबाट खर्चिने रकमको पछिल्ला वर्षमा प्रक्षेपण छैन। त्यसैले पहिलो वर्षको बजेट ठूलो देखिन्छ।

दिगो विकास लक्ष्य अनुसार तालिका १७ मा अनुमान र प्रक्षेपण गरिएको बजेट निम्न तालिकामा एकिकृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

३.१.३ लैंगिक उत्तरदायी वजेटको सांकेतिकरण

संघीय सरकारले अपनाई आएको प्रकृया अनुसार लैंगिक दृष्टिकोणबाट प्रतक्ष लैंगिक ,अप्रतक्ष लैंगिक र तटस्थ भनी लैंगिक संकेत प्रदान गरि त्रीवर्षीय खर्चको प्रक्षेपण गरिएको छ । यस अनुसार प्रदेश सरकारको वजेट सांकेतिकरण गर्दा कुल अंक भारमा ५० प्रतिशत भन्दा वढि अंक पाउने भएमा प्रतक्ष लैंगिक उत्तरदायी वजेट ,२० प्रतिशत भन्दा वढि र ५० प्रतिशत भन्दा कम अंक पाउने भएमा अ प्रतक्ष लैंगिक उत्तरदायी वजेट र २० प्रतिशत भन्दा कम अंक पाउने भएमा

तालिका १६ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु हजारमा

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	गत आवको यथार्थ		चालु आवको संशोधित अनुमान		आगामी आवको २०७९/८० विनियोजन		आव २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आव२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य					८७३२००	४.३६	७१२१३०	४.०६	१४८५३३०	८.३५
२	शून्य भोकमरी					१८२८२६९	९.१२	१७००९१५	९.६९	१८३९२०२	१०.३४
३	स्वस्थ जीवन					१७७४०००	८.८५	१७५०१००	९.९७	१९२५११०	१०.८३
४	गुणस्तरीय शिक्षा					१४१५८७२	७.०६	१४६३९५५	८.३४	१६१०३४८	९.०६
५	लैङ्गिक समानता					५९४०००	२.९६	६५३४००	३.७२	७१८७४०	४.०४
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ					२८५५००	१.४२	२६७०००	१.५२	२८९५५०	१.६३
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच					२१००००	१.०६	२३१०००	१.३२	२५४०००	१.४३
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम					५६४५००	२.८२	८७७६००	५.००	६२२३६०	३.५०
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार					७५६१३७४	३७.७३	६८०९८६६	३८.७९	५९१९२०९	३३.२९
१०	असमानता न्यूनीकरण					५७३०३०	२.८६	४४०३३	०.२५	४८४३५	०.२७
११	दिगो शहर र बस्ती					२१२२७००	१०.५९	१९५६३९०	११.१४	१९७४७२९	११.११
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन					५५००	०.०३	६०५०	०.०३	६६५५	०.०४
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन					४४९१००	२.२४	४३३०१०	२.४७	५१९२११	२.९२
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग					०	०	०	०	०	०
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग					९७८००	०.४९	१०७५८०	०.६१	११८३३८	०.६७
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था					१०२०९००	५.०९	५०३८६०	२.८७	४२२८४६	२.३८
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी					६६५६००	३.३२	३९०५०	०.२२	२४७०५	०.१४
	कुल जम्मा					२००४१३४५	१००	१७५५५९३९	१००	१७७७८७६८	१००

तटस्थ लैंगिक उत्तरदायी वजेट भनी सांकेतिकरण गरिएको छ । वजेट सांकेतिकरण गर्दा अपनाइएका वृस्तित आधारहरु अनुसूचि ३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.४ गरिवी न्युनिकरण वजेटको सांकेतिकरण

गरिवी न्युनिकरण कार्यमा सहयोग पुग्ने वजेटको सांकेतिकरण गर्दा पनि संघीय सरकारले अपनाई आएको प्रकृया अनुसारनै सांकेतिकरण गरिएको छ ।यसरी सांकेतिकरण गर्दा गरिवी न्युनिकरणमा प्रतक्ष्य योगदान पुर्याउने कार्यकालागि विनियोजन हुने वजेटलाई प्रतक्ष्य र गरिवी न्युनिकरणमा अप्रतक्ष्य योगदान पुर्याउने कार्यकालागि विनियोजन हुने वजेटलाई अप्रतक्ष्य योगदान पुर्याउने भनी सांकेतिकरण गरीएको छ । यस संबन्धी वजेट सांकेतिकरण गर्दा अपनाइएका वृस्तित आधारहरु अनुसूचि ४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.५ जलवायु परिवर्तन वजेटको सांकेतिकरण

जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले यो प्रदेश पनि अतिनै संवेदनशील क्षेत्र रहेकाले संघीय सरकारले अपनाइ आएकै प्रक्रिया अनुसारनै प्रदेश सरकारको वजेट पनि जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अत्यन्त सान्दर्भिक, सान्दर्भिक र तटस्थ केहो भनी सांकेतिकरण गरिएको छ । यसरी सांकेतिकरण गर्दा कुल अंक भारमा ५० प्रतिशत भन्दा वढि अंक पाउने भएमा अत्यन्त सान्दर्भिक ,२० प्रतिशत भन्दा वढि र ५० प्रतिशत भन्दा कम अंक पाउने भएमा सान्दर्भिक र २० प्रतिशत भन्दा कम अंक पाउने भएमा तटस्थ वजेट भनी सांकेतिकरण गरिएको छ । वजेट सांकेतिकरण गर्दा अपनाइएका वृस्तित आधारहरु अनुसूचि ५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

३.२ उपलब्धि सूचक, उपलब्धि तथा कार्यक्रम र आयोजनागत तिन बर्षको खर्च प्रक्षेपण

विषय क्षेत्रगतरुपमा प्राथमिकीरण गरिएका वहुवर्षीय कार्यक्रम / आयोजना र क्रियाकलापहरुको उद्देश्य, उपलब्धी सूचकहरु र आगामी तीन बर्षको खर्च प्रक्षेपण सहितको विवरण तालिका १६ अनुसार रहेको छ ।

तालिका १७ वहुवर्षीय कार्यक्रम / आयोजना र क्रियाकलापहरुको उपलब्धि सूचक तथा कार्यक्रम र आयोजनागत तिन बर्षको खर्च प्रक्षेपण

			त्रि-बर्षिय प्रक्षेपित बजेट रकम (रू हजारमा)					
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२	दिविल[1] सङ्केत	उपलब्धि सूचक
	१.प्रदेश सभा सचिबालय							
१	ल्यापटप र स्टोरेज सर्भर खरिद कार्यक्रम	संस्थागत सुदृढीकरण	सालवसाली	१०७००			१६	भौतिक सुविधा विस्तार भै प्रदेश सभाको कार्य कार्यकुशलतामा अभिबृद्धि हुनेछ
	२. प्रदेश लोक सेवा आयोग							
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	लोक सेवा आयोगको परिक्षा संचालन संग सम्बन्धि सम्पूर्ण सामग्री खरिद तथा कार्यक्रम भत्ता खर्च	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा माँग अनुसारका जनशक्तिको आवश्यकतालाई पुरा गर्न विभिन्न तहको परिक्षा संचालन का लागि ब्यबस्था गर्ने	सालवसाली	२००००	२२०००	२४२००	१६	प्रदेश तथा स्थानीय तहका विभिन्न निकायहरुमा माँग अनुसारको जनशक्ति पूरा गर्न आबश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
	३. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय							

[1] दिगो विकास लक्ष्य

सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	समन्वय,अन्तरकृया, सचेतनामूलक तथा क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन	कानुनी सचेतना तथा अधिकारको वारेमा जनतालाई सुसुचित गर्ने तथा कर्मचारीको दक्षता अभिवृध्दी गर्ने ।	सालवसाली	११३५०	१२४८५	१३७३३	१०	कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भै प्रदेशका नागरिकहरु कानुन वारे जानकारी प्राप्त गरेको तथा अधिकारको लागी वहस गर्न सक्षम भएको हुनेछ ।
२	प्रदेशभित्रका अदालत तथा सरकारी वकिल कार्यालयहरुको संस्थागत सुधार कार्यक्रम	कार्यालयहरुको पूर्वाधार निर्माण तथा संस्थागत विकास गर्ने ।	सालवसाली	२१००	२३१०	२५४१	१०	कार्यालयहरु भौतिक पूर्वाधार सम्पन्न भई गुण्स्तरीय सेवा प्रभावमा वृध्दी भएको हुनेछ ।

४.मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	**हरित सहर सोच्छ सहर**	प्रदेश भित्रका सहरहरुमा हरियाली वृद्धि गरि सहर सोच्छ सफा राखे	सालबसाली	१५००००	१६५०००	१८१५००	११	प्रदेश भित्रका सहरहरुमा हरियाली वृद्धि भै सहर सोच्छ सफा भएको हुनेछ
२	प्रशासनिक सुधार सम्बन्धि कार्यक्रम	प्रदेश प्रशासन सुद्रीढ गर्ने	सालबसाली	१०००००	११००००	१२१०००	१६	प्रदेश भित्रको प्रशासकीय काम कारवाही सुद्रीढ भएको हुनेछ
३	सभा हल निर्माण	बैठक ब्यबस्थापनको लागि सभा हल निर्माण गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	११	पूर्वाधार को निर्माणले प्रशासनिक कार्य सरल हुनेछ

४	मदन भण्डारी स्मृति पार्क निर्माण	बाताबरण संरक्षण गर्नुका साथै पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्ने	सालबसाली	२५०००	२७५००	३०२५०	११	बाताबरण रमणीय भै पर्यटकको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ
५	राम जानकी बाटिका निर्माण	बाताबरण संरक्षण गर्नुका साथै पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्ने	सालबसाली	१५०००	१६५००	१८१५०	११	बाताबरण रमणीय भै पर्यटकको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ
६	भिस्वा बौद्ध सौन्दर्यीकरण कार्यक्रम	धार्मिक स्थलको संरचना सुधार गरि पर्यटन प्रबर्द्धन गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	८	धार्मिक स्थल सुन्दर र रमणीय धार्मिक पर्यताकको आगमनमा वृद्धि भएको हुनेछ
७	मधुबन गेट ऐतिहासिक पर्यटन केन्द्र निर्माण	ऐतिहासिक महत्वका सार्वजनिक स्थलको पुर्बाधार विकास गरि पर्यटन प्रबर्द्धन गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	८	ऐतिहासिक महत्वका स्थलको विकास भै पर्यटक आगमंद्फ़ वृद्धि भएको हुनेछ
८	युनिफिकेसन पार्क निर्माण गर्ने कार्यक्रम	पार्क तथा उद्यान संरक्षण गर्ने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	८	बाताबरण रमणीय भै स्थानीय बासिन्दाले सुबिधा पाउनुका साथै पर्यटकको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ
९	नया भबन निर्माण कार्यक्रम	प्रशासकीय काम कारबाहीमा सहजता पुर्याउने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	१६	प्रदेश भित्रको प्रशासकीय काम कारवाही संचालनमा सहजता आएको हुनेछ
१०	स्थानीय तहमा नब निर्बाचित जन प्रतिनिधिको लागि आफ्नो भूमिका र जिम्मेबारी योजना तर्जुमा र अनुगमन, राजश्व सुधार र	स्थानीय तहका जन प्रतिनिधिको कार्य क्षमता अभिवृद्धि गरि स्थानीय तह संचालन गुणस्तरयुक्त बनाउने	सालबसाली	१६०००			१६	स्थानीय तह कार्यसंचालन चुस्त दुरुस्त र प्रभाबकारी हुनेछ

	कानुन निर्माण बारे क्षमता अभिवृद्धि तालिम							
११	स्थानीय श्रोत व्यक्तिहरुका लागि लैंगिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धि प्रशिक्षक प्रशिक्षण संचालन	स्थानीय श्रोत व्यक्तिहरुका लागि लैंगिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गर्न सक्षम बनाउने	सालबसाली	१०२००	११२२०	१२३४२	१६	स्थानीय श्रोत व्यक्तिहरु लैंगिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धि प्रशिक्षण संचालन गर्न सक्षम हुनेछन
१२	स्थानीय तहको आवधिक योजना तर्जुमामा सहयोग	स्थानीय तहलाई आवधिक योजना तयार गर्न सक्षम बनाउने	सालबसाली	२१०००	२३१००	२५४१०	१६	आवधिक योजना बनाउन स्थानीय तह सक्षम हुनेछन
१३	स्थानिय तहहरुमा राजश्व सुधार योजना तयार गर्ने	स्थानीय तहलाई राजश्व सुधार योजना तयार गर्न सक्षम बनाउने	सालबसाली	२७०००	२९७००	३२६७०	१६	राजश्व सुधार योजना बनाउन स्थानीय तह सक्षम हुनेछन
१४	स्थानीय तहको लै.स.सा.स. मुलप्रवाहीकरण रणनीति निर्माण र स्थानीय तह बाट पारित गर्न	स्थानीय तहलाई लै.स.सा.स. मुलप्रवाहीकरण रणनीति निर्माण र स्थानीय तह बाट पारित गर्न सक्ने सक्षम बनाउने	सालबसाली	१७६००	१९३६०	२१२९६	१६	स्थानीय तह लै.स.सा.स. दुल प्रवाहीकरण रणनीति निर्माण गर्न र स्थानिय तहबाट पारित गर्न सक्षम हुनेछन्
१५	स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता विकास योजना निर्माण गर्ने	स्थानीय तहलाई संस्थागत क्षमता विकास योजना निर्माण गर्न सक्षम बनाउने	सालबसाली	२०५००	२२५५०	२४८०५	१६	संस्थागत क्षमता विकास योजना बनाउन स्थानीय तह सक्षम हुनेछन
१६	स्थानीय तहहरुमा नव प्रवार्तात्मक योजनाहरु संचालन गर्नका लागि नव	नव प्रवार्तात्मक योजनाहरु संचालन गर्न साझेदारी कोषको	सालबसाली	१२६०००	१३८६००	१५२४६०	८	नव प्रवार्तात्मक योजनाहरु संचालनका लागि साझेदारी

	प्रवर्तन साझेदारी कोषको परिचालन	उचित प्रयोग गर्न स्थानीय तहलाई सक्षम बनाउने						कोषको उचित प्रयोग गर्न स्थानीय तह सक्षम हुनेछन
१७	प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रको वर्तमान पुर्बाधार मर्मत सम्भार	भौतिक पूर्वाधार संरचना प्रयोगमा ल्याई अनुसन्धान तथा प्रशिक्षणको कार्यक्रम संचालन गर्ने	सालबसाली	५००००	५५०००	६०५००	१६	प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रको मर्मत सम्भार भै अनुसन्धान तथा तालिमका कार्यक्रम संचालन हुनेछन
	_५.अर्थ मन्त्रालय							
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	राजस्व तथा PLMBIS सुद्रीढीकरण कार्यक्रम	प्रदेश सरकारको अधिकारमा रहेका राजस्व क्षेत्र सम्बन्धी नीतिगत,कानूनी ,संरचनागत तथा संस्थागत सुधार तथा प्रवर्द्धन मार्फत राजस्व संकलनमा वृद्धि गर्नु	सालवसाली	९०००	९९००	१०८९०	१६	राजस्व संकलनमा वृद्धि भई राजस्व संकलन गर्ने निकायहरुबाट हुने सेवा प्रवाहमा उल्लेखय सुधार हुनेछ ।
२	वीमा तथा वित्तीय संस्था नियमन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	वीमा तथा वित्तीय संस्था नियमण प्रणाली संचालन तथा विकास गर्नु	सालवसाली	१०००	११००	१२१०	१६	वीमा तथा वित्तीय संस्थाको प्रभावकारी नियमन गरि सो सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रकाशित भएको हुनेछ ।
३	प्रदेश सरकारद्वारा संचालित महत्त्वपूर्ण आयोजनाहरुको	प्रदेश सरकारका विभिन्न महात्त्वाकांक्षी	सालवसाली	३०००	३३००	३६३०	१६	प्रदेश सरकारका विभिन्न महात्त्वाकांक्षी आयोजनाहरुको

	तथ्यमा आधारित अध्ययन सोध अनुसन्धान	आयोजनाहरुको प्रभाव ,असर,लाभ तथा सो को कार्यान्वयनमा देखिएका चुनौति तथा अवसरहरुको बारेमा अध्ययन गर्नु						प्रभावकारी कार्यान्वयनमा मद्धत पुगनेछ तथा उक्त कार्यक्रमहरुमा गर्नु पर्ने समसामायिक सुधारका बाटौहरु औल्याईनेछ ।
४	नियमित अनुगमन तथा समीक्षा कार्यक्रम	अर्धवार्षिक ,वार्षिक समीक्षा लगायतका कार्यक्रम संचालन गर्नु	सालवसाली	१०००	११००	१२१०	१६	अर्धवार्षिक ,वार्षिक समीक्षा सम्पन्न भएको हुनेछ ।
५	अन्तर तह समन्वय तथा सहजीकरण कार्यक्रम	संघ ,प्रदेश तथा स्थानीय तहवीचको समन्वय र सहकार्यमा गर्नु	सालवसाली	२०००	२२००	२४२०	१६	संघ ,प्रदेश तथा स्थानीय तहवीचको समन्वय र सहकार्यमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
६	वित्तीय साक्षरता तथा समावेशीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वित्तीय साक्षरता तथा समावेशीकरण प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	२०००	२२००	२४२०	१६	यस प्रदेशको वित्तीय साक्षरता दर तथा वित्तीय समावेशीकरणको दरमा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ ।

६.उद्योग पर्यटन तथा बन मन्त्रालय

सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२	दिविल सङ्केत	उपलब्धि सूचक
१	समुदायमा आधारित दिगो बन ब्यबस्थापन	समुदायबाट दिगो बन ब्यबस्थापन गर्ने	सालबसाली	६४८००	७१२८०	७८४०८	१५	समुदायबाट बन ब्यबस्थापन भै बन संरक्षण हुने छ
२	बहु बर्षिय विरुवा उत्पादन, संरक्षण र व्यवस्थापन (नर्सरी नाइकेको ज्याला समेत)	बृक्षारोपणयुक्त बिरूवा उत्पादन गर्ने	सालबसाली	१२०००	१३२००	१४५२०	११	बृक्षारोपण युक्त गुणस्तरीय बिरूवा उत्पादन भई वातावरण संरक्षण तथा वन क्षेत्रको विस्तार हुनेछ

३	नदि उकास तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण	भू संरक्षण तथा हरित प्रदेश निर्माण गर्ने	सालबसाली	१७५००	१९२५०	२११७५	१३	वन तथा वातावरण संरक्षणमा सकारात्मक प्रभाव पर्नेछ
४	बन ब्यबस्थापन गरि काठ उत्पदान (सामुदायिक/साझेदारी/सरकार द्वारा ब्यबस्थित बन)	वनलाई व्यवस्थित गरि काठको आपूर्ति व्यवस्थामा सहजता ल्याउने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	१५	बन ब्यबस्थित भै रोजगारीको साथै काठ आपूर्ति ब्यबस्थामा सहजता आउने छ
५	जडिबुटी बिरुवा उत्पादन तथा खेति विस्तार	जडिबुटी उत्पादन तथा खेति विस्तार प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	११	जडिबुटी उत्पादनमा वृद्धि भै जडिबुटी बाट बन्ने औषधि उत्पादनको लागि कच्चा पदार्थ आपूर्ति व्यवस्था सहज हुनेछ
६	जनकपुर परिक्रमपथ (रामायण सर्किट) मा पर्ने स्थानहरुमा बिश्राम गृह सहितको आबश्यक पुर्बाधार निर्माण जारी राख्ने	पर्यटन प्रबर्द्धन गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	८	आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आगमनमा वृद्धि भै प्रदेश भित्रका जनताको आर्थिक स्थितिमा सुधार भएको हुनेछ
७	दिगो भू ब्यबस्थापन मार्फत लखनदेही नदि बेसिनका जलाधारहरुको पुनरुत्पादन र जिबिकोपार्जनमा सुधार गर्ने कार्यक्रम	नदि किनार क्षेत्रका बसिन्दहरु को जिबिकोपार्जनमा सुधार ल्याउने	सालबसाली	३८०००	४१८००	४५९८०	१३	नदि क्षेत्रका स्थानीय बासीको जिबनस्तरमा सुधार भएको हुनेछ
८	बन उद्यम विकास तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रम	बन उद्यम विकास को माध्यमबाट उद्यमीहरू उत्पादन गरि रोजगारी सृजना गर्ने	सालबसाली	१२९००	१४१९०	१५६०९	११	बन क्षेत्र नजिकका स्थानीयको जिबनस्तरमा सुधार भै बनमा आधारित उद्योग प्रबर्द्धन भएको हुनेछ

९	आयोजना अनुगमन मुल्यांकन एबम सुशासन कार्यक्रम	प्रदेश स्तरीय मन्त्रलायबाट संचालित कार्यक्रमहरुको गुणस्तरमा वृद्धि गर्ने	सालबसाली	५५५००	६१०५०	६७१५५	१६	संचालित कर्यक्रमहरुबाट प्राप्त हुने उपलब्धि गुणस्तरीय भएको हुनेछ
१०	मुख्यमन्त्रि सिप प्रबर्द्धन तथा स्वरोजगार कार्यक्रम	बेरोजगार युबाहरुलाई आफ्नै प्रदेश भित्र रोजगारी दिलाउने र सिप बिकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने	सालबसाली	१६००००	१७६०००	१९३६००	१	बेरोजगार युबाहरु सिपमुलक तालिमबाट लाभान्वित भै आय आर्जन गर्न सक्षम हुनेछन
११	नदि किनार, सडक किनार, वन क्षेत्र, सार्वजनिक जग्गा आदिमा वृक्षारोपण गर्ने	हरित प्रदेश निर्माण	सालबसाली	३५०००	३८५००	४२३५०	१३	वन तथा वातावरण संरक्षणमा सकारात्मक प्रभाव पर्नेछ
१२	चुरेको संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	चुरे क्षेत्रको संरक्षण गर्ने	सालबसाली	१३०००	१४३००	१५७३०	१५	चुरे क्षेत्रको संरक्षण हुने छ
१३	एकिकृत भूसंरक्षण कार्यक्रम	सार्वजनिक तथा निजी जग्गामा पहिरो , भूक्षय , पानी जम्ने)water logging) खोला किनार कटान, गल्छी ,क्षतिग्रस्त भुमी ,पोखरीहरुको विग्रदो अवस्था गाउँवस्तीमा वाढी पस्ने कृषि भुमीमा सेडिमेन्टेसन लगायतका	सालबसाली	१२०००	१३२००	१४५२०	१३	भूक्षयका जोखिमपूर्ण स्थानहरु संरक्षण भएको हुने छ

		जोखिमपूर्ण स्थानहरु संरक्षण गर्ने						
१४	मन्त्रालय तथा मातहत कार्यलयहरुको भवन, लगायतका भौतिक पुर्वाधार विकास तथा संरचनात्मक सुधार	मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका कार्यलयहरुको भौतिक पूर्वाधार सुदृढ भई थप प्रभावकारी रुपले सेवा प्रवाह गर्ने	बहुवर्षिय	९६०००	४८०००	२४०००	११	उद्योग पर्यटन तथा बन सम्बन्धि सेवा अभिवृद्धि भै बाताबरण संरक्षण भएको हुनेछ
१५	छिन्नमस्ता, शम्भुनाथ, कंकालिनी, सलहेस फुलबारी, तथा रौजमजार क्षेत्रमा पर्यटन प्रव्रद्धन कार्यक्रम	पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्ने	बहुवर्षिय	५५०००	६०५००	६६५५०	८	घुम्न आउने पर्यटकको संख्या बढ्न गइ स्थानीय जनताको आय आर्जनमा वृद्धि भएको हुनेछ
१६	गढिमाइ, ठोरी र परौल्वन क्षेत्रमा पर्यटन प्रबर्द्धन योजना तथा संरक्षण कार्यक्रम संचालन	पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्ने	बहुवर्षिय	३५०००	३८५००	४२३५०	८	घुम्न आउने पर्यटकको संख्या बढ्न गइ स्थानीय जनताको आय आर्जनमा वृद्धि भएको हुनेछ
१७	जानकी मन्दिर संरक्षण कार्यक्रम	धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण तथा भौतिक सुधार गर्ने	बहुवर्षिय	५००००	५५०००	६०५००	८	पर्यटन क्षेत्रमा स्तरोन्नति हुनेछ
१८	धनुषाधाम बन संरक्षण क्षेत्रमा दि.पी.आर. अनुसारको कार्यक्रम संचालन	बन तथा बाताबरण संरक्षण गर्ने	बहुवर्षिय	२००००	२२०००	२४२००	११	बन तथा बाताबरण संरक्षण भै पर्यटन क्षेत्रको स्तरोन्नति हुनेछ

१९	जलाधार ब्यबस्थापन प्रणाली कार्यक्रम	बाताबरण संरक्षण गरि पानीको श्रोत को सतह वृद्धि गर्ने	बहुवर्षिय	३००००	३३०००	३६३००	११	बाताबरण संरक्षण भै पानीको श्रोतको सतह वृद्धि भएको हुनेछ
२०	नदि खोला किनार तथा भल छोप्ने पोखरी संरक्षण कार्यक्रम	भू क्षय नियन्त्रण गरि कृषि योग्य जमिन संरक्षण गर्ने	बहुवर्षिय	६६०००	७२६००	७९८६०	१३	भूक्षयका जोखिमपूर्ण स्थानहरु संरक्षण भएको हुनेछ
२१	गल्छी पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम	भू क्षय तथा पहिरो नियन्त्रण गरि कृषि योग्य जमिन संरक्षण गर्ने	बहुवर्षिय	१२०००	१३२००	१४५२०	१३	भूक्षय तथा पहिरोका जोखिमपूर्ण स्थानहरु संरक्षण भएको हुनेछ
	७.कानुन न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला मन्त्रालय							
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	स्थानीय निकायमा हुने कानुन निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण तथा कानुन सहायता कार्यक्रम संचालन	स्थानीय तहको कानुन निर्माणमा सहजीकरण र जनतालाई कानुनी सहायता प्रदान गर्ने	सालवसाली	६५८०	७२३८	७९६१	१०	प्रदेशका नागरिकहरुले कानुनि सहायता प्राप्त गरेका हुनेछन
	८.भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय							
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	मुख्यमन्त्री किसान उत्थान आयोजना)कृषि विकास कार्यक्रम(	गरिब,सिमान्त तथा लक्षित कृषक वर्गहरुलाई कृषि कार्यका लागी उत्पादन सिजन अगावै बैंक	सालवसाली	१५००००	१६५०००	१८१५००	२	करिब चार हजार भन्दा बढी कृषक,कृषक परिवार प्रत्यक्षतः लाभान्वित भएको हुनेछ ।

		माध्यमबाट नगद सहयोग प्रदान गर्ने।					
२	कृषि शित भण्डार निर्माण क्रमागत आयोजना	कृषि उत्पादन लामो समय सम्म संरक्षण गर्ने	सालबसाली	१०००००	११००००	१२१०००	२ किसानहरु बाट उत्पादित बस्तु लामो समय सम्म संरक्षित भै अफ सिजनमा उचित मुल्यमा बिक्रि वितरण गरि अधिकतम आय आर्जन गरेका हुनेछन
३	प्रस्तावमा आधारित कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम	सरोकारवालहरुवाट प्रस्तवित आधुनिक र नविन अभ्यास तथा नवप्रवर्तनहरुको प्रबर्द्धन सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरु संचालनमा सहयोग गर्नु ।	सालवसाली	१४९४३९	१६४३८२	१८०८२०	२ प्रदेशमा आधुनिक र नविन अभ्यास सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरुको विकास/विस्तार हुने ।
४	प्रस्तावमा आधारित व्यबसायिक कृषि विकास कार्यक्रम	सरोकारवालहरुवाट प्रस्तवित आधुनिक र नविन अभ्यास तथा नवप्रवर्तनहरुको प्रबर्द्धन सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरु संचालनमा सहयोग गर्नु ।	सालवसाली	३५०००	३८५००	४२३५०	२ प्रदेशमा आधुनिक र नविन अभ्यास सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरुको विकास/विस्तार हुने ।

५	सामुहिक सहकारी ब्यबसायिक खेति प्रबर्द्धन कार्यक्रम	कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरु संचालनमा सहयोग गर्ने	सालवसाली	२००००	२२०००	२४२००	२	प्रदेशमा आधुनिक र नविन अभ्यास सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरुको विकास/विस्तार हुने ।
६	पालीका तथा निजि क्षेत्रहरु संग को सहकार्यमा एक पालिका एक एग्रोभेट कार्यक्रम संचालन गर्ने	पशु/पन्छि तथा मत्स्यहरुको मृत्यु दरमा कमी आई उत्पादन वृद्धि गरि उपलब्धता सहज गर्ने	सालवसाली	२००००	२२०००	२४२००	२	पशुपन्छी पालन व्यवसाय प्रति कृषकहरु थप आकर्षित भई आयआर्जनमा सुधार भएको हुनेछ
७	एकीकृत प्रयोगशाला भवन निर्माण	कृषि बस्तु तथा पशुपन्छीमा लाग्न सक्ने संक्रामक रोगको नियन्त्रण तथा उन्मूलन गर्ने	सालवसाली	२००००	२२०००	२४२००	१	कृषि बस्तु तथा पशुपन्छीमा लाग्ने विषाणु तथा जिवाणुन्य रोग नियन्त्रण भै कृषि बस्तु तथा पशुपन्छी उत्पादन मा वृद्धि हुनेछ
८	साझेदारीमा एकीकृत सोलार सिंचाई प्रणाली स्थापना	यान्त्रिक साधनको उचित उपयोगबाट उत्पादनस्तरमा वृद्धि गर्ने	सालवसाली	४००००	४४०००	४८४००	१	यान्त्रिक साधनको प्रयोग बाट समयको बचत गरि किसानहरु बाट कृषि बस्तु उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ
९	मन्त्रालय तथा मातहत कार्यलयहरुको भवन, अस्पताल लगायतका भौतिक विकास तथा संरचनात्मक सुधार	मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका कार्यलयहरु सुदृढ भई थप प्रभावकारी रुपले सेवा प्रवाह हुने	बहुवर्षिय	३३४९००	२३००००	५००००	१	कृषि तथा पशु पन्छी सम्बन्धि सेवा तथा प्रचार प्रसारमा अभिवृद्धि भै उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ
१०	मत्स्य ब्यबसाय तथा बजार प्रबर्द्धन कार्यक्रम	ब्यबसायिक माछा उत्पादनमा वृद्धि गर्ने	सालवसाली	२६०००	२८६००	३१४६०	१	माछा पालक कृषकहरु ब्यबसायमा आकर्षित भै आयस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ

११	प्रस्तावमा आधारित पशु पन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम	सरोकारवालहरुवाट प्रस्तवित आधुनिक र नविन अभ्यास तथा नवप्रवर्तनहरुको प्रवर्द्धन सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरु संचालनमा सहयोग गर्नु ।	सालवसाली	३५०००	३८५००	४२३५०	१	प्रदेशमा आधुनिक र नविन अभ्यास सहितको कृषिको व्यवसायिक परियोजनाहरुको विकास/विस्तार हुने ।
१२	धानबाली तथा मकै बालि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	धान तथा मकै उत्पादन वृद्धि गर्ने	सालवसाली	४००३०	४४०३३	४८४३६	२	कृषकहरु कृषि उत्पादनमा आकर्षित भै कृषकहरुको आय स्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ
१३	आ.व. २०७८/७९ मा स्थापना भएका गाइ भैंसीको ब्यबसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम निरन्तरता	पशु पालक कृषकबाट हुने उत्पादन वृद्धि गरि पशु पालन तर्फ कृषकहरु लाई आकर्षित गर्ने	सालवसाली	१२०००	१३२००	१४५२०	१	कृषकहरु पशु पालन तर्फ आकर्षित भै कृषकहरुको आय स्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ
१४	आ.व. २०७८/७९ मा स्थापना भएका ब्यबसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम निरन्तरता	कृषिजन्य उत्पादन वृद्धि गरि कृषि पेसा तर्फ किसानहरु लाई आकर्षित गर्ने	सालवसाली	६२४००	६८६४०	७५५०४	१	कृषकहरु कृषि पेसा तर्फ आकर्षित भै कृषकहरुको आय स्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ
१५	आ.व. २०७८/७९ मा स्थापना भएका माछाको ब्यबसायिक कृषि उत्पादन	माछापालक कृषकबाट हुने उत्पादन वृद्धि गरि माछा पालन तर्फ	सालवसाली	१२०००	१३२००	१४५२०	१	कृषकहरु माछा पालन तर्फ आकर्षित भै मत्स्य कृषकहरुको आय स्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ

	केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम निरन्तरता	कृषकहरु लाई आकर्षित गर्ने						
१६	कृषि सिंचाई विद्युतीकरण अनुदान कार्यक्रम	यान्त्रिक साधनको उचित उपयोगबाट उत्पादनस्तरमा वृद्धि गर्ने	सालवसाली	५००००	५५०००	६०५००	१	यान्त्रिक साधनको प्रयोग बाट समयको बचत गरि किसानहरु बाट कृषि बस्तु उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ
१७	एकीकृत जैविक फार्म	कृषकहरुलाई प्रङ्गारिक खेति तर्फ उन्मुख गराई सुरक्षित एवम् स्वस्थकर कृषि उपजको उत्पादन तथा बजारिकरण प्रबर्द्धन गर्ने ।	सालवसाली	४००००	४४०००	४८४००	२	माटोमा organic matter बढ्नुको साथै कृषि जन्य उत्पादनमा बृद्धि भएको हुनेछ
१८	आँप प्रशोधन तथा ब्यबसायिक कार्यक्रम	प्रदेशमा हुने आँप उत्पादनलाई मुल्य श्रृंखलासँग जोडि उत्पादन विविधिकरण गर्ने	सालवसाली	१००००	११०००	१२१००	१	उत्पादित आँपको विविधिकरण मार्फत उत्पादन ब्राण्डिङ्ग गर्दै रोजगारी तथा आयस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ।

९.खानेपानी तथा उर्जा विकास मन्त्रालय

सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	आत्माराम ओझा निर्मल जल नलजल खानेपानी कार्यक्रम	प्रदेश बासीको लागि निर्मल खानेपानी वितरण सेवा विस्तार गर्ने	सालबसाली	४१०००	४१५००	४१५००	६	प्रदेशका जनतालाई भरपर्दो खानेपानी सेवा सुबिधा नियमित तबरले प्राप्त हुनेछ

२	आधुनिक रिफ्रेस सेन्टर निर्माण कार्यक्रम, बिरगंज (खानेपानी तथा सरसफाई संरचना निर्माण	प्रदेशका नागरिकहरुको जनजीबन स्वस्थ राख्न	सालबसाली	२५०००	२७५००	३०२५०	६	प्रदेश भित्र बसोबास गर्दै आएका नागरिकहरु स्वस्थ्य रहनेछन
३	बिरगंज र जनकपुरमा इलेक्ट्रिक शबदाह गृह(विद्युत गृह/सब स्टेसन/प्रसारण लाइन) निर्माण गर्ने कार्यक्रम	सहरलाई प्रदूषणबाट जोगाइ नागरिकको जनजीबन स्वस्थ राख्न	सालबसाली	७००००	७७०००	८४७००	६	सहरमा प्रदूषण को मात्रामा कमि आई नागरिक स्वस्थ हुन् मद्धत पुगेको हुनेछ
४	प्रदेश सोलार स्ट्रिट लाइट उज्यालो योजना जडान कार्यक्रम	सहर उज्यालो बनाउने	सालबसाली	३००००	३३०००	३६३००	७	प्रदेश भित्रका सहरहरु उज्यालो भएको हुनेछ
५	शहिद तेज बहादुर अमात्य उज्यालो योजना टावर लाइट जडान कार्यक्रम	सहर उज्यालो बनाउने	सालबसाली	७००००	७७०००	८४७००	७	प्रदेश भित्रका सहरहरु उज्यालो भएको हुनेछ
६	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम	शौचालयको निर्माण र मर्मत बाट सार्वजनिक स्थलमा सुबिधा उपलब्ध गराई सरसफाइमा सुधार ल्याउने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	६	सार्वजनिक शौचालयको सुबिधाले सरसफाईको आचरण र ब्यबहारमा परिबर्तन भएको हुनेछ
७	बिरगंज महानगरपालिका भित्र टावर लाइट जडान कार्यक्रम	बिरगंज सहर उज्यालो बनाउने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	७	बिरगंज सहर उज्यालो भएको हुनेछ

८	प्रदेश भित्रका सबै जिल्ला भित्र टावर लाइट जडान कार्यक्रम	सहर उज्यालो बनाउने	सालबसाली	४००००	४४०००	४८४००	७	प्रदेश भित्रका सहरहरु उज्यालो भएको हुनेछ
९	प्रदेश भित्रका बिभिन्न स्थानमा स्यालो ट्युब वेल / डिप ट्युब वेलमा आधारित सुरक्षित खानेपानी सुबिधा निर्माण (सुरक्षित खानेपानी सुबिधा निर्माण)	प्रदेश भित्रका बिभिन्न स्थानका बासिन्दाको लागि सफा स्वच्छ खानेपानी उपपब्ध गराउने	सालबसाली	६००००	६६०००	७२६००	६	प्रदेश भित्रका बिभिन्न स्थानका बासिन्दाले सफा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था हुनेछ
१०	अस्पताल, बिद्यालय एफ. एम. मा सौर्य उर्जा जडान अनुदान कार्यक्रम	बैकल्पिक उर्जाको मध्यम बाट अस्पताल, बिद्यालय आदि उज्यालो बनाउने	सालबसाली	३००००	३३०००	३६३००	७	सौर्य उर्जा जडान भै अस्पताल बिद्यालय आदि उज्यालो भएका हुनेछन
११	सोलार पम्प सिंचाई योजना	बैकल्पिक उर्जाको माध्यम बाट सिंचाई सुबिधा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	४००००	४४०००	४८४००	२	सौर्य उर्जा जडान भै कृषि योग्य जमिनहरु सिंचित भएका हुनेछन
१२	तराइ मधेश सरसफाई तथा स्वच्छता बिशेष कार्यक्रम ट्युब वेल जडान	प्रदेश भित्रका बिभिन्न स्थानमा स्वच्छता र सर सफाइको व्यवस्था गर्ने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	६	स्वच्छता र सर सफाइको व्यवस्थाले सरसफाईको आचरण र ब्यबहारमा परिबर्तन भएको हुनेछ
१३	नाबिकरणीय उर्जा प्रबिधि जडान (बायोग्यास, विद्युतीय चुलो, सुधारिएको चुलो, सौर्य उर्जा,बायु उर्जा, मिनी ग्रिड, साना जलविद्युत)	नाबिकरणीय उर्जाको प्रयोग बाट बायु प्रदूषण कम गर्दै लैजाने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	७	प्रदेश भित्र बायु प्रदूषणको मात्रा घट्दै जानेछ

१०.गृह तथा संचार मन्त्रालय								
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२	दिविल	उपलब्धि सूचक
१	प्रदेश मुद्रण छापाखाना स्थापना भवन निर्माण क्रमागत योजना	मुद्रण सम्बन्धि कार्यमा सहजता ल्याउने	२ बर्षीय	१५०००	१६५००		१७	भौतिक सुबिधा विस्तार भै मुद्रण प्रणाली सुचारु हुनेछ
२	प्रहरी चौकी महेन्द्रनगर र इलाका प्रहरी कार्यालय बिरगंज भबन निर्माण कार्यक्रम	भौतिक संरचना ब्यबस्थापन गर्ने	१ बर्षीय	२००००			१६	भौतिक सुबिधा विस्तार भै प्रदेश भित्र शान्ति सुरक्षा ब्यबस्था कायम गर्न प्रहरी सक्षम हुनेछ
३	प्रदेश प्रहरी कार्यालयको प्रशासनिक भवन निर्माण	भौतिक संरचना ब्यबस्थापन गर्ने	२ बर्षीय	५००००	५५०००		१६	भौतिक सुबिधा विस्तार भै प्रदेश भित्र शान्ति सुरक्षा ब्यबस्था कायम गर्न प्रहरी सक्षम हुनेछ
४	मधेशी शहिद स्मृति पार्क निर्माण	शहिद स्मृति	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१६	शहिदको सम्झनामा नगरबासीहरुलाई खुला सार्वजनिक स्थल उपलब्ध भै बौद्धिक बिकासमा योगदान पुगेको हुनेछ
५	जनयुद्ध शहिद स्मारक स्तम्भ निर्माण गर्ने कार्यक्रम	शहिद स्मृति	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१६	शहिदको सम्झनामा नगरबासीहरुलाई खुला सार्वजनिक स्थल उपलब्ध भै

								बौद्धिक बिकासमा योगदान पुगेको हुनेछ
६	प्रादेशिक एफ.एम. संचालनको लागि मेशिनरी औजार खरिद तथा जडान	प्रदेश भित्र सूचना तथा संचारको विकास बाट जनतालाई सुसुचित गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१७	प्रदेश भित्र सूचना तथा संचारको संजाल विस्तार भै जनताहरु सुसुचित भएका हुनेछन
७	राजमार्ग तथा सहायक मार्ग र सीमा सुरक्षा निकायमा डिजिटल सुरक्षा संयन्त्र उपकरण खरिद, जडान तथा संचालन	शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१६	प्रदेश भित्र शान्ति सुरक्षा ब्यबस्था कायम गर्न प्रहरी सक्षम हुनेछ
८	ट्राफिक लाईट खरिद, जडान तथा व्यवस्थापन	यातायात व्यवस्था सुधार गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	७	सहर भित्र यातायात ब्यबस्था सुधार भएको हुनेछ
९	प्रहरी एम्बुलेन्स खरिद गर्ने कार्यक्रम	शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१६	प्रदेश भित्र शान्ति सुरक्षा ब्यबस्था कायम गर्न प्रहरी सक्षम हुनेछ
१०	विपद् जोखिम न्यूनीकरण पूर्व तयारी सम्बन्धी सामाग्री खरीद	विपद ब्यबस्थापन	सालबसाली	१००००	११०००	१२०००	१३	बिपदका कारण उत्पन्न हुने समस्या न्यूनीकरण गर्न आश्रयको व्यवस्था भै

								पिडितहरुले सेवा प्राप्त गरेका हुनेछन
११.भौतिक पुर्बाधर विकास मन्त्रालय								
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	मधेश प्रदेश भित्रका बिभिन्न नदीहरुमा पुल निर्माण र सुधार	सडकमा पुल सुबिधा उपलब्ध भै सबै ग्रामिण भेग जोड्ने	सालबसाली	६८१९००	१९५०००	१७०९८१	९	ग्रामिण क्षेत्रको एउटा भेगबाट अर्को भेग जोडने कार्य सम्पन्न भएको हुनेछ
२	पूर्वाधार विकास कार्य अन्तर्गत मधेश प्रदेश भित्रका बिभिन्न जिल्लाहरुमा सडक निर्माण तथा मर्मत सुधार कार्यक्रम	सडक सुबिधा बाट सबै ग्रामिण भेग जोडिने र यातायात संचालन सहज गर्ने	सालबसाली	३३५३२१०	३१०६६२६	२२४८९०४	९	भरपर्दो यातायात सुबिधा प्राप्त भएको हुनेछ
३	मधेश प्रदेश भित्रका बिभिन्न जिल्लाहरुमा सिंचाई आयोजना निर्माण तथा सुधार गर्ने कार्यक्रम	कृषि उत्पादनमा वृद्धि गरि किसानको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने	सालबसाली	९८४८००	८४७०००	९१९९००	२	सिंचाई सुबिधाको विस्तारले कृषिजन्य उत्पादन वृद्धि भै उत्पदकत्व बढ्ने
४	मधेश प्रदेश भित्रका बिभिन्न जिल्लाहरुमा भूमिगत सिंचाई योजना	कृषि उत्पादनमा वृद्धि गरि किसानको जीवनस्तरमा सुधार	सालबसाली	१९५०००	२०००००	२०००००	२	सिंचाई सुबिधाको विस्तारले कृषिजन्य उत्पादन वृद्धि भै उत्पदकत्व बढ्ने

५	मधेश प्रदेश भित्रका बिभिन्न नदीहरुमा नदि निन्त्रण कार्यक्रम	नदीको बहावलाई नियन्त्रण गरि राखी धनजनको क्षेती हुन्	सालबसाली	१७००००	१७००००	२२००००	१३	नदि वरपर का बासिन्दा को धनजनको क्षेती हुनबाट सुरक्षित हुनेछन्
६	प्रदेश भित्रका सबै जिल्लाहरुमा संचालित जनता आवास कार्यक्रम	प्रदेश भित्रका बिपन्न गरिब र दीनः दुखी जनताको लागि	सालबसाली	१०८६३००	११०००००	११०००००	११	बिपन्न गरिब र दीनः दुखी जनताले सुरक्षित आवास सुबिधा प्राप्त गरेका हुनेछन
७	जेष्ठ नागरिक आवास निर्माण कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरिकको लागि आवासको ब्यबस्था गर्ने	सालबसाली	३४०००	३५०००	३५०००	११	ज्येष्ठ नागरिकले सुरक्षित आवास सुबिधा प्राप्त गरेका हुनेछ
८	प्रदेश भित्र गजेन्द्र नारायण सिंह को प्रतिमा स्थापना समेत बिभिन्न स्थानमा रहेका पोखरी ताल, तलैया, पार्क मर्मत सौन्दर्यीकरण तथा मठ निर्माण गर्ने कार्यक्रम	बाताबरण संरक्षण गरि प्रदेश भित्र पर्यटन प्रबर्द्धन गर्नुका साथै नगरको सुन्दरता वृद्धि गर्ने	सालबसाली	२४००००	२४००००	२४००००	८	बाताबरण सुधार भै पर्यटकको संख्यामा वृद्धि हुनुका साथै पर्यटन प्रबर्द्धन भएको हुनेछ
९	ससरी र धनुषामा महेन्द्र नारायण निधि आवास योजना कार्यक्रम संचालन	प्रदेश भित्रका बिपन्न गरिब र दुखि जनताको लागि आवासको	सालबसाली	२४००००	२४००००	२४००००	११	बिपन्न गरिब र दुखि जनताले सुरक्षित आवास सुबिधा प्राप्त गरेका हुनेछ

१०	तत्कालिन जनकपुर चुरोट कारखाना परिसर भित्र बिभिन्न मन्त्रालयको भबन निर्माण तथा सडक कालोपत्रे र यातायात ब्यबस्था कार्यालय पर्सा को भबन निर्माण कार्यक्रम तथा मर्मत सुधार	मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका कार्यलयहरु प्रदान गर्ने सेवा सुदृढ तथा थप प्रभावकारी बनाउने	सालबसाली	१०५०००	१०५०००	१०५०००	१६	मन्त्रालयहरु बाट प्रदान गर्ने प्रशाशनिक सेवामा अभिवृद्धि भै जनता लाभान्वित भएका हुनेछन
११	मिथिला कल्चर केन्द्र, धनुषा मैथिली विकास कोष्, मानब सेवा आश्रम भवन र धर्मशाला निर्माण तथा मर्मत सुधार	मधेश प्रदेश भित्र धर्म, संस्कृति तथा भाषा विकास गर्ने	सालबसाली	४५०००			११	मधेश प्रदेश भित्र धर्म, संस्कृति तथा भाषाको विकास भएको हुनेछ
१२	प्रादेशिक र स्थानीय सडक सुधार आयोजना PLRIP अन्तर्गतका योजना कार्यान्वयन	प्रदेश भित्रका सहरी तथा ग्रामिण सडकहरुमा यातायात संचालन सहज गर्ने	सालबसाली	११०००००	११०००००	११०००००	९	भरपर्दो यातायात सुबिधा प्राप्त भएको हुनेछ
१३	सामुदायिक शौचालय, प्राथमिक तथा माध्यमिक	छात्राहरुलाई सुबिधा पुर्याउने उद्दश्य र प्रदेशका अन्य स्थानहरुमा समेत	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	६	स्वच्छता र सर सफाइको व्यवस्थाले सरसफाईको आचरण र ब्यबहारमा परिबर्तन भएको

	छात्रा शौचालय निर्माण कार्य	स्वच्छता र सर सफाइको व्यवस्था गर्ने						हुने र बिद्यालयमा छात्राहरुको संख्यामा वृद्धि हुनेछ
१४	प्रदेश सभा सदश्य निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम	प्रदेश भित्रका सबै निर्बाचन क्षेत्रमा समान रुपले आबश्यक पुर्बधार निर्माण गर्ने पुर्याउने	सालबसाली	२३५००००	२३५००००	२३५००००	९	प्रदेश भित्रक सबै निर्बाचन क्षेत्रहरुमा पूर्वाधार को व्यवस्था भै स्थानीय जनताहरु लाभान्वित भएका हुनेछन
१५	प्रादेशिक गौरबका योजना मधेशी शहिद मार्गको DPR तयार गर्ने	प्रदेश भित्र सडक पूर्वाधार विकास गर्न	सालबसाली	२७५००			९	DPR तयार भै भौतिक पुर्बाधारका योजनाहरु निर्माणका लागि सहज हुनेछ
१६	प्रदेश भित्रका केहि स्थानमा दलित गरिब आवास निर्माण कार्यक्रम	पिछडिएका समुदायको विकास तथा उन्नतिको लागि आवास निर्माण गर्ने	सालबसाली	४००००	४००००	४००००	११	पिछडिएका दलित बर्ग समुदायका जनताको जिबनस्तरमा सुधार भएको हुनेछ
१७	प्रदेश भित्रका केहि स्थानमा बस्ति विकास तथा सहरी पूर्वाधार निर्माण गरि स्थानान्तर गर्ने कार्यक्रम	सहर तथा ग्रामिण क्षेत्रका केही स्थानमा ब्यबस्थित बसोबासको व्यवस्था गर्ने	सालबसाली	७००००	७००००	७००००	११	प्रदेश भित्रका ग्रामिण तथा सहरी क्षेत्रमा ब्यबस्थित बसोबास को व्यवस्था गरि सहरको सुन्दरता कायम भएको हुनेछ

१८	बारा जिल्लाका दुइ स्थानमा मसानघाट निर्माण गर्ने कार्यक्रम	सदगत् गर्ने स्थान को ब्यबस्था गरि सहर सुन्दर राखे	सालबसाली	२००००			६	ब्यबस्थित सदगतको ब्यबस्था भै सहरको सौन्दर्यता कायम भएको हुनेछ
१९	महोत्तरी जिल्ला रातु खोलाको दायाँ बायाँ आधुनिक पार्क निर्माण गर्ने कार्यक्रम	नदीले गर्ने कटान रोक्ने र नदि क्षेत्रको सुन्दरतामा वृद्धि गर्ने	सालबसाली	१००००	१००००	१००००	१३	नदीले गर्न सक्ने भूक्षय नियन्त्रण हुने तथा नदीको सुन्दरता वृद्धि भै स्थानीय बासिन्दा लाभान्वित हुनेछन
२०	एन्टी फल्स सुइस निर्माण कार्यक्रम		सालबसाली	१५०००			१३	
२१	सर्भिस रोड निर्माण (सुद्रीढीकरण कार्य)	सहर भित्रको यातायात जोखिम बिहिन सरल र सुलभ बनाउने	सालबसाली	२२७६४	२५०४०	२७५४४	९	सहर भित्रको यातायात जोखिम मुक्त र सरल हुनेछ
२२	रीभेटमेन्ट निर्माण कार्य		सालबसाली	२५६००	२८१६०	३०९७६	१३	
२३	स्पर निर्माण कार्य		सालबसाली	२३०००	२५३००	२७८३०	१३	
२४	पुरानो संरचना मर्मत सुधार कार्य	प्रदेश भित्रका सहरी तथा ग्रामिण सडकहरुमा यातायात संचालन सहज बनाउने	सालबसाली	१८०००	१९८००	२१७८०	९	भरपर्दो यातायात सुबिधा प्राप्त भएको हुनेछ

२५	इमर्जेन्सी सेल्टर निर्माण गर्ने कार्यक्रम	विपद ब्यबस्थापन गर्ने	सालबसाली	१५०००			१३	बिपदका कारण हुने समस्या न्यूनीकरण हुनेछ
१२.महिला बालबालिका तथा युवा खेलकुद मन्त्रालय								
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	बिभिन्न खेलकुद को प्रदेश स्तरीय खेलको टिम निर्माण गर्ने कार्यक्रम	प्रदेश भित्र खेलकुद कार्यमा सुधर ल्याउने तथा विकास गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	४	प्रदेश भित्र खेलकुद सुबिधाको विकास बाट बालबालिका तथा युवाहरु लाभान्वित भएका हुनेछन
२	बरहथवा न.पा .र घनकौल गा.पा . सर्लाहीमा कबर्ड हल तथा खेल मैदान निर्माण)DPR सहित (कबर्ड हल	सर्लाही जिल्लाका पलिकहरुमा क्रमस खेलकुदको विकास गर्ने	बहुबर्षीय	५००००	५५०००	६०५००	४	प्रदेश भित्र खेलकुद सुबिधाको विकास बाट बालबालिका तथा युवाहरु लाभान्वित भएका हुनेछन
३	मधेश प्रदेशबाट ९ औं रास्ट्रिय खेलकुदमा खेलाडी छनौट तथा सहभागिता	प्रदेश अन्तर्गतका जिल्लाहरुका खेलाडीहरु लाई प्रतिस्पर्धामा सम्मिलित गराई खेलकुदको विकास गर्ने	सालबसाली	१२५००	१३७५०	१५१२५	४	प्रदेश भित्र का बालबालिका तथा युवाहरु प्रतिस्पर्धामा सहभागी भै आफ्नो क्षेत्र को पहिचान गराई लाभान्वित भएका हुनेछन

४	प्रदेशका बिभिन्न ठाउहरुमा खेल मैदान तथा जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण गर्ने कार्यक्रम	खेलकुदको विकास तथा जेष्ठ नागरिकहरुमा बौद्धिक तथा सामाजिक बिकास गरि समाजमा	सालबसली	१००००	११०००	१२१००	४	बाल बालिका, युवा तथा जेष्ठ नागरिकहरुमा सामाजिक तथा बौद्धिक बिकासको माध्यमबाट समाजमा सकारात्मक परिबर्तन भएको हुनेछ
१३.सामाजिक विकास मन्त्रालय								
सि.नं	कार्यक्रम / आयोजना	आयोजनाको उद्येश्य	आयोजना अवधि	पहिलो वर्ष २०७९/८०	दोश्रो वर्ष २०८०/८१	तेश्रो वर्ष २०८१/८२		उपलब्धि सूचक
१	मुख्यमन्त्री बेटी पढाउँ बेटी बचाउँ अभियान कार्यक्रम अन्तर्गत छात्राहरुलाई साईकलको व्यवस्था, छोरी शिक्षा बिमा तथा कक्षा १२ का	छोरीहरुको बिद्यालय भर्ना दर शत प्रतिशत पुर्याई उनीहरुको सामाजिक र आर्थिक हैसियतमा सुधार ल्याई	सालबसाली	४७००००	५१७०००	५६८७००	५	बिद्यालय भर्ना भएका छात्राहरुले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा पुरा गरेको हुनेछन
२	दलित शिक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत शिक्षा बिजक कार्यक्रम	दलित समुदायका जनताको उन्नतिको लागि सिपमुलक शिक्षामा पहुँच पुर्याउने	सालबसाली	२००००	२२०००	२४२००	१०	दलित समुदायका जनतामा सिपमुलक शिक्षाको माध्यम बाट मुलुकको आर्थिक बिकासमा योगदान पुग्ने छ

३	सामुदायिक विद्यालयका कक्षा ९ का छात्राहरु लाई शैक्षिक किट वितरण तथा प्राबिधिक पढाइ	छोरीहरुको बिद्यालय भर्ना दर शत पतिशत पुर्याई उनीहरुको आर्थिक र	सालबसाली	१२४०००	१३६४००	१५००४०	५	बिद्यालय भर्ना भएका सबै छात्राहरु माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा पुरा गरेका हुनेछन
४	बाल मैत्री शिक्षा विकास कार्यक्रम	बिद्यालयहरु बाल मैत्री बनाउने	सालबसाली	१०००००	११००००	१२१०००	४	बिद्यालयहरु बाल मैत्री बनाइ बाल बालिका बिद्यालय भर्ना दरमा वृद्धि भएको हुनेछ
५	UNICEF बाट संचालित योजनाहरुमा अनुदान	प्रदेश भित्र रहेका विद्यालयहरु मा शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि ल्याउने	सालबसाली	४३३४७	४७६८१	५२४४९	४	प्रदेश भित्रका बिद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि भै बालबालिकाहरुको शैक्षिक स्तर वृद्धि भएको हुनेछ
६	बिद्यालय तहका विभिन्न परिक्षा तथा शिक्षक तालिम संचालन कार्यक्रम	बालबालिका को शिक्षाको स्तर परिक्षण गर्ने र शिक्षकको पढाउने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	सालबसाली	७४९२८	८२४२०	९०६६२	४	बालबालिकाहरु समाजमा स्थापित हुन् सक्षम हुनेछन

७	जनता मा.बि. लाई नमुना बिद्यालयमा र मधेश प्रदेश अन्तर्गत संचालित आंगिक शिक्षलायहरु स्तरोन्नति गर्ने कार्यक्रम	बिद्यालयका शिक्षा कार्यक्रम अधिकतम गुणस्तरीय बनाउने	सालबसाली	५५०००	६०५००	६६५५०	४	प्रदेश भित्रका बिद्यालयहरु को शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि भै बालबालिकाहरुको शैक्षिक स्तर वृद्धि भएको हुनेछ
८	शैक्षिक पूर्वाधार तथा प्रशासनिक भबन निर्माण	गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने	सालबसाली	९००५०	९९०५५	१०८९६०	४	भौतिक पूर्वाधार बिकासको माध्यम बाट गुणस्तरीय शिक्षा सुनिस्चित हुनेछ
९	शिक्षालयमा संचालित कार्यक्रम संग सम्बन्धित सिप विकास तथा उद्यमसिलता बिकासको लागि सिपमुलक तालिम संचालन	बालबालिकालाई स्वरोजगार हुन् सक्ने बनाउने	सालबसाली	४५९००	५०४९०	५५५३९	१	गरिबी न्यूनीकरण भएको हुनेछ

१०	गजेन्द्रनारायण सिंह आवासीय बिद्यालय स्थापना र संचालन	शिक्षामा बाल बालिकाको पहुँच बढाउने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	४	स्थानीय बाल बालिकाहरुले गुणस्तरीय शिक्षा हासिल गरेका हुनेछन
११	शिक्षा तालिम केन्द्रको digital learning center को विकास, सुद्रीढीकरण तथा विपद ब्यबस्थापनकोलागि शैक्षिक कार्यक्रम	प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्ने र विपद ब्यबस्थापन सम्बन्धि ज्ञान समेत उपलब्ध गराउने	सालबसाली	३००००	३३०००	३६३००	४	बाल बालिकाहरुले गुणस्तरीय शिक्षा तथा विपद ब्यबस्थापनका ज्ञान हासिल गरेका हुनेछन
१२	प्राथमिक शिक्षा संचालित सामुदायिक शिक्षालय र डिप्लोमा प्रि डिप्लोमाका आंसिक तथा अन्य प्रशिक्षक को लागि पारिश्रमिक तथा सामुदायिक	सेवाको उचित कदर गरि शिक्षाको गुणस्तर बढाउने	सालबसाली	८९२५९	९८१८४	१०८००२	४	कार्यक्रमको माध्यम बाट गुणस्तरीय शिक्षा सुनिस्चित हुनेछ
१३	मुख्य मन्त्री घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	सहज रुपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	१५००००	१६५०००	१८१५००	३	सहज सुलभ उपचार सेवा उपलब्ध भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध हुनेछ

१४	प्रादेशिक अस्पताल जनकपुर, जिल्ला अस्पतालहरु र स्वास्थ्य केन्द्रको को लागि मेडिकल	प्रदेश भित्रका अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्रलाइ रोग निदान गर्न सक्षम बनाउने	सालबसाली	५९१०००	६५०१००	७१५११०	३	प्रदेश भित्र बिभिन्न रोगको उपचार सुनिस्चित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध हुनेछ
१५	शहिद दुर्गानन्द झा बाल अस्पताल निर्माण कार्य	प्रदेश भित्रका बालबालिकालाइ सहज रुपमा स्वास्थ्य सेवा	सालबसाली	१८०००	१९८००	२१७८०	३	बिरामी बाल बालिकाहरु लाभान्वित भै प्रदेश भित्र नै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ
१६	पर्सा जिल्ला पोखरिया अस्पताल ५० शैयामा स्तरोन्नति तथा हनुमान नगर पोली टेक्निकल संचालन अनुदान	प्रदेश भित्रका अधिकतम नागरिकलाई सहज र सरल रुपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	६००००	६६०००	७२६००	३	अस्पतालमा सहज र सरल रुपमा उपचार सुनिस्चित भै उत्पादनशिल नागरिक तयार हुनेछन
१७	चार जिल्ला अस्पतालमा Integrated Micro Web Based Hospital Wast Management System खरिद तथा जडान	अस्पतालबाट निस्केका फोहर ब्यबस्थापन गर्ने	सालबसाली	११००००	१२१०००	१३३१००	३	प्रविधिको माध्यम बाट फोहर ब्यबस्थापन भै अस्पताल परिसर लगायत सहरी क्षेत्र सफा हुनेछ

१८	सबै जिल्ला अस्पतालहरुमा अप्रेसन थेटर स्तरोन्नति गर्ने र Insurance update system जडान गर्ने	प्रदेश भित्रका अधिकतम नागरिकलाई सहज र सरल रुपमा स्वास्थ्य सेवा	सालबसाली	९६०००	१०५६००	११६१६०	३	अस्पतालमा सहज र सरल रुपमा उपचार सुनिस्चित भै उत्पादनशिल नागरिक तयार हुनेछन
१९	७२ पालिकाको लागि निदान प्रयोगशाला कार्यक्रम	स्थानीय जनतालाई आफ्नै पालिका बाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	३०००००	३३००००	३६३०००	३	स्थानीय तहमा नै रोग निदान भै स्वस्थ जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ
२०	पालिकाहरुमा MBBS डाक्टर परिचालन गर्ने कार्यक्रम	स्थानीय जनतालाई आफ्नै पालिका बाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	५१०००	५६१००	६१७१०	३	स्थानीय तहमा नै रोग निदान भै स्वस्थ जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ
२१	प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति केन्द्र मा Biomedical Engineering प्रयोगशाला स्थापना	प्रदेश भित्र मेडिकल equipment परिक्षण तथा मर्मत सम्भार गर्ने	सालबसाली	१५०००	१६५००	१८१५०	३	प्रदेश भित्र रहेका मेडिकल equipment हरु ठिक दुरुस्त स्थितिमा रही नागरिकले समयमा नै ओखती उपचार पाएको हुनेछ

२२	प्रदेश ब्लड बैंक सेवा संचालन र चार अस्पतालमा ब्लड बैंक सेवा स्तरोन्नति	प्रदेश भित्रका अधिकतम नागरिकलाई सहज र सरल रुपमा स्वास्थ्य सेवा	सालबसाली	१२००००	१३२०००	१४५२००	३	प्रदेशका अस्पतालहरुमा सहज र सरल रुपमा उपचार सुनिस्चित भै उत्पादनशिल नागरिक तयार हुनेछन
२३	आठ जिल्लाका आयुर्बेद केन्द्रमा प्रयोगशाला स्थापना गर्ने कार्यक्रम	बैकल्पिक चिकित्साको माध्यमबाट स्वस्थ नागरिक तयार	सालबसाली	८००००	८८०००	९६८००	३	परम्परागत चिकित्सा पद्धति बाट स्वस्थ तथा उत्पादनसिल नागरिकहरु तयार हुनेछन
२४	पाठेघर खस्ने समस्याको screening तथा शल्यकृया शिबिर संचालन	बिरामी बाट मुक्त गर्ने	सालबसाली	१००००	११०००	१२१००	४	मृत्युदरमा कमि आई लक्ष बमोजिम उपलब्धि हासिल भएको हुनेछ
२५	मधेश स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान अन्तरगत - विशिष्ठीकृत सेवा सहितको अस्पताल भवन निर्माण -Oral substitutional Therapy सेवा सहितको	प्रदेश भित्र दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरि सहज रुपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	१५००००	१६५०००	१८१५००	४	पूर्वाधारको निर्माण बाट प्रदेश भित्र थप स्वास्थ्य संस्था स्थापना भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ

२६	स्वास्थ्य सम्बन्धी औषधि खरीद	प्रदेश भित्रका जनतालाई सहज रुपमा स्वास्थ्य	सालबसाली	६५९१०	७२५०१	७९७५१	४	मधेश प्रदेशका बिरामीहरु लाभान्वित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ
२७	प्रदेश भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरु बाट स्वास्थ्य सम्बन्धि बिभिन्न कार्यक्रमहरु, उपचारात्मक सेवा र खोप सम्बन्धि तालिम/गोष्ठी संचालनका	प्रदेश भित्रका जनतालाइ सहज रुपमा गुणस्तरयुक्त स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	२१९७२९	२४१७०१	२६५८७१	४	मधेश प्रदेशका बिरामीहरु लाभान्वित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ
२८	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र तथा अभियान संचालन	प्रदेश भित्रका जनतालाइ सहज रुपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध	सालबसाली	२६४००	२९०४०	३१९४४	४	मधेश प्रदेशका बिरामीहरु लाभान्वित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ
२९	खोप सेवा ब्यबस्थापनका लागि सामग्री ब्यबस्थापन, वितरण र ढुवानी कार्यक्रम	प्रदेश भित्रका जनतालाइ सहज रुपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	२०४३७	२२४८०	२४७२८	४	मधेश प्रदेशका बिरामीहरु लाभान्वित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ

३०	कोभिड १९ बुस्टर खोप संचालन तथा ब्यबस्थापन खर्च कार्यक्रम	प्रदेश भित्रका सबै नागरिकलाई कोभिड १९ बुस्टर खोप	सालबसाली	११२६६२	१२३९२८	१३६३२०	४	मधेश प्रदेशका सबै नागरिकहरु लाभान्वित भै स्वस्थ जनशक्ति उपलब्ध भएको हुनेछ
३१	अस्पतालहरुमा संचालन हुने मात्री तथा नव शिशु कार्यक्रम	आमा तथा बालबालिका स्वस्थ राखी शिशु मृत्यु दर कम गर्ने	सालबसाली	१५०६५०	१६५७१५	१८२२८६	४	आमा तथा बालबालिकाहरु स्वस्थ हुनेछन्
	१४.बाणिज्य आपूर्ति तथा विज्ञान प्रबिधि मन्त्रालय							
सि.नं	**कार्यक्रम / आयोजना**	**आयोजनाको उद्येश्य**	**आयोजना अवधि**	**पहिलो वर्ष २०७९/८०**	**दोश्रो वर्ष २०८०/८१**	**तेश्रो वर्ष २०८१/८२**		**उपलब्धि सूचक**

१	वाणिज्य आपूर्ति र विज्ञान प्रविधि विषयमा सरोकारवाला सँग छलफल,समन्वय र गोष्ठी	वाणिज्य आपूर्ति तथा विज्ञान प्रविधिको अवस्था तथा यस क्षेत्रको विकासको लागी अवलम्वन गर्नुपर्ने रणनीतिबारे जानकारी प्राप्त गर्ने ।	सालबसाली	४०००	४४००	४८४०	१२	वाणिज्य आपूर्ति तथा विज्ञान प्रविधिको अवस्था तथा यस क्षेत्रको विकासको लागी अवलम्वन गर्नुपर्ने रणनीति तयार भएको हुनेछ ।
२	प्रादेशिक व्यापारको तथ्यांक व्यवस्थापन तथा अन्य कार्यक्रम संचालन	प्रादेशिक व्यापारको तथ्यांक निर्माण गर्ने ।	सालबसाली	१५००	१६५०	१८१५	१२	प्रादेशिक व्यापारको तथ्यांक तयार भएको हुनेछ ।
१५.प्रदेश नीति तथा योजना आयोग								
सि.नं	**कार्यक्रम / आयोजना**	**आयोजनाको उद्येश्य**	**आयोजना अवधि**	**पहिलो वर्ष २०७९/८०**	**दोश्रो वर्ष २०८०/८१**	**तेश्रो वर्ष २०८१/८२**		**उपलब्धि सूचक**

१	विषय क्षेत्रगत सम्वन्धि नीति सम्वाद, अध्ययन , अनुसन्धान तथा अन्वेषण	प्रदेशको विकासको लागी तर्जुमा गर्नु पर्ने आवश्यक विषयवस्तुमा छलफल तथा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।	सालवसाली	४६००	५०६०	५५६६	१६	प्रदेशमा रहेका विभिन्न निकायहरु तथा सरोकारवालाहरु सगं नियमित छलफल तथा आवश्यक विषय वस्तुमा अध्ययन अनुसन्धान भई प्रदेश विकासको लागी आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमको पहिचान भई योजनाको तर्जुमामा मद्दत पुगेको हुनेछ ।
२	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	नियमित अनुगमन मुल्यांकन,प्रगति समीक्षा तथा समयमै समस्याको सामाधान गरी विकासको प्रतिफल योजना अनुसार प्राप्त गर्ने ।	सालवसाली	४३००	४७३०	५२०३	१६	प्रदेश स्तरीय तथा मन्त्रालय स्तरीय विकास समस्या सामाधान समिति क्रियाशील भई प्रादेशिक गौरवका आयोजना एवंम प्रदेश स्तरीय कार्यक्रम र परियोजनाहरुको नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मुल्यांकनको शुरुवात भएको हुनेछ ।

३	प्रदेश र स्थानीय तहको क्षमता विकास र समन्वय	प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार वीचको नियमित संवाद तथा प्रदेश र स्थानीय तहको विकासको लागी ऐन कानुन तथा कार्यविधिको निर्माण	सालवसाली	१०५००	११५५०	१२७०५	१७	प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार वीचको समन्वय र सहकार्य विस्तार भई आवश्यक निर्देशिका,मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरु निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
४	योजना निर्माण तथा अधावधिक	नीति मार्गदर्शन,कार्यविधि तथा निर्देशिका र परियोजना वैकको निर्माण तथा अधावधिक गर्ने ।	सालवसाली	७५००	८२५०	९०७५	१६	प्रदेश परियोजना बैक, स्थानीय तहको आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना लगायत प्रदेश विकासको लागी आवश्यक अन्य योजनाहरुको निर्माण तथा अधावधिक भएको हुनेछ ।
५	क्षमता अभिवृद्धि तथा तालिम	अन्तर प्रदेश अवलोकन तथा तालिम मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	सा लवसाली	१०००	११००	१२१०	१६	कार्यदक्षता अभिवृद्धि तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

आर्थिक वर्ष २०७९।८० मा सशर्त अनुदान,विशेष अनुदान र समपूरक अनुदानबाट सचालन हुने आयोजनाहरूको विवरण क्रमश अनुसूची ६,७ र ८ मा उल्लेख गरिएअनुसार रहेको छ भने आन्तरिक ऋण बाट संचालन हुने कार्यक्रमको विवरण अनुसूची ९ मा उल्लेख गरिएअनुसार रहेको छ ।

अनुसूची-१
आयोजना प्राथमिकीकरणका आधारहरू

१) विकास आयोजना र कार्यक्रमलाई प्राथमिकीकरण गर्नको लागि समग्र विषयगत क्षेत्रलाई ५ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

१) आर्थिक, २) कृषि, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था, ३) सामाजिक, ४) पूर्वाधार, ५) सुशासन तथा अन्य

२) विकास आयोजना र कार्यक्रमलाई प्राथमिकीकरण गर्नको लागि ६ वटा सामान्य आधार र २ वटा क्षेत्रगत आधारहरु तय गरी सामान्य आधारलाई कुल ७० अंक र क्षेत्रगत आधारलाई कुल ३० अंक राखिएको छ।

३) कार्यक्रमलाई P_1 र P_2 गरी २ वटा प्राथमिकता क्रममा वर्गीकरण गरिएको छः

४) साधारण बजेटलाई ५ आधारमा P_1 र P_2 गरी २ वटा प्राथमिकीकरणमा वर्गीकरण गरिएको छ।

विकास कार्यक्रमको अंक प्रदान

क्र.स.	योगदान		अंक
१	प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	अति उत्तम	३
२	अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	उत्तम	२
३	कम वा सामान्य योगदान गरेमा	सामान्य	१
४	योगदान नपुऱ्याएमा	न्युन	०

विकास कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण

क्र.स.	कूल प्रासाङ्क	प्राथमिकता क्रम
१	७५ वा सो भन्दा बढी अंक भएमा	पहिलो (P1)
२	७५ भन्दा कम अंक भएमा	दोस्रो (P2)

सामान्य आधार ७० अंक

१. तीव्र, दिगो र रोजगारमुलक आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुर्‍याउनेः   १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने -प्रादेशिक उत्पादन -प्रादेशिक आय वृद्धि	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

१. प्रादेशिक प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुर्‍याउनेः (१० अंक)

क	प्रदेशको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभ भएका प्रमुख दुई क्षेत्रको उत्पादन वा आय वृद्धिमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२. दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिमा योगदान पुर्‍याउनेः (१० अंक)

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने - दिगो विकास लक्ष्य १ (SDG 1) (सबै प्रकारका गरिबीको अन्त्य) - दिगो विकास लक्ष्य ८ (SDG 8) (पुर्ण र उत्पादनमूलक रोजगागरी प्राप्ती वा वृद्धि)	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

४) सहभागिताको अवस्थाः (१० अंक)

क	निम्न क्षेत्र वा संस्थाहरु मध्ये कुनै एकको सहभागिता रहने - नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, गैरसरकारी संस्था, उपभोक्ता समूह वा सेवाग्राही, वा - स्थानीय सरकार, वा - निजी क्षेत्र	अति उत्तम

ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

५. समावेशीकरणमा योगदान (१० अंक)

(क) क्षेत्रीय समावेशीकरणमा योगदानः (५ अंक)

क	मानव विकास सूचकाङ्कमा तलदेखि २५ औ स्थानसम्मका जिल्लाहरुमा सञ्चालित हुने आयोजना/कार्यक्रम	अति उत्तम
ख	मानव विकास सूचकाङ्कमा २६ औ देखि ५० औ स्थानसम्मका जिल्लाहरुमा सञ्चालित हुने आयोजना/कार्यक्रम	उत्तम
ग	मानव विकास सूचकाङ्कमा ५१औ देखि ७५औ स्थानसम्मका जिल्लाहरुमा सञ्चालित हुने आयोजना/कार्यक्रम	सामान्य
घ	मानव विकास सूचकाङ्कमा ७५औ स्थान देखि माथिका जिल्लाहरुमा सञ्चालित हुने वा क्षेत्रीय सन्तुलनमा स्पष्ट योगदान नपुर्‍याउने आयोजना/कार्यक्रम	न्यून

(ख) सामाजिक समावेशीकरण र लैंगिक मूलप्रवाहीकरणमा योगदानः (५ अंक)

क	सामाजिक र लैंगिक मूलप्रवाहीकरण, समानता र सशक्तीकरण (SDG 5) लाई प्रत्यक्ष तथा उल्लेख्य रुपमा बढावा दिने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

६. आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य (१५ अंक)

क	चालु आयोजनाको लागि -गत आ.व.को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ८० प्रतिशत वा सो भन्दा माथी रहेको, वा -आगामी आ.व.मा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको, वा **नयाँ आयोजनाको लागि** -आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य पुरा भएको।	अति उत्तम

ख	**चालु आयोजनाको लागि** -गत आ.व.को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ६५ प्रतिशत देखि ८० प्रतिशतसम्म रहेको, वा -आगामी दुई वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको, वा **नयाँ आयोजनाको लागि** - आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य अन्तिम चरणमा रहेको।	उत्तम
ग	**चालु आयोजनाको लागि** -गत आ.व.को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० प्रतिशत देखि ६५ प्रतिशतसम्म रहेको, वा -आगामी तीन वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको, वा **नयाँ आयोजनाको लागि** - आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य भैरहेको।	सामान्य
घ	**चालु आयोजनाको लागि** -गत आ.व.को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० प्रतिशत भन्दा कम रहेको, वा -आगामी चार वर्षसम्ममा पनि आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चितता नरहेको, वा **नयाँ आयोजनाको लागि** -आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य नभएको।	न्यून

क्षेत्रगत आधार

प्रमुख क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरु

क्र.सं.	प्रमुख क्षेत्र	उपक्षेत्रहरु
१	आर्थिक क्षेत्र	अर्थ, उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ती, वन तथा वातावरण, पर्यटन, श्रम तथा रोजगार
२	कृषि, सहकारी तथा भूमी व्यवस्था	कृषि विकास, पशुपन्छी, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था
३	पूर्वाधार	सडक तथा अन्य यातायात, सहरी विकास, सिंचाई, सूचना तथा सञ्चार, उर्जा र प्रादेशिक पूर्वाधार विकास
४	सामाजिक क्षेत्र	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि, स्वास्थ्य तथा पोषण, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण, खानेपानी तथा सरसफाई र संस्कृति

५	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	माथि उल्लेखित वर्गीकरणमा नपरेका अन्य सम्पूर् क्षेत्रहरु जस्तैः जनसंख्या, महिला तथा बालबालिका,आन्तरिक मामिला तथा न्याय, योजना तथा तथ्याङ्क र विपद व्यवस्थापन

क्षेत्रगत आधार अंक ३०

(अ) आर्थिक क्षेत्र

अर्थ, वन तथा वातावरण उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति, पर्यटन र श्रम

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदानः १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने - दिगो वकास लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो समावेशी औधोगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयीकरणको रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा - राजस्व वृद्धि र खर्च व्यवस्थापन गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

(आ) कृषि, सहकारी तथा भूमी व्यवस्था

कृषि विकास, पशुपन्छी, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था

२. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदानः १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने - दिगो वकास लक्ष्य २ (SDG 9)को दिगो समावेशी औधोगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयीकरणको रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

इ) सामाजिक क्षेत्र

शिक्षा, विज्ञान, तथा प्रविधि, स्वास्थ्य तथा पोषण, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्‍याउने	सामान्य

घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२) दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदानः १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने - दिगो विकास लक्ष्य ३ (SDG 3) को स्वस्थ जीवन प्राप्तिका लागि बाल मृत्यूदर न्यूनीकरण गर्न, वा - मातृ मृत्यूदर न्यूनीकरण वा मलेरिया, क्षयरोग, HIV/AIDS नियन्त्रण गर्न, वा - दिगो वकास लक्ष्य ४ (SDG 4) को सबैको लागि समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्ति गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ५ (SDG 5) को लैंगिक समानता र महिला तथा किशोरीहरुको सशक्तीकरणमा योगदान पुर्‍याउने, - प्राथमिकत एवम् माध्यमिक तहमा छात्राः छात्रको अनुपात वृद्धि गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ६ (SDG 6) को खानेपानी र सरसफाई सेवाको उपलब्धताको दिगो सुनिश्चितता गर्न, वा - संस्कृति प्रवर्द्धन गर्न,	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

ई) पूर्वाधार क्षेत्र

(ऊर्जा, सिंचाई, सडक तथा अन्य यातायात, सहरी विकास, सूचना तथा सञ्चार तथा प्रादेशिक पूर्वाधार विकास)

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदानः १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने - दिगो विकास लक्ष्य ७ ((SDG 7)) को दिगो र आधुनिक उर्जा सुनिश्चित गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो यातायात विकास गर्न, वा नवीन खोज गर्न र प्रविधि प्राप्ति गर्न - दिगो विकास लक्ष्य ११ (SDG 11) को सुरक्षित, सवल, समावेशी र दिगो सहर विकास गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

उ. सुशासन तथा अन्तरसम्बिन्धित क्षेत्र

जनसख्या, विपद् व्यवस्थापन, आन्तरिक मामिला तथा न्याय, शान्ति, योजना, तथा तथ्यांक

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदानः १५ अंक

क	निम्न विषयहरुमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने	अति उत्तम

	- दिगो विकास लक्ष्य १० (SDG 10) को असमानता हटाउने, - सुशासन अभिवृद्धि गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, - दिगो विकास लक्ष्य १६ (SDG 16) को शान्ति सुरक्षा अभिवृद्धि गर्न, वा - न्यायमा सबैलाई पहुँच बढाउन, वा - जनसंख्या व्यवस्थापन गर्न, वा - विपद व्यवस्थापन गर्न, वा - योजना तथा तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार र सुदृढीकरण गर्न	
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रुपमा योगदान पुर्‍याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्‍याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरुमा योगदान नपुर्‍याउने	न्यून

साधारण बजेटको प्राथमिकीकरण

क्र.सं.	आधार	अंक
१	जनतालाई प्रत्यक्ष सेवा गर्न सहयोग गर्ने	५
२	सुशासन कायम गर्न योगदान पुर्‍याउने	५
३	राजश्व वृद्धि गर्न सहयोगी कार्यहरु	५
४	विकास कार्यमा योगदान पुर्‍याउने	५
५	मानव संसाधन विकास, वातावरण संरक्षण र क्षेत्रीय सन्तुलनमा योगदान पुर्‍याउने	५
	जम्मा	२५

साधारण बजेटको भार प्रदान गर्ने तरिका

क्र.सं.	योगदान	अंक
१	अति उच्च सहयोग पुग्ने	५
२	उच्च सहयोग पुग्ने	३.५
३	सामान्य सहयोग पुग्ने	२
४	सहयोग नपुग्ने	०

क्र.सं.	कुल प्रासाङ्क	प्राथमिकताक्रम
१	१७.५ वा सो भन्दा बढी अंक प्राप्त भएमा	पहिलो (P1)
२	१७.५ अंक भन्दा कम अंक प्राप्त भएमा	दोस्रो (P2)

अनुसूची-२

दिगो विकासका लागि निर्धारण गरिएका १७ वटा लक्ष्य र समेटिएका प्रमुख पक्ष

क स	**बजेट तथा कार्यक्रममा** दिगो विकास लक्षको सांकेतिकरण	समेटिएका प्रमुख पक्ष
१	गरिवी विहीन	• गरिवीमा वाचेका मानिसहरुको अनुपातलाइ कंतीमा आधा कमगर्ने • सर्वैकालागि सामाजिक संरक्षण प्रणाली लागु गर्ने र गरिवी जोखिममा रहेकालाइ समेट्ने • गरिवी जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेका मानिसहरुको क्षमता निर्माण गर्ने
२	शून्य भोकमरी	• सवै प्रकारका कुपोषणको अन्त्य गर्ने र किशोरी, गर्भवती र सुत्केरी महीला र अन्य व्यक्तिको पोषण संबन्धी आवश्यकतालाइ संवोधन गर्ने • कृषी उत्पादन क्षमता वृद्धि गर्न यस संवन्धी ग्रामणि पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि गर्ने • खाद्य वस्तु बजार र तत्संबन्धी कारोवारहरुको समुचित संचालन हुने गरी उपायको अवलंवन गर्ने
३	राम्रो स्वास्थ्य र समृद्ध जिवन स्तर	• नवजात शिशु र तत् संबन्धी कारोवारहरुको समुचित संचालन हुने उपाय अवलंवन गर्ने • परिवार नियोजन लगायत संबनधी कृयाकलापहरु संचालन गर्ने • सर्वसरलभ स्वास्थ्य सेवा, प्रभावकारी गुणस्तरीय र उचीत मूल्यमा औषधि र खोपमा पहुच पुर्‍याउने
४	गुणस्तरीय शिक्षा	• सवै किशोर तथा किशोरहिरुले निशुल्क, समतामूलक र गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने • शिक्षामा लैगिक असमानताको अन्त्य गर्ने • दिगो विकास तथा दिगो जीवन शैली,मानव अधिकार र लैंगिक समानता संबन्धी शिक्षाका लागि ज्ञान र सीप प्राप्त गर्ने
५	लैगिंक समानता	• यौन शोषण लगायत सवै प्रकारका यौन हिंसाको उन्मुलन गर्ने , • राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनका निर्णायक तहमा महीलाका सहभागीता शुनिश्चित गर्ने, • सवै तहमा लैगिक समानतालागि कानूनहरुको अवलंवन गर्ने
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	• सवैकालागि सुरक्षित तथा खर्चले धान्न सकिने मुल्यमा पिउने पानीमा पहुच पु¥याउने • सवैकालागि पर्याप्त तथा समतामूलक सरसफाइ स्वच्छतामा पहुच पु¥याउने

		• पानी तथा सरसफाई व्यवस्थापनको सुधारकालागि स्थानीय समुदायहरुको सहभागीता
७	खर्चले धान्न सकिने स्वच्छ उर्जा	• खर्चले धान्न सक्ने भरपर्दो र आधुनिक उर्जामा सर्वसुलभ पहुँच, • नविकरणीय उर्जामा प्रवर्धन
८	मर्यादित काम र आर्थिक वृद्धी	• सवै महीला र पुरुषकालागि पूर्ण एवं उत्पादनसील रोजगारी तथा मर्यादित कामकालागि समान ज्याला • दिगो पर्यटन प्रवर्धनकालागि नीतिहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन
९	उद्योग प्रवर्धन र पूर्वाधार	• आर्थिक विकास र मानव कल्याणलाई सघाउ पुऱ्याउने दिगो तथा वलियो पुर्वाधारको विकास • समावेसी तथा दिगो औद्योगिकरणको प्रवर्धन • धान्न सकिने कर्जा लगायतका वित्तिय सेवामा पहुँच
१०	असमानतालाई घटाउने	• उमेर, लिंग, अपांगता वा अन्य हैसियत जेसुकै भएपनि सवैकालागि सामाजिक तथा राजनैतिक समावेसीतालाइ प्रवर्धन • विभेदपूर्ण कानून, नीति र प्रावधानहरुको अन्त्य गर्ने लगायतकाकार्य • वृहत्तर समानता हासिल गर्न वित्तिय ज्याला संबन्धी र सामाजिक संरक्षण
११	सहरहरु र समुदायहरुको दिगोपना	• पर्याप्त, सुरक्षीत तथा खर्चले धान्न सकिने आवास र आधारभूत सेवामा पहँच, • सडक सुरक्षामा सुधार र दिगो यातायात व्यवस्थामा पहुँच , • विपदका कारण हुने मृत्यु,प्रभावित व्यक्तिहरुको संख्या र आर्थिक क्षतिलाइ कम गर्ने
१२	उपभोग र उत्पादनमा जिम्मेवारिपना	• प्राकृतिक श्रोतहरुको दिगो व्यवस्थापन, • श्रोतमै फोहोर कम उत्पादन,न्यूनिकरण र रिसाइकिल संवन्धी, • दिगो विकास र जीवन शैली वारे जानकारी र सचेतना
१३	जलवायु संवन्धी कार्य	• प्राकृतिक प्रकोप र जलवायु परिवर्तन संबन्धी, • जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरण,प्रभाव न्यूनिकरण तथा पूर्व चेतावनी • जलवायु परिवर्तन संबन्धी राष्ट्रिय नीति र रणनीतिहरु कर्यक्रममा समावेश
१४	जलमुनीको जीवन	भूपरिवेष्ठित देश सग सम्बन्धित नरहेको

१५	भूसतहको जीवन	• मरूभूमी विरुद्ध लड्ने र खडेरी तथा वाढी प्रभावित भरमी लगायत अन्य भूमी र माटोमा आएको क्षतिमा सुधार • दिगो विकासका लागि आवश्यक लाभहरु उपलव्ध गराउने • जैविक विविधता सहित तिनीहरको संरक्षणको सुनिश्चितता • संरक्षित जीवजन्तु तथा वनस्पतिको चोरी निकासीमा नियन्त्रण
१६	शान्ति,न्याय र सुदृढ संस्थाहरु	• कानूनी शासनको प्रवद्र्धन र न्यायमा सवेको पहँच, • भ्रष्टाचार तथा घुसखोरी घटाउने • जन्मदर्ता लगायतको कानूनी पहिचान सवैलाइ प्रदान गर्ने
१७	लक्ष्यहरुका निम्ति साझेदारहरु	• कर तथा राजस्व संकलनका निम्ति आन्तरिक क्षमतामा सुधार

अनुसूची-३

बजेट तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको सांकेतिकरण

लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमाका लागि निर्धारण गरिएका सूचकहरूका आधारमा पहिचान गरिएका लैङ्गिक आवश्यकता र सरोकारहरूको सम्बोधन गर्ने, लैङ्गिक अन्तर कम गर्न र महिला सशक्तीकरणमा सहयोग पुग्ने गरी कार्यक्रमहरूको छनौट गर्नुपर्दछ । यस कार्यका लागि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको वर्गीकरण र लैङ्गिक सूचकहरू तथा उपसूचकहरू निम्न अनुसार रहेका छन्-

लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको वर्गीकरण

वर्गीकरणका आधार	उपादेयता	लैंगिक संकेत
विभिन्न सूचकका लागि निर्धारण गरिएका अङ्कभारको कूल योग ५० प्रतिशत भन्दा बढी भएमा	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी	१
विभिन्न सूचकका लागि निर्धारण गरिएका अङ्कभारको कूल योग २० वा सो भन्दा माथि तर ५० भन्दा कम भएमा	अप्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी	२
विभिन्न सूचकका लागि निर्धारण गरिएको अङ्कभारको कूल योग २० भन्दा कम भएमा	लैङ्गिक दृष्टिकोणले तटस्थ	३

उल्लेख गरिएका विभिन्न पाँचवटा सूचक र सो अन्तर्गत व्याख्या गरिएका उपसूचकहरूको कूल योगलाई १०० पूर्णाङ्क मानी तल उल्लिखित अङ्कभार प्रदान गर्नुपर्दछ ।

क्र.सं.	प्रमुख सूचक र उपसूचकहरू तथा परीक्षण सूची (चेक लिष्ट)	अङ्क भार
१.०	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा महिला सहभागिता	२०
१.१	योजना कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमामा महिला सहभागिताको व्यवस्था	
	– योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमाको क्रममा निम्न बमोजिमको व्यवस्था भएमा	९
	• निर्णायक तहमा महिला कर्मचारी र लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको संलग्नता ३३ प्रतिशत वा सो भन्दा बढी भएमा	६
	• निर्णायक तहमा महिला कर्मचारी र लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको संलग्नता २०—३२ प्रतिशत सम्म भएमा	५
	• निर्णायक तहमा महिला कर्मचारी र लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको संलग्नता २० प्रतिशत सम्म भएमा	२
१.२	कार्यान्वयनमा महिला सहभागिताको सुनिश्चितता	१२
	कायक्रम कार्यान्वयनमा महिला सहभागिताको व्यवस्था	

१.२.१	–कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कर्मचारी वा व्यवस्थापन/समन्वय समितिमा निम्नानुसार महिलाका संलग्नता हुने व्यवस्था भएमा	
	• उत्तम (निर्णायिक पदमा समेत ३३ प्रतिशत वा बढी)	४
	• मध्यम (निर्णायिक पदमा समेत २० देखि ३२ प्रतिशतसम्म)	३
	• सामान्य (५ देखि १९ प्रतिशतसम्म)	२
१.२.२	कार्यान्वयनको (सरोकारवाला/उपभोक्ता समिति लगायत) निर्णायिक तह लगायतमा महिलाको व्यवस्था	
	• उत्तम (निर्णायिक तह र समितिमा ३३ प्रतिशत वा बढी)	३
	• मध्यम (निर्णायिक तहमा ३३ प्रतिशत भन्दा कम तर समितिमा ३३ प्रतिशत वा बढी)	२
	• सामान्य (निर्णायिक तह र समितिमा १० प्रतिशत देखि ३२ प्रतिशत सम्म)	१
१.२.३	महिलाको अनिवार्य उपस्थितिको व्यवस्था	
	योजना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन बैठकमा महिला पदाधिकारीहरूको अनिवार्य उपस्थिति हुन पर्ने व्यवस्था गरिएको भएमा	३
१.३.	अनुगमनमा महिला सहभागिताको व्यवस्था	
	–अनुगमन योजनामा महिला वा लैङ्गिक विज्ञका सहभागिताका सुनिश्चितता	२
२.०	महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि	२०
२.१	नीति निर्णय तथा कार्यान्वयन तहका महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धिको व्यवस्था	
	–समूह तथा समितिका महिला पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निम्न कार्यक्रमको व्यवस्था भएमा	
	• कम्तीमा एक पटक निर्णय दक्षता अभिवृद्धि हुने कायक्रमको व्यवस्था	६
	• पुनर्ताजकी कार्यक्रमका व्यवस्था भएमा	५
	• कार्यक्रममा विशेष वर्गका महिलाहरूलाई लक्षित गरिएमा	४
२.२	क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रममा महिलाको सहभागिताको व्यवस्था	
	– गोष्ठी, तालिम, सचेतना, सीप विकास आदि कार्यक्रममा निम्नानुसार महिला सहभागी हुने व्यवस्था भएमा	
	• उत्तम (३३ प्रतिशत वा बढी)	६
	• मध्यम (२० देखि ३२ प्रतिशतसम्म)	५
	• सामान्य (५ दखि १९ पतिशतसम्म)	४
२.३	लैङ्गिक संवेदनशील विषयवस्तु÷परिवेश	
	–गोष्ठी, तालिम, सचेतना, सीप विकास कायक्रम आदिका विषयवस्तु लैङ्गिक संवेदनशील भएमा	

	• लैङ्गिक सरोकारहरूलाई समेटिएका भएमा	८
	• परिवेश जन्य÷विशेष लैङ्गिक संवेदनशील प्रस्तुतिकरणको प्रावधान भएमा	६
३	कार्यक्रममा महिलाहरूको लागि लाभ तथा नियन्त्रणमा सुनिश्चितता (अन्य लक्षित वर्गका कार्यक्रममा समेत)	३०
३.१	महिलाहरूलाई लाभको (लाभान्वित महिलाको) सुनिश्चितता	
	–योजना तथा कार्यक्रमबाट तत्कालिन लाभ पाउने महिलाको अनुपात निम्नानुसार भएमा	
	• उत्तम (५० प्रतिशत वा बढी)	८
	• मध्यम (३० देखि ४९ प्रतिशतसम्म)	६
	• सामान्य (५ दखि २९ पतिशतसम्म)	४
३.२	महिलाहरूलाई लाभको सुनिश्चितताका लागि लैङ्गिक अन्तर, (Gaps) महिलाको विशेष आवश्यकता र अवरोधहरूको पहिचान तथा सम्बोधन	
	–क्षेत्रगत निकायको कार्य सम्पादनमा रहेका लैङ्गिक अन्तर (Gaps), महिलाको विशेष रणनीतिक आवश्यकता र अवरोधहरूको (आर्थिक स्रोतमा कम पहुँच, कम शैक्षिकस्तर र हिंडडुलमा अवरोध) पहिचान गर्न र सो समाधान गर्ने कार्यक्रम भएमा	
	• उत्तम (माथि पहिचान गरिएका तीनवटै अवरोध सम्बोधन हुने भएमा)	५
	• मध्यम (माथि पहिचान गरिएका कुनै दुई वटा अवरोध सम्बोधन हुने भएमा)	४
	• सामान्य (माथि पहिचान गरिएका कुनै एक अवरोध सम्बोधन हुने भएमा)	३
३.३	महिलाहरूलाई लाभको सुनिश्चितताका लागि लैङ्गिकमैत्री कार्यान्वयन संयन्त्र तथा वातावरण	
	–नीतिगत, संरचनागत तथा कार्य वातावरणलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन निम्न व्यवस्था भएमा	
	• ऐन, नियम, विनियम, कार्यविधि,निर्देशिका आदिलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन (समानता प्रबर्द्धन गर्न र विभेदकारी प्रावधान हटाउन) तथा कार्यस्थललाई महिला हिंसा मुक्त बनाउन (आचार संहिता, उजुरी सुनुवाई व्यवस्था) पहल गर्ने व्यवस्था उल्लेख भएका	५
	• महिलाका विशेष आवश्यकतालाई सम्बोधन गन भौतिक सुविधाका व्यवस्था भएका भए (भिन्न शौचालय, बच्चालाई स्तनपान गराउन स्थान, महिलामैत्री कार्यालय ले—आउट आदि)	४

	• कर्मचारीहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी सेवा प्रवाह सम्बन्धी क्रियाकलाप (लैङ्गिक समानता प्रबर्द्धन गर्न कार्यक्रमहरूबारे जानकारीमूलक सूचना प्रवाहका व्यवस्था, नागरिक बडापत्र, भ्रमण, अभिमूखीकरण तालिम आदि व्यवस्था) का व्यवस्था भएमा	३
३.४	महिलाहरूलाई लाभका सुनिश्चितताका लागि बजेटका सुनिश्चितता	
	• लैङ्गिक समानता तथा समता प्रवर्धनका लागि पहिचान भएका कार्यक्रमका लागि प्रर्याप्त रकम विनियोजन गरिएका	३
	• लैङ्गिक समानता तथा समता प्रबर्धक कार्यक्रमका लागि विनियोजन गरिएका रकम सोही काममा खर्च हुने सुनिश्चितता भएमा	२
३.५	लैङ्गिक खण्डीकृत लाभको सुनिश्चितताका लागि लैङ्गिक अनुगमन, परीक्षण तथा प्रभाव मूल्याकनको व्यवस्था	र७
	आयोजना कार्यक्रमका सबै तहमा निम्नानुसार लैङ्गिक खण्डीकृत सूचना र तथ्याङ्कको अभिलेखन राख्ने तथा प्रभाव मूल्यांकनका लागि निम्न बमोजिमको व्यवस्था भएमा	
	• प्रतिफलमा महिला/पुरुषका भिन्न-भिन्न विवरण आउने गरी आयोजना/कार्यक्रमको अभिलेख राखेमा	२
	• मन्त्रालय, विभाग र मातहत निकायको कार्यसम्पादनका वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा समिक्षामा लैङ्गिक समानता सम्बन्धमा भएका प्रगतिहरू निम्नानुसार समावेश भएमा	१
	(क) १ देखि ३.२ बुदा का सूचक तथा उपसूचकहरूमा उल्लिखित सवालहरू	१
	सम्बोधन भएको नभएको समिक्षा गरिएमा	
	(ख) लैङ्गिक समानता सुनिश्चित गर्ने विनियोजित बजेट सोही काममा खर्च भए नभएको लेखाजोखा गरिएमा	१
४.०	• समिक्षाबाट आएका सिकाइहरूका आधारमा आगामी वर्षका योजना/बजेट	१
	तर्जुमा गरिएमा	
	• सञ्चालित कार्यक्रमको लैङ्गिक परीक्षण (Audit), प्रभाव (Impact) मूल्याकन गर्ने व्यवस्था भएमा	२
	महिलाहरूको रोजगारी र आय आर्जन अभिवद्धि	२०
४.१	महिलाहरूको लागि रोजगारीको अवसरको उपलव्धता	
	सञ्चालित कार्यक्रमबाट तत्काल सिर्जित रोजगारीमा सहभागिताको सुनिश्चितता निम्नानुसार भएमा	

	• उत्तम (३३ प्रतिशत वा बढी)	८
	• मध्यम (२० देखि ३२ प्रतिशत सम्म)	६
	• सामान्य (५ दखि १९ प्रतिशत सम्म)	४
४.२	आयआर्जनको वैकल्पिक अवसर वा वृत्ति विकासका अवसर सिर्जना हुने भएमा	
	–सञ्चालित कार्यक्रमबाट तत्काल सृजित रोजगारी बाहेक आय आर्जनको वा वृत्ति विकासका अन्य बैकल्पिक अवसरहरू सिर्जना हुन सक्ने अवस्था भएमा (जस्तैः विभिन्न प्राविधिक तथा सीप विकास सम्बन्धी कार्यक्रमबाट सिर्जना हुने वृत्ति विकास र बजार विकासा लयायतका कारण सिर्जित वैकल्पिक अवसर आदि)	७
४.३	समान ज्याला दर	
	–उपलव्ध रोजगारीमा महिला र पुरुषका लागि समान ज्यालाका सुनिश्चितता भएमा	५
५.	महिलाहरूका समयको प्रयोगमा गुणात्मक सुधार तथा कार्य बोझमा कमी	१०
५.१	कार्यसम्पादनमा सहजता र समयको बचत तुरुन्त लाभ हुने तथा महिलाका समय बचत हुने नयाँ प्रविधि, तौर तरिकाको प्रयोगका व्यवस्था भएमा (जस्तैः घुम्ती बैंक, खानेपानी, सडक, सिंचाई, स्कूल जान नपाएका युवा युवतीहरूलाई अनौपचारिक शिक्षा, कार्य स्थलमा स्कुल, स्वास्थ्य सवा, नयाँ महिलामैत्री प्रविधिहरू, आदि)	४
५.२	परम्परागत भूमिका परिवर्तनका लागि दीर्घकालीन परिणाममूखी प्रयास भएमा	६
	– परम्परागत भूमिका परिवर्तनका लागि निम्न बमोजिमका प्रयास भएमा	
	• विभिन्न क्षेत्रमा परम्परागत रुपमा गरिने श्रम विभाजन भन्दा भिन्न प्रकृतिका कार्यमा (मूल्य तथा स्तर अभिवृद्धि सहित) महिलाहरूको भूमिकामा रुपान्तरण हुने व्यवस्था भएमा	२
	• महिलाहरूको अवैतनिक कामको महत्व, घरायसी काममा महिलाका विशेष बोझ बारे प्रशिक्षण तथा प्रचार सामग्रीमा छलफल भएमा)	२
	• यस्ता घरायसी काममा पुरुषको सहभागिता अभिवृद्धि गरी सहकार्यका भावनालाई प्रोत्साहन गर्न सकारात्मक व्यवस्था भएमा ।	२

द्रष्टव्यः माथि विभिन्न उपसूचकहरूका लागि परीक्षण सूचीमा निर्धारण गरिएको प्रतिशतका हिसाव गर्दा दशमलवमा आएमा ०.५ भन्दा कम भएमा तल्लो पूर्ण अङ्कमा र ०.५ वा सो भन्दा माथि आएमा माथिल्लो पूर्ण अङ्कमा गर्नुपर्नेछ । मापदण्डका लागि तोकिएका न्यूनतम अवस्था पनि विद्यमान नभएको अवस्थामा कार्यक्रमले कुनै अङ्क पाउने छैन । उदाहरणका लागि प्रतिशत गणना गर्दा १५.४ आएमा सोलाई १५ पूर्ण अङ्कमा तर

१५.५ वा दशमलव पछिका अङ्क सो भन्दा बढी भएमा १६ पूर्ण अङ्कमा गणना गर्नुपर्दछ ।

अनुसूची-४
गरिबी न्यूनीकरण बजेट र यसको संकेत गर्ने तरिका

गरिबी न्यूनीकरण बजेट लाई सांकेतीकरण गर्दा यस्तो बजेट रकमले गरिबी न्यूनीकरणमा प्रत्यक्ष योगदान पुन्याउने भए प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष योगदान पुन्याउने भए अप्रत्यक्ष भनी बजेट रकमलाई सांकेतीकरण गर्नु पर्दछ । गरिबी न्यूनीकरण बजेट र यसको संकेत गर्ने तरिका निम्न अनुसार रहेको छः

विवरण	कोड	संकेत
गरिबी न्यूनीकरणमा प्रत्यक्ष योगदान पुन्याउने गरी विनियोजित बजेट रकमलाई	प्रत्यक्ष	१
गरिबी न्यूनीकरणलाई अप्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने विनियोजित बजेट रकमलाई	अप्रत्यक्ष	२

प्रदेशको निम्न क्षेत्रमा विनियोजन गरिएको बजेटलाई गरिबी न्यूनीकरणमा प्रत्यक्ष योगदान पुन्याउने बजेटको रुपमा लिई गरिवोन्मूख बजेटको महल संकेत १ मा राख्नु पर्दछ ।

- ग्रामीण क्षेत्रमा लगानी हुने बजेट रकम,
- ग्रामीण क्षेत्रको आय आर्जनमा सघाउ पुन्याउने कार्यक्रमहरू,
- ग्रामीण क्षेत्रको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा हुने लगानीहरू,
- सामाजिक परिचालनका लागि गरिने खर्चहरू

उल्लेख गरिएका क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा विनियोजन गरिएको बजेट रकमलाई गरिबी न्यूनीकरणमा अप्रत्यक्ष योगदान पुन्याउने बजेटको रुपमा लिइ गरिबी न्यूनीकरण सम्बन्धी बजेटको महल संकेत २ मा राख्नु पर्दछ ।

अनुसूची-५

जलवायु परिवर्तन बजेट र यसको संकेत गर्ने तरिका

पृष्ठभूमि

नेपालमा जलवायु परिवर्तन र त्यसका चुनौतीहरू देखापर्न थालेको र यसबाट जलस्रोत, कृषि तथा खाद्यान्न, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य र पर्यटन लगायत जीविकोपार्जनका संसाधनहरू अत्याधिक मात्रामा प्रभावित हुँदै गइरहेकोले जलवायु परिवर्तनको विषय महत्वपूर्ण र चिन्ताको विषय बनेको छ । जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले यो प्रदेश पनि अति नै संवेदनशील प्रदेश रहेकाले नेपाल सरकारको जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ ले समटेका विषयहरूलाई अगाडि बढाउने सन्दर्भमा प्रदेश सरकारले आवश्यक संस्थागत संरचना र बजेट कार्यान्वयन पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

जलवायु बजेट कोडले सम्बोधन गर्ने विषयहरू

जलवायु परिवर्तन बजेट कोडको प्रयोगले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी कार्यको कार्यान्वयनको सिलसिलामा आइपर्ने आर्थिक दायित्वको सन्दर्भमा निम्न प्रश्नहरूलाई सम्बोधन गर्न सघाउने छः

- **के कस्तो खर्चलाई जलवायु परिवर्तनमा भएको खर्च मान्ने,**
- **जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा हुने पूँजीगत खर्च वा सालबसाली खर्चलाई जलवायु परिवर्तनमा भएको खर्च मान्ने कि नमान्ने ?**
- **जलवायु परिवर्तनका लागि हुने खर्च कार्यान्वयन स्तरसम्म पुगेको छ छैन भन्ने कुराको कसरी यकिन गर्ने ?**
- **क्षेत्रगत (Sectorwise) जलवायु परिवर्तन कार्यलाई कसरी अघि बढाउने ?**
- **जलवायु परिवर्तन कार्यको लागि प्रदेश तहमा आवश्यक पर्ने समन्वयलाई कसरी सरल र प्रभावकारी बनाउने ?**
- **जलवायु परिवर्तनकालागि गरिने लगानीलाई दीगो बनाउन विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई कसरी हार्मोनाइज गर्ने ?**

जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू

निम्न कार्यक्रमहरूलाई जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्य मानी ती कार्यक्रमहरूमा हुने वा भएको खर्च खाकामा उल्लेख भए बमोजिम निम्न बमोजिम **"जलवायु परिवर्तन बजेट कोड"** प्रयोग गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

१. प्राकृतिक सम्पदाको दीगो व्यवस्थापन गर्ने तथा हरियाली अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम,
२. भू–उपयोग योजना तथा जलवायू परिवर्तनको असरलाई थेग्न सक्ने (Resilient) भौतिक पूर्वाधारको बिकास कार्यक्रम,

३. जलवायु परिवर्तनको कारणबाट मानव स्वास्थ्यमा देखापर्ने नकारात्मक प्रभावलाई रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम,

४. जलवायु परिवर्तनको कारणबाट खतरामा परेका जिव (Endangered Species) र जैविक विविधता,

५. हरित गृह ग्याँसको उत्सर्जन कम गर्ने गरी गरिएको फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम,

६. उर्जा, सिंचाई र स्वच्छ खानेपानीका लागी जलस्रोतको दीगो उपयोग गर्ने कार्यक्रम,

७. खाद्य स्वच्छता (Safety) तथा सुरक्षा (Security) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम,

८. जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न विपद जोखिमलाई न्यून गर्ने,

९. हरित गृह ग्याँसको उत्सर्जन कम गर्ने तथा न्यून–कार्वन उत्सर्जन गर्ने उर्जाको प्रयोग गर्नका लागी पुनर्विकरणीय एवं वैकल्पिक उर्जाको उत्पादन, प्रयोग तथा यस सम्बन्धी प्रविधिको विकास गर्ने कार्यक्रम ।

१०. जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित सूचना, शिक्षा, सञ्चार, अनुसन्धान तथा विकास एवं तत्थ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्यक्रम ।

११. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा आवश्यक नीति, कानून एवं कार्य योजना तयार गर्ने कार्यक्रम।

जलवायु बजेटको सांकेतीकरण

माथि उल्लेख गरिए अनुसारका कार्यक्रमहरू अर्थात हरित गृह ग्याँसको उत्सर्जन कम गर्ने वा बढ्न नदिने, वायुमण्डलमा भएको हरित गृह ग्याँस प्रसोचन गर्ने, जलवायु परिवर्तनको कारणबाट मानवीय तथा प्राकृतिक प्रणालीमा पर्ने प्रभावको सामना गर्ने क्षमता अभिवृद्धि वा अनुकूलन गर्ने जस्ता कार्यहरूमा निम्न बमोजिम खर्च भएमा वा हुने भएमा निम्न बमोजिमको जलवायु बजेट कोड (संकेत) प्रयोग गर्ने ।

खर्चको अनुपात	उपादेयता	बजेटमा उल्लेख हुने कोड (संकेत)
५० प्रतिशत भन्दा बढी खर्चहुने भएमा	अत्यन्त सान्दर्भिक	१
२० प्रतिशत देखि ५० प्रतिशतसम्म खर्च हुने भएमा	सान्दर्भिक	२
२० प्रतिशत भन्दा कम खर्च हुने भएमा वा प्रस्तावित कार्य जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित नभएमा	तटस्थ	३

अनुसूची ६

सशर्त अनुदानवाट संचालन हुने स्थानीय तहका कार्यक्रम

क्रमसंख्या	उपमहानगरपालिका /नगरपालिका/ गाउँपालिका	कार्यक्रम विवरण	रकम (रु.हजारमा)	दिविल सङ्केत	कैफियत
१	राजविराज नगरपालिका	सप्तरी राजविराज नगरपालिकामा अधुरो इन्जिनीयरिंग कलेज निर्माण	१२५००	४	
२	राजविराज नगरपालिका	सप्तरी राजविराज नगरपालिकामा अधुरो नर सिंह कलेज निर्माण	१२५००	४	
३	सिराहा सखुआ नन्कार्कट्टी गाउँपालिका	सखुआ नन्कार्कट्टी **गाउँपालिका वार्ड नं ५ मा** महेशवारी टुरिजम एण्ड सिम पार्क निर्माण	८५००	८	

अनुसूची ७

बिशेष अनुदानवाट संचालन हुने स्थानीय तहका कार्यक्रम

क्रम संख्या	उपमहानगरपालिका /नगरपालिका/ गाउँपालिका	कार्यक्रम विवरण	रकम (रु.हजारमा)	दिविल सङ्केत	कैफियत
१	सिराहा जिल्ला धनगढीमाइ नगरपालिका	वार्ड नं ३ मा श्री ज.मा.बि. कुर्वा हनुमाननगर बिद्यालय भबन निर्माण	३०००	४	
२	रौतहट जिल्ला देवाही गोनाही नगरपालिका	वार्ड नं ५मा सामुदायिक भबन निर्माण कार्य	३०००	११	
३	रौतहट जिल्ला राजदेवी नगरपालिका	वार्ड नं ६ मा आधारभूत बिद्यालय सेढवामा बिद्यालय भबन निर्माण कार्य	३०००	४	
४	रौतहट जिल्ला यमुनामाइ गाउँपालिका	सरुअठा रौतहट भेडियाही मा.बि. र आधारभूत राजपुर तुलसीमा डेस्क बेन्च व्यस्थापन	३०००	४	
५	बारा जिल्ला महागढ़िमाइ नगरपालिका	नगर क्षेत्रभरि खानेपानी धारा र पाइप जडान	३०००	६	
६	बारा जिल्ला सिमरौनगढ़ नगरपालिका	वार्ड नं. १ देखि ११ सम्म शुद्ध खानेपानीका लागि पारिबारिक तथा सार्वजनिक स्थलमा चापाकल जडान कार्य	३०००	६	
७	बारा जिल्ला पचरौता नगरपालिका	वार्ड नं. १ देखि ९ सम्म स्यालो ट्युबवेल जडान	३०००	६	
८	बारा जिल्ला करैयामाइ गाउँपालिका	वार्ड नं. १ देखि ८ सम्म सार्वजनिक बोरिंग कार्य	३०००	६	
९	बारा जिल्ला देवताल गाउँपालिका	वार्ड नं. १ देखि ७ सम्म खानेपानीको लागि कलधारा जडान कार्य	३०००	६	
१०	बारा जिल्ला परवानीपुर गाउँपालिका	वार्ड नं. २ रामपुरको आयुर्वेद आरोग्य केन्द्र भबन निर्माण	३०००	३	
११	बारा जिल्ला विश्रामपुर गाउँपालिका	वार्ड नं.१ श्री ने.रा.प्रा.बि.कल्याणपुरको भबन निर्माण कार्य	३०००	४	
१२	पर्सा जिल्ला बहुदरमाइ नगरपालिका	वार्ड नं. २ दलित आवास निर्माण	३०००	१०	
१३	पर्सा जिल्ला जगरनाथपुर गाउँपालिका	वार्ड नं. ४ गाउँपालिका निर शिक्षा भबन निर्माण कार्य	३०००	४	
१४	पर्सा जिल्ला धोबिनी गाउँपालिका	वार्ड नं. ५ श्री अजिजमिया मा.बि.को चार कोठे भबन निर्माण	३०००	४	
१५	पर्सा जिल्ला सखुवा पर्सौनी गाउँपालिका	सबै वडा मा खानेपानी धारा र बोरिंगको समान खरिद	३०००	६	
१६	पर्सा जिल्ला ठोरी(सुबर्णपुर) गाउँपालिका	वार्ड नं. ४ श्री ज्ञान ज्योति मा.बि.मा चार कोठे भबन निर्माण	३०००	४	

१७	सर्लाही जिल्ला बलरा नगरपालिका	समानीकरण-न्युनतम अनुदान (कार्यक्रम नखुलेको)	३०००	१७	
१८	मधेश प्रदेश भित्र रहेका ११९ स्थानीय तहका लागि तोकिएको	बिशेष अनुदान (कार्यक्रम नखुलेको)	३७७५००	१७	

अनुसूची ८

समपुरक अनुदानवाट संचालन हुने स्थानीय तहका कार्यक्रम

क्रम संख्या	उपमहानगरपालिका /नगरपालिका/ गाउँपालिका	कार्यक्रम विवरण	रकम (रु.हजारमा)	दिविल सङ्केत	कैफियत
१	सिराहा जिल्ला धनगढीमाइ नगरपालिका	वार्ड नं. १० धनगढीमाइ नगरपालिकाको प्रमुख प्रशाशकिय भबनको ग्राउन्ड निर्माण	२०००	१६	
२	रौतहट जिल्ला देवाही गोनाही नगरपालिका	नगर्भारी स्वच्छ खानेपानीको लागि हैन्डपाइप जडान कार्य	१५००	६	
३	रौतहट जिल्ला माधव नारायण नगरपालिका	वार्ड नं. ६ माधोपुरमा सडक ढलान	२०००	९	
४	रौतहट जिल्ला राजदेवी नगरपालिका	वार्ड नं. ६ माठटोलमा भिखारी साहको घर हुँदै सुबोध साहको घर सम्म र कैलास साहको घर देखि मठ पताही सम्म सडक निर्माण कार्य	२०००	९	
५	रौतहट जिल्ला यमुनामाइ गाउँपालिका	सरुअटा रौतहटमा ब्रह्मस्थान देखि पानीलाल साहको घर हुँदै दुखा साहको घर जाने सडकमा पक्कि सडक ढलान	२०००	९	
६	बारा जिल्ला महगढ़ी माइ नगरपालिका	वार्ड नं. १ को भठी देखि तराई अच्युत आश्रम जाने बाटो नाला कल्भर्ट र सडक स्तरोन्नति	२०००	९	
७	बारा जिल्ला सिम्रौनगढ़ नगरपालिका	वार्ड नं. ९ श्री ने.र.प्रा.बि.बसवरियाको भबन निर्माण कार्य	२०००	४	
८	बारा जिल्ला पचरौता नगरपालिका	वार्ड नं. ४ छठघाट निर्माण कार्य	१५००	११	
९	बारा जिल्ला करैयामाइ गाउँपालिका	वार्ड नं. ५ र ६ तेतरिया सेढवा सिढरवा हुँदै आसम टोल सम्म कालोपत्रे	१४००	९	
१०	बारा जिल्ला देवताल गाउँपालिका	वार्ड नं. १ देखि ७ सम्म कृषकको सिंचाई सुबिधाको लागि कृषि विद्युतीकरण गर्ने कार्य	२०००	२	
११	बारा जिल्ला परवानीपुर गाउँपालिका	वार्ड नं. १ बुनियादमा कृषि उत्पादन तथा खाद्यान्न प्रवर्द्धनक लागि कजवे निर्माण	२०००	२	
१२	बारा जिल्ला बिश्रामपुर गाउँपालिका	वार्ड नं. २ बरैनियामास सामुदायिक भबन निर्माण कार्य	२०००	११	
१३	पर्सा जिल्ला बहुदरमाइ नगरपालिका	वार्ड नं. ९ नारामा कल्भर्ट निर्माण कार्य	२०००	९	
१४	पर्सा जिल्ला छिपहरमाइ गाउँपालिका	वार्ड नं. ५ मंगल मा.बि. भिस्वा देखि भारतीय सिमाना सम्म सडक ढलान	२०००	९	

१५	पर्सा जिल्ला जगरनाथपुर गाउँपालिका	वार्ड नं. ४ आलिम मियाको खेत देखि बांगो टाड्डी सम्म नया बाटो निर्माण	२०००	९	
१६	पर्सा जिल्ला धोबिनी गाउँपालिका	वार्ड नं. ३ हरिहरपुरमा हमिद मियाको मिल देखि दक्षिण चौमुखी सम्म सडक ढलान	२०००	९	
१७	पर्सा जिल्ला सखुवा परसौनि गाउँपालिका	वार्ड नं. २ सखुई जनुनिया मेनरोड र वार्ड नं. ६ एकडरबा टोलमा अधुरो मेनरोड ढलान कार्य	२०००	९	
१८	पर्सा जिल्ला ठोरी(सुवर्णपुर) गाउँपालिका	वार्ड नं. १ ढेडु खोला देखि चौतारा सम्म आर.सी.सी. ढलान कार्य	२०००	९	
१९	मधेश प्रदेश भित्र रहेका १२१ स्थानीय तहका लागि तोकिएको	समपुरक अनुदान (कार्यक्रम नखुलेको)	२४९६००	१७	

अनुसूची ९

आन्तरिक ऋण बाट संचालन हुने कार्यक्रम

क्रम संख्या	संचालन गर्ने निकाय	कार्यक्रमको नाम	रकम (रु.हजारमा)	दिविल सङ्केत	कैफियत
१	अर्थ मन्त्रालय	बिपन्न जिबन निर्वाह खर्च कार्यक्रम	४९०००००.००	१०	
२	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	हरित सहर स्वोच्छ सहर कार्यक्रम	१२००००.००	११	
३	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	जनकपुरधाम विकास प्राधिकरण	१८००००.००	१६	
४	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	बिरगन्ज विकास प्राधिकरण	१८००००.००	१६	
५	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	मधेश प्रज्ञा प्रतिष्ठान	४००००.००	८	
६	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	पिछडा बर्ग विकास कोष्	४००००.००	१०	
७	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	गौर राईस मिल जग्गा अधिग्रहण	५००००.००	१६	
८	उद्योग पर्यटन तथा बन मन्त्रालय	पोखरी सौन्दर्यीकरण	१०००००.००	८	
९	उद्योग पर्यटन तथा बन मन्त्रालय	मन्दिर सौन्दर्यीकरण	१५००००.००	८	
१०	भुमि ब्यबस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	कृषि शित भण्डार	५००००.००	२	
११	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	मुख्यमन्त्रि किसान उत्थान कार्यक्रम	५००००.००	१	
१२	भुमि ब्यबस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	सहकार्यमा प्रस्ताबमा आधारित कृषि पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम	५००००.००	१	
१३	मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	ल्यापटप वितरण कार्यक्रम	११००००.००	१६	
१४	सामाजिक विकास मन्त्रालय	मधेश स्वास्थ्य बिज्ञान प्रतिष्ठान	४००००.००	४	
१५	सामाजिक विकास मन्त्रालय	प्रदेशस्तरीय ब्लड बैंक संचालन	४००००.००	३	
१६	सामाजिक विकास मन्त्रालय	आयुर्बेद ल्याब स्थापना	४००००.००	३	
१७	सामाजिक विकास मन्त्रालय	निदान ल्याब फोर मुनिसिपालिटी	१०००००.००	३	